

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ

WOJEWÓDZKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU NA LATA 2012-2017

RAPORT ZA 2016 ROK

Kielce, 2017 r.

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie	4
2.	Realizacja i wdrażanie programu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	5
3.	Metodologia monitoringu realizacji programu	7
	3.1. Rozwój usług społecznych aktywizujących i integrujących osoby, grupy wykluczone oraz zagrożone wykluczeniem społecznym	8
	3.2. Efektywny system wsparcia i opieki nad dziećmi i rodzinami wykluczonymi oraz zagrożonymi wykluczeniem społecznym	50
	3.3. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych	66
	3.4. Przeciwdziałanie ekskluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami	74
	3.5. Profilaktyka i zmniejszanie skutków uzależnień	85
	3.6. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób bezdomnych	89
	3.7. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych	92
	3.8. Aktywna integracja społeczna osób opuszczających zakłady karne	99
	3.9. Podnoszenie poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców regionu, wzmocnienie „sieci społecznych”	101
4.	Podsumowanie	104
5.	Rekomendacje	107
6.	Spis map, wykresów, tabel i schematów	109

WPROWADZENIE

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu realizowane jest na poziomie regionu poprzez inicjowanie, promowanie oraz implementowanie działań mających na celu włączenie społeczne. Wdrażanie rozwiązań mających na celu przeciwdziałaniu temu zjawisku stanowi jedno z ważniejszych wyzwań polityki społecznej realizowanej na poziomie regionu jak i w środowiskach lokalnych. Na tle innych ujemnie ocenianych zjawisk społecznych, wykluczenie społeczne stanowi problem, którego konsekwencje przynoszą wielowymiarowe szkody.

Zjawisko wykluczenia społecznego to sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie osób, w tym także rodzinie, pełnienia różnorodnych ról społecznych, korzystania z dóbr publicznych, infrastruktury społecznej, a także gromadzenia zasobów, w tym uzyskiwania dochodów gwarantujących godny sposób życia¹.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2012 - 2017 jest kluczowym dokumentem w zakresie kreowania polityki przeciwdziałania wykluczenia społecznego w regionie. Opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach w 2012 roku Program określa priorytety oraz cele do realizacji skoncentrowane wokół obszarów wykluczenia społecznego, a także stanowi rozwinięcie celów strategicznych oraz operacyjnych Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012-2020, która już w pierwszym celu zakłada minimalizację obszarów wykluczenia społecznego.

Działania na rzecz przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego na poziomie regionu wpisują się w kontekst nowego Programu opracowanego przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej pn. *Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu - nowy wymiar 2020*. Program ten stanowi modyfikację Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 - nowy wymiar aktywnej integracji. Powstał on w wyniku połączenia założeń resortowych Programów Ministra Pracy i Polityki Społecznej pn. *Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu*, oraz Programu *Świetlica - Dzieci - Praca*. Najważniejszym wyzwaniem nowego programu jest podejmowanie działań ukierunkowanych na włączenie społeczne jednostek lub grup osób, w tym także rodzin doświadczających ubóstwa i wykluczenia z różnych przyczyn. Głównym celem *Programu Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu - nowy wymiar 2020* jest **włączanie i wzmocnienie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób**

¹ PROGRAM „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu - nowy wymiar 2020” MRPiPS Warszawa 2016.

wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez wsparcie jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Program zwraca szczególną uwagę na kwestię wielosektorowości i partnerstwa przy rozwiązywaniu problemów wykluczenia społecznego.

Skuteczność i efektywność rozwiązań problemów społecznych opiera się na zasobach, możliwościach i potencjale samorządowej polityki społecznej. Coraz większą rolę w tym obszarze pełnią samorządy lokalne, instytucje pomocy i integracji społecznej oraz organizacje pozarządowe działające w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej. Regionalna polityka społeczna oparta jest na analizie i ocenie zasobów pomocy społecznej.

Głównymi czynnikami zwiększającymi ryzyko wykluczenia społecznego w regionie świętokrzyskim są: ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność.

W celu koordynacji działań realizowanych na poziomie regionalnym corocznie dokonywany jest monitoring wyselekcjonowanych danych ilościowych oraz jakościowych, a następnie ich analiza. Przeprowadzanie monitoringu jest niezbędne do efektywnej realizacji założeń Programu, ponadto ukazuje kształtujące się aktualnie postępy w realizacji Programu, a także to, czy zakładane rezultaty są osiągnięte zgodnie z wcześniej założonym planem. Coroczna analiza realizacji Programu łącznie z innymi dokumentami analitycznymi opracowanymi przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej jest materiałem pomocnym w ukierunkowywaniu interwencji w obszarze minimalizacji zjawiska wykluczenia społecznego.

Niniejszy Raport przedstawia analizę działań wdrażanych w 2016 roku w regionie świętokrzyskim przez realizatorów programu.

REALIZACJA I WDRAŻANIE PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz walka z ubóstwem jest jednym z ważniejszych celów polityki społecznej. System pomocy społecznej utożsamiany przez długie lata głównie ze świadczeniami finansowymi na rzecz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej zmienia się w kierunku realizacji aktywnych form wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych.

W programie został określony cel główny: **minimalizacja obszarów wykluczenia społecznego w województwie świętokrzyskim**, który zostanie osiągnięty poprzez realizację dziewięciu celów operacyjnych (schemat 1):

- Rozwój usług społecznych aktywizujących i integrujących osoby, grupy wykluczone oraz zagrożone wykluczeniem społecznym;
- Efektywny system wsparcia i opieki nad dziećmi i rodzinami wykluczonymi oraz zagrożonymi wykluczeniem społecznym;
- Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych;
- Przeciwdziałanie ekskluzji społecznej osób niepełnosprawnych;
- Profilaktyka i zmniejszanie skutków uzależnień;
- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób bezdomnych;
- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych;
- Aktywna integracja społeczna osób opuszczających zakłady karne;
- Podnoszenie poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców regionu; wzmacnianie „sieci społecznych”.

Schemat 1. Cel główny i cele operacyjne Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2012-2017.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W ramach ww. celów zostały określone oraz wyznaczone działania, których realizacja ma wpływać na poprawę efektywności systemu pomocy i integracji społecznej. Warunkiem skutecznej realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu jest prowadzenie systematycznego monitoringu, polegającego na kontroli jakościowych i ilościowych wskaźników określonych w Programie. Ocena realizowanych działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli na bieżącą analizę stopnia ich wykonania oraz wprowadzenie istotnych zmian społecznych.

METODOLOGIA MONITORINGU REALIZACJI PROGRAMU

Narzędziem badawczym zastosowanym w monitoringu programu był kwestionariusz ankiety skierowany do ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie regionu świętokrzyskiego. Łącznie rozesłano **115** ankiet, w tym: do **102** ośrodków pomocy społecznej oraz **13** powiatowych centrów pomocy rodzinie. W monitoringu wzięły udział wszystkie ww. instytucje. Analizie poddane zostały również dane pochodzące z Centralnej Aplikacji Statystycznej, która jest źródłem danych resortu jednostek organizacyjnych funkcjonujących w ramach systemu pomocy i integracji społecznej oraz informacje pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy.

Raport z monitoringu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2012-2017 stanowi zbiór danych przedstawiających najważniejsze inicjatywy oraz przedsięwzięcia podjęte przez realizatorów w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Monitoring opiera się na analizie porównawczej wskaźników, dobranych odpowiednio do poszczególnych celów szczegółowych, a w szczególności do działań im podporządkowanych.

CEL OPERACYJNY I

ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH AKTYWIZUJĄCYCH I INTEGRUJĄCYCH OSOBY, GRUPY WYKLUCZONE ORAZ ZAGROŻONE WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Program Aktywności Lokalnej (PAL)

Program Aktywności Lokalnej oparty jest na środowiskowej metodzie pracy socjalnej, którego celem jest aktywizowanie społeczności lokalnych oraz tworzenie poczucia przynależności do danego miejsca i grupy.

Podstawowymi celami **PAL** są:

- powstanie silnych i zintegrowanych społeczności lokalnych;
- animowanie lokalnego rozwoju w oparciu o aktywność obywatelską;
- rozwój lokalnej samoorganizacji, solidarności i tworzenie więzów samopomocy;
- wspieranie społecznej, edukacyjnej i charytatywnej aktywności środowisk lokalnych;
- zaktywizowanie lokalnych zasobów – instytucji i organizacji samorządowych, pozarządowych, biznesowych;
- budowanie tożsamości wspólnot lokalnych poprzez podnoszenie jakości usług społecznych;
- wspieranie działań organizacji, instytucji lokalnych i obywateli działających w obszarze samorządności, kultury, edukacji, przedsiębiorczości, pomocy społecznej i ochrony środowiska;
- rozwijanie uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym ze szczególnym uwzględnieniem grup marginalizowanych.

W regionie świętokrzyskim Program Aktywności Lokalnej pomimo rekomendacji oraz działań promujących, jest narzędziem rzadko wykorzystywanym przez samorządy powiatowe oraz gminne. Działania w ramach PAL zadeklarował tylko **1 Ośrodek Pomocy Społecznej: Opatów**. W 2016 roku w ramach programu objęto wsparciem tylko **10 osób**.

Centrum Aktywności Lokalnej (CAL)

Centrum Aktywności Lokalnej jest metodą budzenia aktywności społecznej w celu samoorganizowania się do rozwiązywania konkretnych problemów danej społeczności, odpowiada na potrzeby społeczności lokalnej, angażuje mieszkańców w procesy rozwiązywania ich problemów, tworzy płaszczyznę porozumienia i współpracy, dążąc do kształtowania społeczeństwa obywatelskiego.

Praca środowiskowa metodą CAL jest kolejnym narzędziem rekomendowanym do realizacji w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu. Ma na celu aktywizację społeczności lokalnych oraz kształtowania poczucia przynależności do danego miejsca i grupy. Innowacyjność tej koncepcji polega na tym, że zespoły wyłonione z pośród instytucji nie koncentrują się tylko na jednym obszarze działania, lecz przez pryzmat całościowego spojrzenia odpowiadają potrzebom danego środowiska.

Głównymi działaniami metody CAL są:

- tworzenie koalicji na rzecz pracy wokół problemów,
- inicjowanie ruchów samopomocowych i obywatelskich,
- promowanie wdrażania pracy wolontaryjnej i zespołowej,
- inicjowanie lokalnych koalicji i wydarzeń,
- działanie w oparciu o programy i projekty.

Wykorzystanie tej metody w pracy wskazały 2 gminy w regionie: **Kunów** i **Gowarczów**. Liczba osób objętych oddziaływaniami tego instrumentu to **100 osób**.

Program Aktywizacja i Integracja (PAI)

Program Aktywizacja i Integracja obejmuje działania mające na celu poprawę sytuacji na rynku pracy osób bezrobotnych i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Do udziału w programie PAI kierowani są bezrobotni, korzystający ze świadczeń pomocy społecznej i przede wszystkim realizujący kontrakt socjalny. Działania te są inicjowane na rzecz integracji oraz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, zgodnie z przepisami o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Omawiane rozwiązanie ma charakter fakultatywny. Jego zainicjowanie oraz dobór partnerów uwarunkowane jest przede wszystkim możliwościami finansowymi Funduszu Pracy i budżetów samorządów lokalnych. Program stwarza dodatkowe możliwości aktywizacji osób, które utraciły możliwość podjęcia pracy z powodu długiego okresu przebywania w statusie osoby bezrobotnej, często połączonego z brakiem kwalifikacji oraz niewystarczającymi kompetencjami.

Działania realizowane w ramach programu PAI mają na celu aktywizację zawodową i integrację społeczną. W zakresie aktywizacji zawodowej wyróżnia się prace społecznie użyteczne realizowane przez ośrodek pomocy społecznej, natomiast w zakresie integracji społecznej w celu kształtowania aktywnej postawy w życiu społecznym oraz zawodowym, wyróżnia się w szczególności grupowe poradnictwo specjalistyczne, warsztaty trenerskie oraz grupy wsparcia.

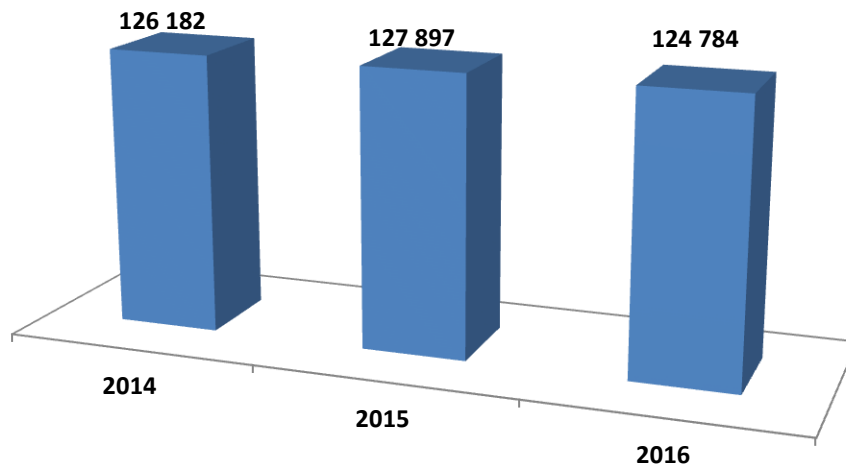

W 2016 r. w regionie świętokrzyskim program realizowany był w 5 gminach: Skarżysko-Kamienna (30 osób), Skarżysko Kościelne (12 osób), Końskie (9 osób), Opatów (8 osób) oraz m. Kielce (40 osób). Łącznie z programu skorzystało 99 osób.

Osoby korzystające z pomocy społecznej

Pomoc społeczna wspiera wysiłki zmierzające do zaspokojenia niezbędnych potrzeb umożliwiając życie w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz zapobiega trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. To rozległy obszar działań ukierunkowanych na zaspokojenie potrzeb i rozwiązywanie problemów społecznych. Pomocy społecznej w różnych formach udziela się osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią samodzielnie znaleźć rozwiązania tej sytuacji.

W badanej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w 2016 roku uzyskały pomoc i wsparcie bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania – uwzględniając zarówno pomoc, która udzielona jest w formie decyzji administracyjnej oraz bez decyzji, jak również pomoc, która jest udzielona bez konieczności przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. Uwzględniono również osoby objęte wyłącznie pracą socjalną, poradnictwem, osoby skierowane do domu pomocy społecznej, osoby umieszczone w domu pomocy społecznej, osoby i rodziny, które uzyskały wsparcie jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w postaci skierowań do zajęć w centrum integracji społecznej, klubu integracji społecznej oraz skierowań do prac społecznie użytecznych itp. Dodatkowo ujęte zostały osoby niepełnosprawne korzystające ze świadczeń PFRON, dzieci przebywające w pieczy zastępczej oraz usamodzielniani wychowankowie, jak również osoby korzystające ze wsparcia punktu interwencji kryzysowej.

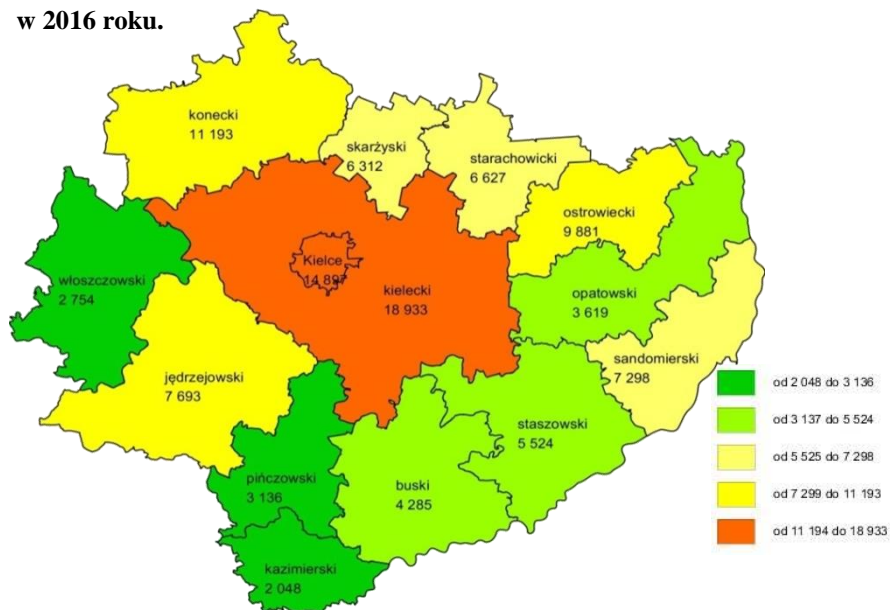

Wykres 1. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia w województwie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2014 - 2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano spadek liczby osób, którym udzielono pomocy i wsparcia o **2,44%** w stosunku do 2015 roku, bez względu na rodzaj, formę oraz liczbę świadczeń i źródło finansowania uwzględniając zarówno pomoc, która udzielona jest w formie decyzji administracyjnej lub świadczeń bez decyzji.

Mapa 1. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

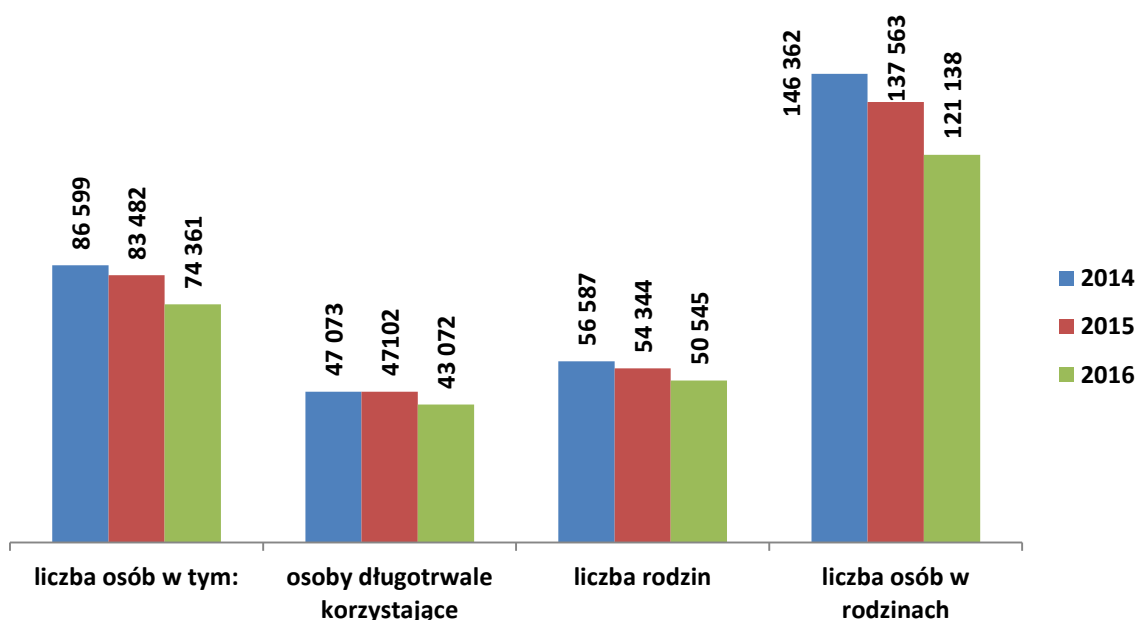
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Mapa 1 obrazuje liczbę osób, którym udzielono pomocy i wsparcia bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania w poszczególnych powiatach regionu. Najwięcej osób objęto wsparciem w powiatach: kieleckim (18 933), koneckim (11 193) i ostrowieckim (9 881).

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia

W 2016 roku liczba osób, które uzyskały świadczenie z pomocy społecznej wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej, w tym: osoby długotrwale korzystające ze świadczeń, oraz liczba osób w rodzinach wyniosła ogółem 195 499. Szczegółowe dane prezentuje wykres 2.

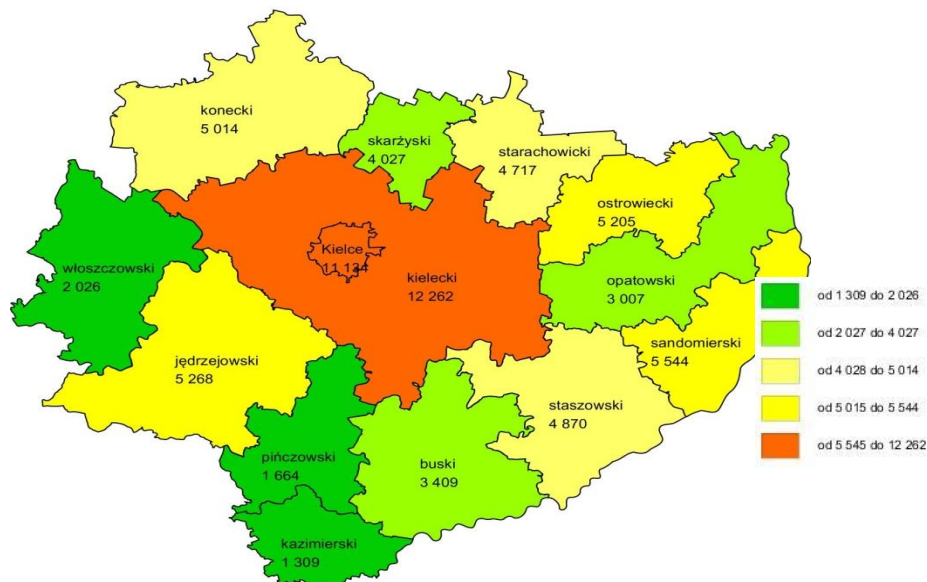

Wykres 2. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia w latach 2014–2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

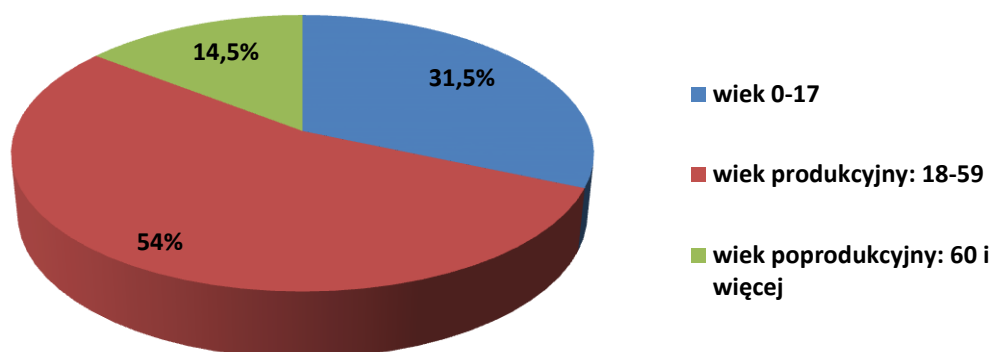
Na przestrzeni lat 2014-2016 odnotowano spadek liczby osób i rodzin, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej. W 2016 roku odnotowano spadek zarówno liczby osób (o 10,9%), liczby rodzin (o 7%), osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej (o 8,5%) jak i liczby osób w rodzinach (o 12%) w stosunku do roku poprzedniego.

Mapa 2. Liczba osób, którym przyznano świadczenia wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku podobnie jak w roku poprzedzającym badanie najwięcej osób, które otrzymały świadczenie pieniężne z pomocy społecznej odnotowano w powiecie kieleckim (12 262) i m. Kielce (11 124), zaś najmniej w powiatach: kazimierskim (1 309), pińczowskim (1 664) i włoszczowskim (2 026).

Wykres 3. Struktura beneficjentów świadczeń pomocy społecznej w regionie świętokrzyskim według ekonomicznych grup wieku w 2016 roku.

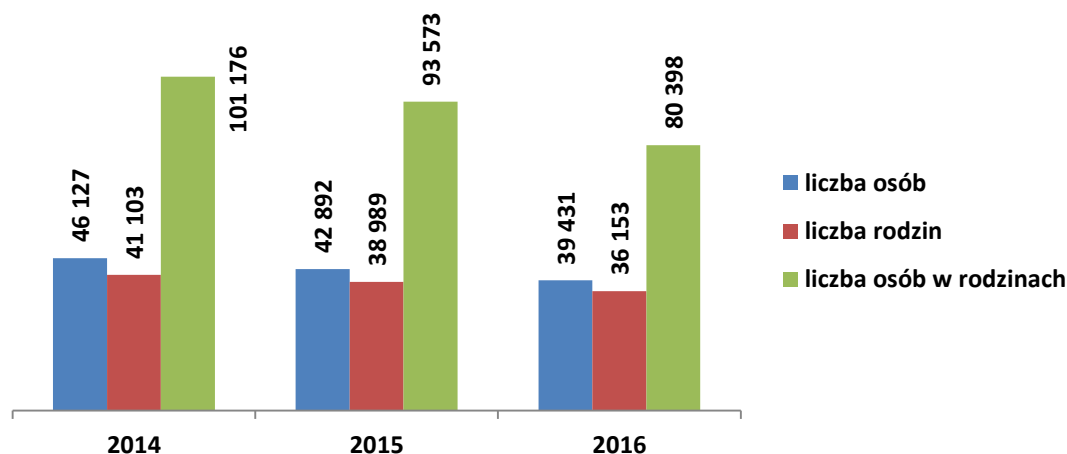
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Osoby w wieku produkcyjnym stanowią największą grupę osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej, bo aż **54%**, następnie **31,5%** to osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), a **14,5%** beneficjentów stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym. W 2016 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia w wieku 0 - 17 lat wyniosła **22 348** osób, tj. o **5,23%** mniej niż w 2015 roku, w wieku 18-59 lat wyniosła **39 035** osób, (o **10,1%** mniej niż w roku poprzednim). W grupie osób w wieku poprodukcyjnym odnotowano **10 337** osób; w tej grupie wiekowej nastąpił największy spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (o **18,31%**) w stosunku do roku 2015.

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia pieniężne

W tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w 2016 roku uzyskały pomoc i wsparcie w formie świadczeń pieniężnych, tj:

- zasiłki stałe,
- zasiłki okresowe,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych ze świadczeniami zdrowotnymi (długotrwałe i ciężkie choroby),
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- inne zasiłki celowe,
- specjalne zasiłki celowe,
- pomoc na usamodzielnienie w formie zasiłku lub pożyczki,
- pomoc finansowa na kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

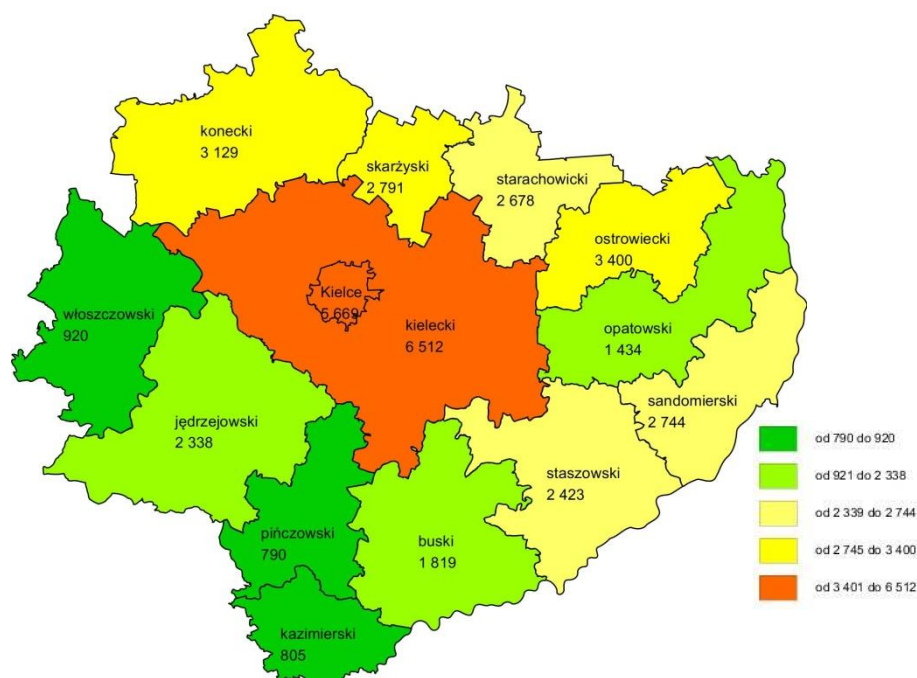

Wykres 4. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia pieniężne na przestrzeni lat 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim wynosiła **39 431**, co stanowi spadek o **8,1%** w stosunku do roku poprzedniego. Liczba rodzin, które uzyskały świadczenie pieniężne w 2016 roku wyniosła **36 153** (spadek o **7,2%**).

Mapa 3. Liczba osób, które w 2016 roku otrzymały świadczenia pieniężne wg powiatów w regionie świętokrzyskim.

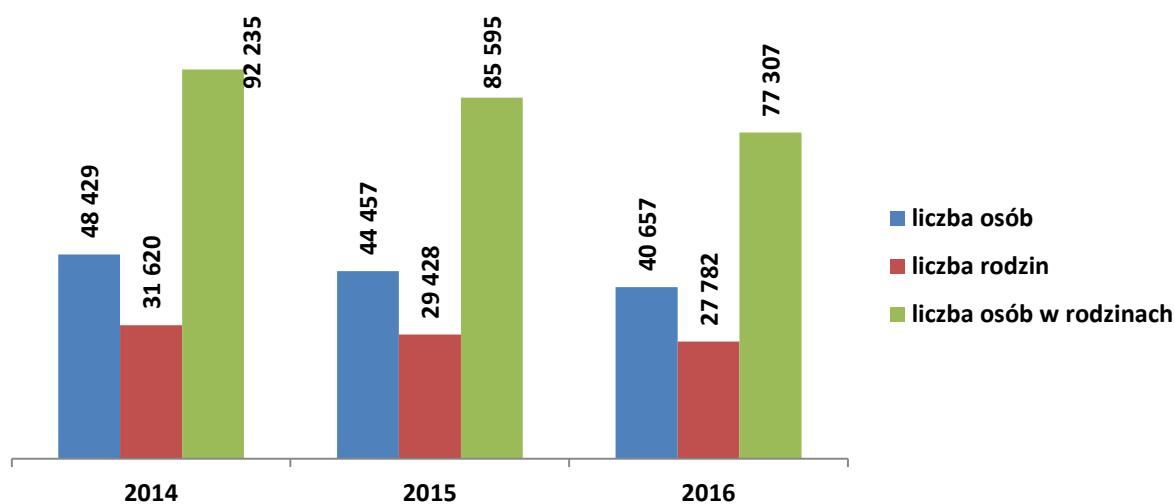
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Mapa 3 prezentuje zróżnicowanie liczby osób, które uzyskały świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w 2016 roku zagregowane do poziomu powiatów. Najwięcej świadczeniobiorców uzyskujących świadczenia pieniężne odnotowano w powiecie kieleckim (**6 512**) i m. Kielce (**5 669**), najmniej w powiatach: pińczowskim (**790**), kazimierskim (**805**) i włoszczowskim (**920**).

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia niepieniężne

Osoby i rodziny, które uzyskały pomoc i wsparcie w formie świadczeń niepieniężnych, do których należy zaliczyć następujące formy pomocy:

- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- schronienie,
- posiłek,
- ubranie,
- inna pomoc,
- usługi opiekuńcze,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego,
- sprawienie pogrzebu,
- pomoc na usamodzielnienie w naturze,
- uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (w ramach pomocy na usamodzielnianie),
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (w ramach pomocy na usamodzielnienie).

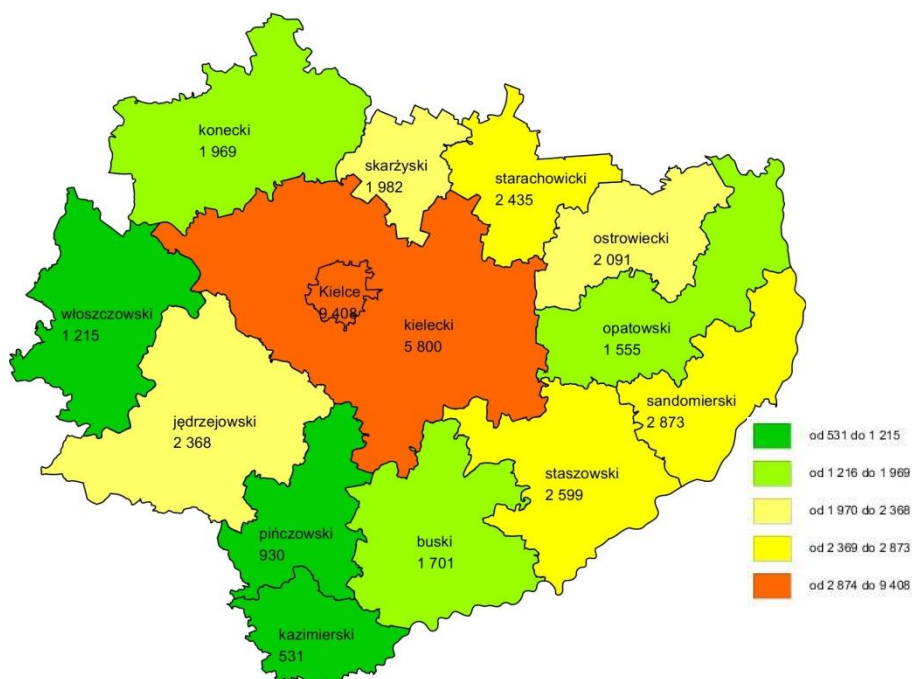

Wykres 5. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia niepieniężne na przestrzeni lat 2014 – 2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Liczba osób, którym przyznano świadczenie niepieniężne w 2016 roku w regionie świętokrzyskim wyniosła **40 657** osób, co stanowi spadek o **8,5%** w stosunku do roku poprzedniego. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w 2016 roku wyniosła **27 782** - spadek o **5,6%** w odniesieniu do 2015 roku (wykres 5).

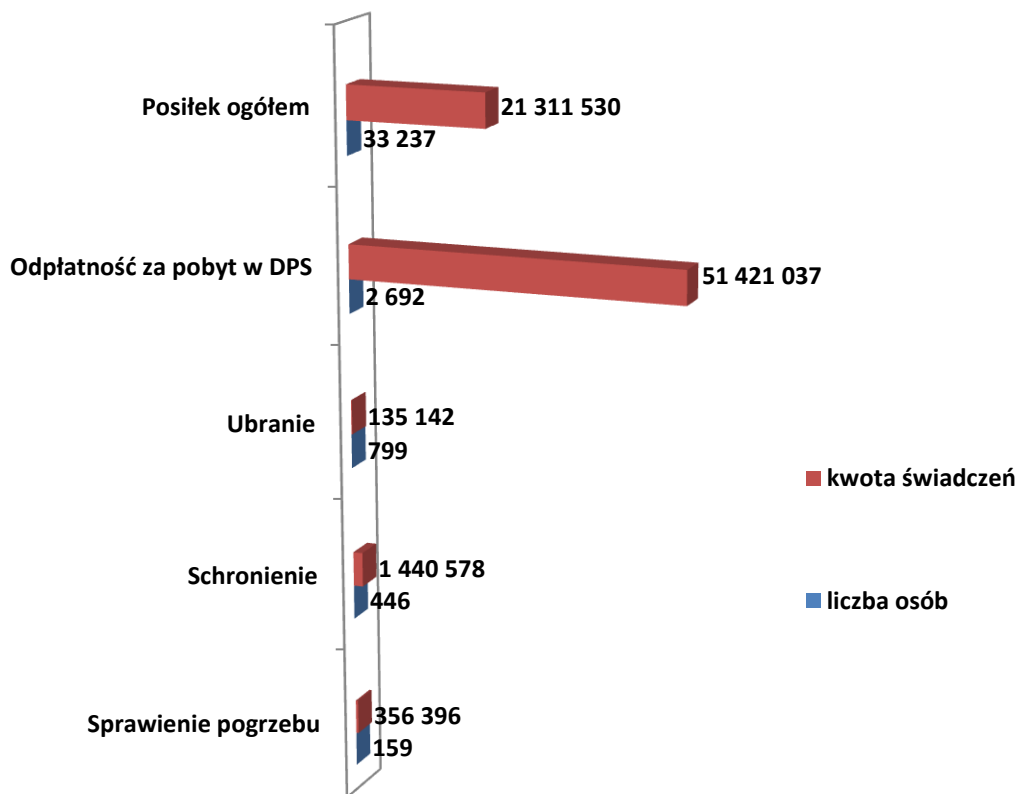
Mapa 4. Liczba osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Mapa 4 prezentuje zróżnicowanie w zakresie liczby osób, które uzyskały świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej zagregowane do poziomu powiatów. Najwięcej tego typu osób odnotowano w mieście Kielce (**9 408**) oraz powiecie kieleckim (**5 800**), najmniej w powiecie kazimierskim (**531**) i pińczowskim (**930**).

Spośród świadczeń niepieniężnych największy odsetek beneficjentów (**89,03%**) korzysta z posiłku. Kwota wydatkowana na to świadczenie w roku 2016 w regionie to **21 311 530 zł** i jest mniejsza o **15,18%** w stosunku do 2015 roku. W grupie osób otrzymujących to świadczenie **75,2%** stanowią dzieci - mniej o **13,2%** niż w 2015 roku. Kolejnym analizowanym świadczeniem niepieniężnym jest odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej. Tego typu świadczeniem w 2016 roku objęte zostały **2 692** osoby, co stanowi **7,21%** ogółu. Kwota wydatkowana na pomoc związaną ze schronieniem w 2016 roku wyniosła **1 440 578 zł** i jest o **0,22%** mniejsza niż w 2015 roku (wykres 6).

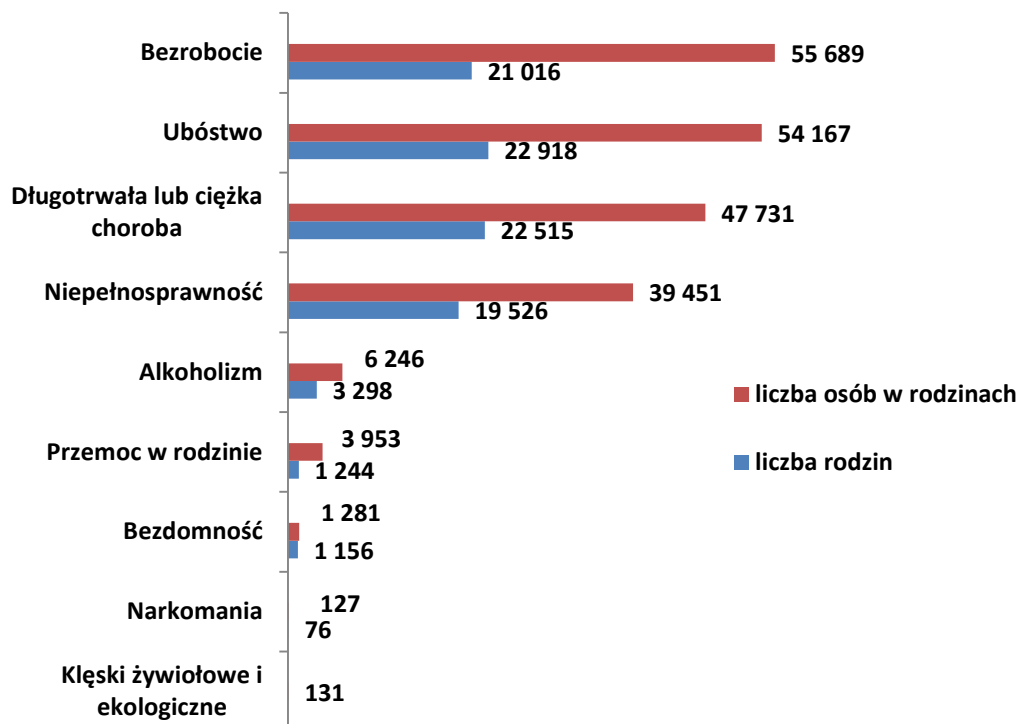

Wykres 6. Świadczenia niepieniężne z zakresu pomocy społecznej w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie CAS.

Powody udzielania pomocy i wsparcia

Powody przyznania pomocy uwzględniają wszystkie przyczyny trudnej sytuacji życiowej wymienione w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku *o pomocy społecznej*. Analizując dane należy mieć na uwadze fakt, iż w jednej rodzinie może wystąpić kilka przyczyn przyznania pomocy.

Wykres 7. Powody udzielania pomocy i wsparcia w 2016 roku w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku niezmiennie w regionie świętokrzyskim najczęstsze powody udzielania pomocy społecznej to: bezrobocie, ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. W roku badania najwięcej osób korzystało z pomocy społecznej z powodu bezrobocia z ogólną liczbą osób **55 689** oraz **54 167** z powodu ubóstwa. Przyznawanie pomocy z powodu alkoholizmu, przemocy w rodzinie, bezdomności czy narkomanii w statystykach jednostek pomocy i integracji społecznej występują w mniejszym nasileniu. Problemy społeczne mają złożony charakter. Rodziny i osoby korzystające z pomocy społecznej dotknięte są wieloma problemami, które ze sobą korelują. Wymienione powody w tabeli 1 mogą stanowić o wykluczeniu społecznym danej grupy czy jednostki.

Tabela 1. Powody przyznawania pomocy społecznej na przestrzeni lat 2014-2016.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Bezrobocie			
Liczba rodzin	26 339	23 987	21 016
Liczba osób w rodzinach	73 605	66 606	55 689
Ubóstwo			
Liczba rodzin	26 093	24 043	22 918
Liczba osób w rodzinach	64 803	59 940	54 167

Długotrwała lub ciężka choroba			
Liczba rodzin	22 973	22 775	22 515
Liczba osób w rodzinach	51 680	50 524	47 731
Niepełnosprawność			
Liczba rodzin	22 006	20 434	19 526
Liczba osób w rodzinach	46 519	43 610	39 451
Alkoholizm			
Liczba rodzin	3 626	3 301	3 298
Liczba osób w rodzinach	7 433	6 836	6 246
Przemoc w rodzinie			
Liczba rodzin	2 197	2 371	1 244
Liczba osób w rodzinach	7 216	7 095	3 953
Bezdomność			
Liczba rodzin	1242	1 187	1 156
Liczba osób w rodzinach	1446	1 362	1 281
Narkomania			
Liczba rodzin	66	61	76
Liczba osób w rodzinach	93	99	127
Kłęski żywiołowe i ekologiczne			
Liczba rodzin	66	61	-
Liczba osób w rodzinach	93	99	131

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W latach 2014-2016 odnotowano zarówno spadek liczby osób w rodzinach jak i liczby rodzin otrzymujących pomoc; wyjątek stanowi przyznanie pomocy z powodu narkomanii oraz klęsk żywiołowych i ekologicznych.

Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014–2020

Wieloletni program rządowy „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” jest programem wspierania finansowego gmin w zakresie realizacji zadań własnych o charakterze obowiązkowym określonym w art. 17 ust. 1 pkt 3 i pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014–2020 jest zgodny z horyzontem czasowym Strategii Rozwoju Kraju 2020, wpisując się w obszar strategiczny „Integracja społeczna - Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych”.

Niedożywienie wynika najczęściej z trudnej sytuacji materialnej rodziny. Problem ten dotyka osoby dorosłe, a także dzieci w okresie uczęszczania do szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Wynika to głównie z: niechęci uczniów do korzystania z posiłków

w szkole, braku znajomości zasad prawidłowego żywienia dzieci oraz jego znaczenia dla rozwoju dzieci i młodzieży, braku należytego zainteresowania niektórych rodziców kwestiami racjonalnego żywienia dzieci podczas pobytu w szkole.

Głównym celem Programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia, ze środowisk wiejskich, osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych. Ponadto Program ma na celu poprawę stanu zdrowia dzieci i młodzieży oraz kształtowanie u nich prawidłowych nawyków żywieniowych.

W celu realizacji wieloletniego programu pomocy społecznej „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” konieczne jest włączenie się podmiotów administracji rządowej i samorządowej oraz łączenie samorządowych i rządowych źródeł finansowych.

W ramach Programu gminy udzielają wsparcia osobom spełniającym warunki otrzymania pomocy wskazane w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz spełniającym kryterium dochodowe w szczególności:

- dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej,
- uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej,
- osobom i rodzinom znajdującym się w trudnych sytuacjach życiowych, w szczególności osobom samotnym, w podeszłym wieku, chorym lub niepełnosprawnym.

Osoby te muszą spełniać kryterium dochodowe w wysokości **542,00 zł** miesięcznie - dla osoby samotnej oraz dla osoby w rodzinie - **456,00 zł** miesięcznie.

Pomoc udzielana jest w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko wyraża chęć zjedzenia posiłku, odpowiednio dyrektor szkoły lub przedszkola informuje ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka o potrzebie udzielenia pomocy w formie posiłku. Przyznanie tej pomocy nie wymaga wydania decyzji administracyjnej pod warunkiem przyjęcia przez gminę odpowiedniego programu osłonowego.

Głównym miernikiem efektywności Programu jest liczba wszystkich osób objętych pomocą, w tym dzieci.

Tabela 2. Liczba osób objętych wsparciem w ramach wieloletniego programu "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania" na przestrzeni lat 2014-2016.

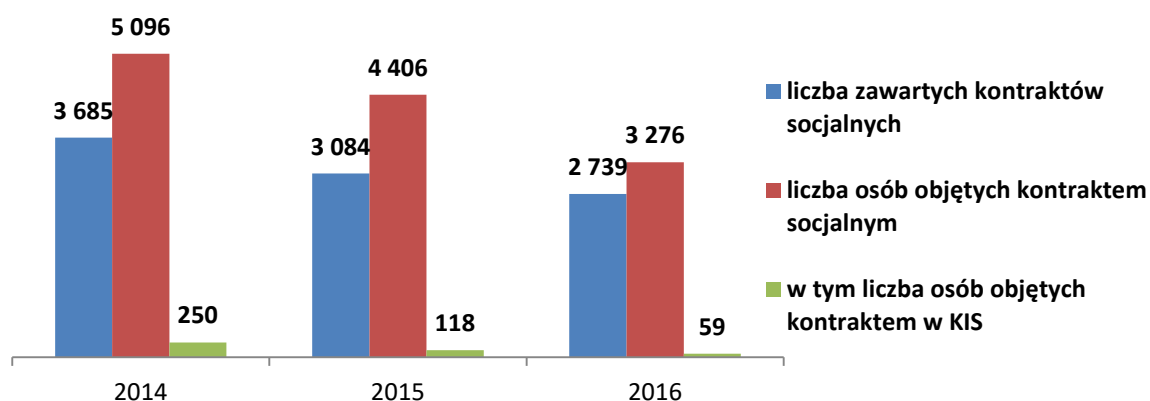
	2014	2015	2016
Liczba osób objętych programem	81 163	80 805	71 852
w tym dzieci	37 264	35 666	30 526

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Na przestrzeni lat 2014-2016 odnotowano sukcesywny spadek liczby osób objętych wsparciem, w tym dzieci w ramach wieloletniego programu "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania". Największy spadek odnotowano w 2016 roku odnośnie liczby osób objętych programem (o **11,2%**) jak i dzieci objętych tym programem (o **14,4%**), co przedstawia tabela 2.

Kontrakt socjalny

Istotnym instrumentem pracy socjalnej z osobami wykluczonymi społecznie oraz zagrożonymi tym zjawiskiem jest **kontrakt socjalny** - pisemna umowa zawarta między ośrodkiem pomocy społecznej, a osobą (rodziną) ubiegającą się o pomoc, określająca sposób współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej oraz uwzględniająca możliwości wykorzystania zasobów środowiska lokalnego. Kontrakt zawiera m.in.: opis sytuacji życiowej osoby lub rodziny, opis koniecznych do podjęcia przez nią działań, a także formę, zakres i czas udzielonej pomocy przez ośrodek pomocy społecznej. Okres, na jaki zawierany jest kontrakt socjalny, dostosowany jest do sytuacji życiowej, w jakiej znajduje się osoba zawierająca kontrakt oraz do form wsparcia zaproponowanych przez ośrodek.

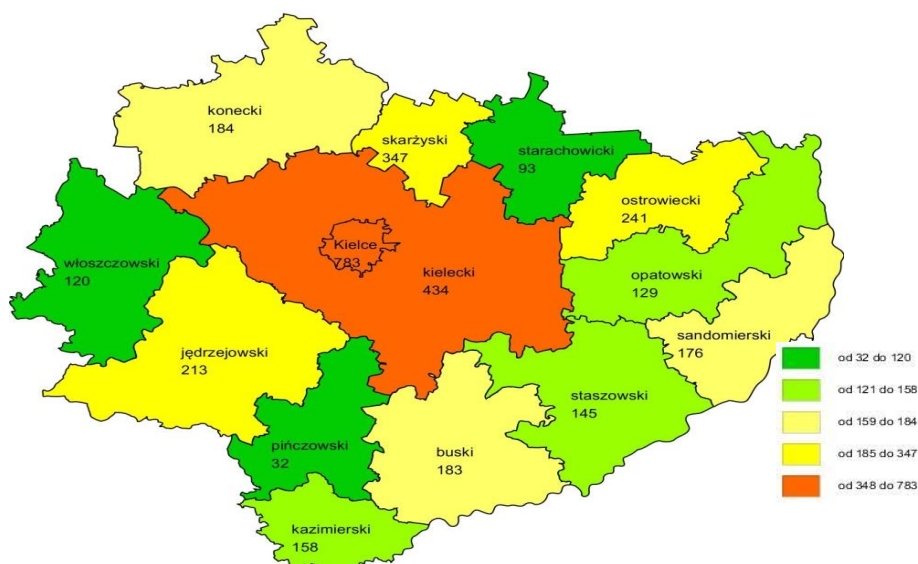

Wykres 8. Liczba zawartych kontraktów socjalnych oraz osób objętych kontraktem socjalnym, w tym liczba osób objętych kontraktem w KIS na przestrzeni lat 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Rok 2016 jest kolejnym rokiem, w którym odnotowano spadek liczby kontraktów socjalnych - **2 739** - spadek o **11,19%** oraz liczby osób objętych tym instrumentem aktywizacyjnym o **25,6%** (**3 276** osób). Największy spadek - o **51%** osób objętych kontraktem w KIS odnotowano w 2016 roku (wykres 8).

Mapa 5. Liczba osób objętych kontraktem socjalnym w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej osób objętych kontraktem socjalnym w 2016 roku odnotowano w m. Kielce (**783**) oraz w powiecie kieleckim (**434**), najmniejszą zaś liczbę osób zaobserwowano w powiecie pińczowskim (**32**) i starachowickim (**93**) co obrazuje mapa 5.

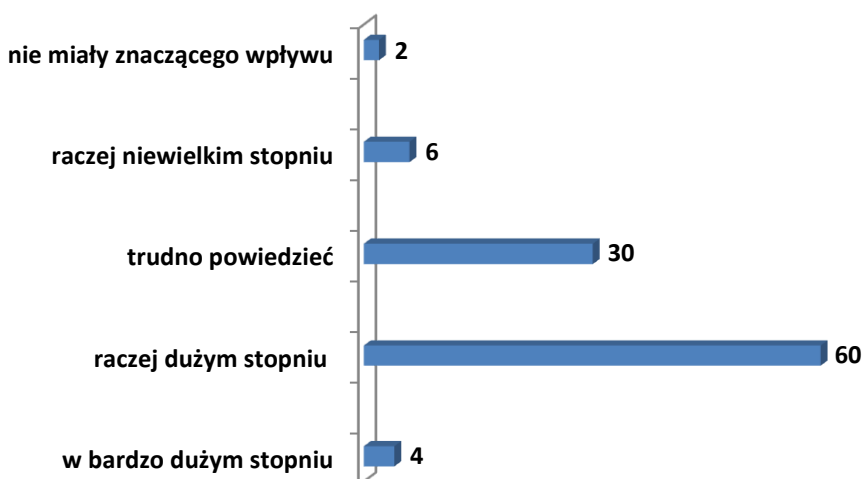
Wpływ świadczenia wychowawczego (500+) na ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie

Od kwietnia 2016 roku weszła w życie ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci i tym samym wprowadzono kolejny nowy rodzaj świadczenia - **świadczenie wychowawcze (Program Rodzina 500+)**. W przypadku tego świadczenia kryterium dochodowe stosowane jest na pierwsze dziecko. Każda rodzina z więcej niż jednym dzieckiem jest uprawniona do świadczenia. Głównym celem świadczenia wychowawczego (**500+**) jest zwiększenie poziomu życia rodzin z dziećmi, a środkiem do jego osiągnięcia jest dodatkowa pomoc finansowa w postaci świadczenia pieniężnego. Mechanizm jego działania zwiększa dochody rodziny, rodzina przeznaczająca zwiększone dochody na dodatkowe zakupy

dóbr i usług, konsumpcja tych dóbr i usług zwiększa poziom zaspokojenia potrzeb rodziny, co w konsekwencji zwiększa poziom życia rodziny. Realizacja tego programu pozwala na zmniejszenie skali różnic i nierówności społecznych.

W przypadku nienależnego ich pobrania czy nieprawidłowego wydatkowania, świadczenie może być zamienione na pomoc rzeczową lub bony, uprawniające do zakupu jedynie określonych produktów i usług.

Wykres 9 . Wpływ świadczenia wychowawczego (500+) na ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

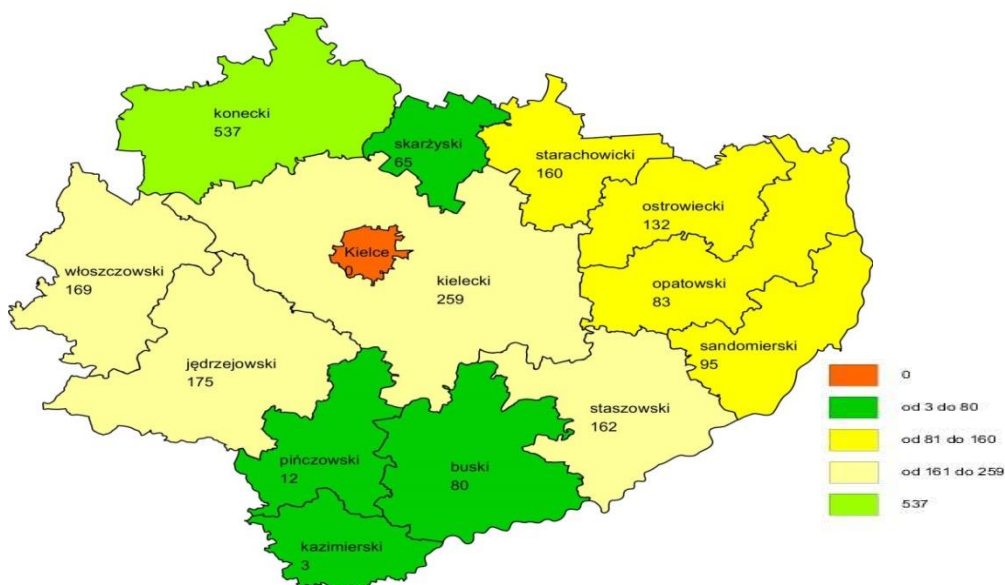
O opinię na temat wpływu świadczenia 500+ na ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego zostali zapytani przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej. Ponad połowa ankietowanych oceniła, iż wdrożenie tego świadczenia miało duży wpływ, natomiast 4 respondentów, wskazało na bardzo duży wpływ na ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Po krótkim okresie funkcjonowania programu można już zauważyć pozytywne skutki jego działania, takie jak: poprawa sytuacji finansowej najbiedniejszych rodzin, ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego. Efektem wsparcia rodzin jest z jednej strony przesunięcie roli państwa w kierunku większej wrażliwości społecznej, z drugiej zaś – ryzyko „klientelizmu”. Negatywnym skutkiem wprowadzenia rządowego programu "Rodzina 500 plus" może być bierność zawodowa kobiet.

Konkursy ogłaszane przez MRPiPS

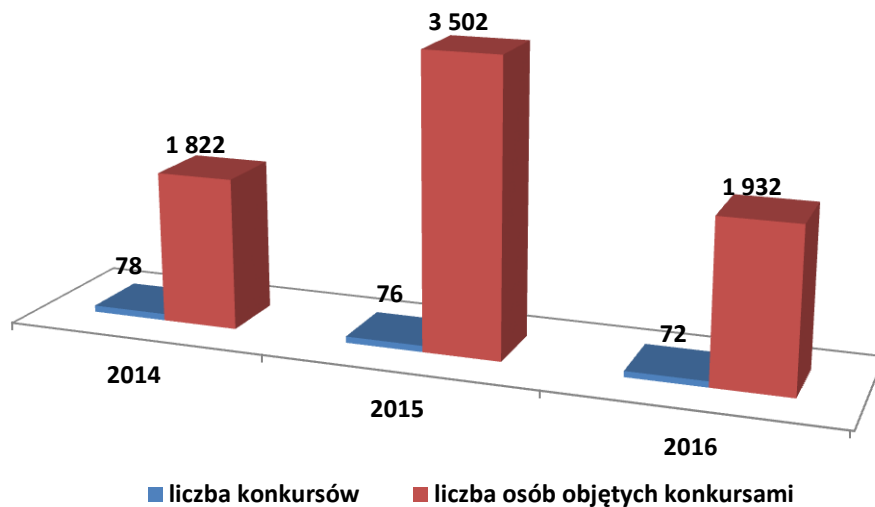
W ramach projektów współfinansowanych lub finansowanych ze środków uzyskanych z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2016 roku w regionie świętokrzyskim ze wsparcia skorzystało **24 731** osób.

Mapa 6. Liczba osób objętych projektami w ramach konkursów ogłaszanych przez MRPiPS wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku największą aktywność projektową można zaobserwować w powiatach: koneckim - **537** osób oraz kieleckim - **259** osób. Najmniejsze zainteresowanie realizacją programów resortowych wykazano w powiatach: kazimierskim (**3**), pińczowskim (**12**), skarżyskim (**65**), buskim (**80**) oraz opatowskim (**83**). W mieście Kielce nie odnotowano aktywności projektów współfinansowanych lub finansowanych ze środków uzyskanych z MRPiPS. W 2016 roku projektów finansowanych z MRPiPS nie realizowały **52** ośrodki pomocy społecznej w regionie.

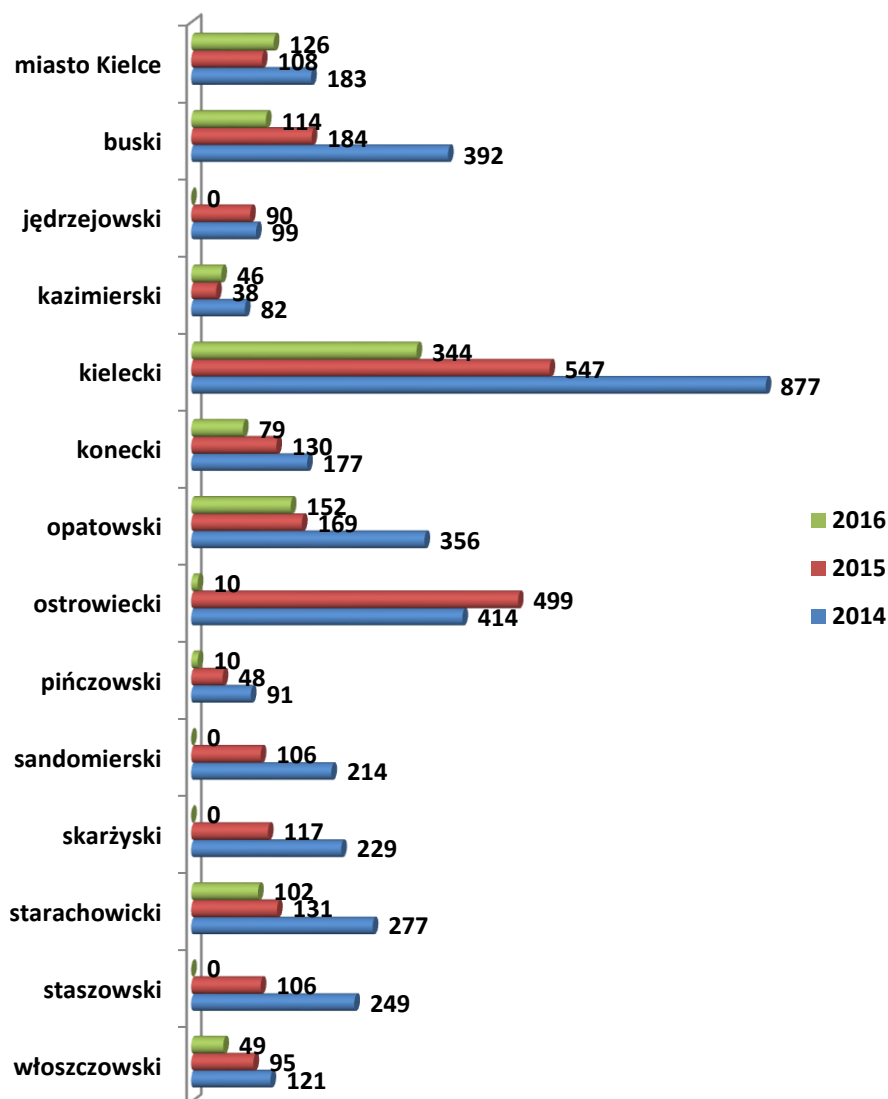
Wykres 10. Wykaz ilości projektów MRPiPS realizowanych w regionie świętokrzyskim w latach 2014 - 2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano spadek liczby konkursów realizowanych ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (o **5,26%**) oraz spadek liczby osób objętych konkursami - o **45%** w stosunku do roku poprzedniego (wykres 10).

Projekty współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS)

Zasadniczym celem wdrażania projektów ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz stwarzanie możliwości rozwoju usług społecznych. W 2016 roku odnotowano znaczny spadek realizowanych projektów z EFS oraz liczby osób objętych tymi projektami w obszarze pomocy i integracji społecznej. Największy spadek zaobserwowano w powiecie ostrowieckim - prawie o **98%**. W 2016 roku wsparciem objęto tylko **344** osoby, tj. o **37,11%** osób mniej niż w roku poprzednim. Jedynie w m. Kielce i powiecie kazimierskim nastąpił wzrost beneficjentów korzystających z projektów (odpowiednio o **14%** i o **22%**). Szczegółowy wykaz prezentuje wykres 11.

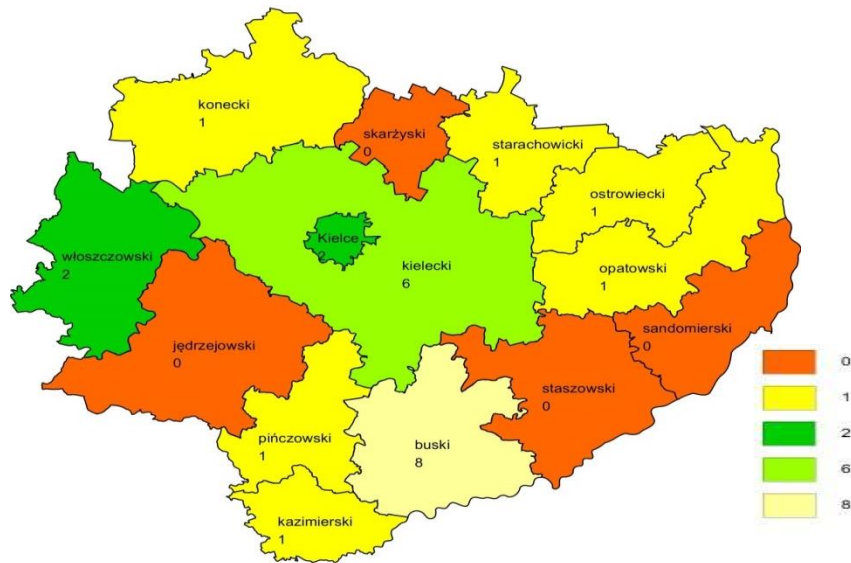
Wykres 11. Liczba osób korzystających z projektów finansowanych z EFS na przestrzeni lat 2014-2016 w regionie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej projektów w 2016 roku realizowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego wykazały samorzady w powiecie buskim (8), kieleckim (6), włoszczowskim (2) oraz m. Kielce (2). W 2016 roku projektów finansowanych z EFS nie realizowały 4 powiaty: jędrzejowski, sandomierski, skarżyski oraz staszowski.

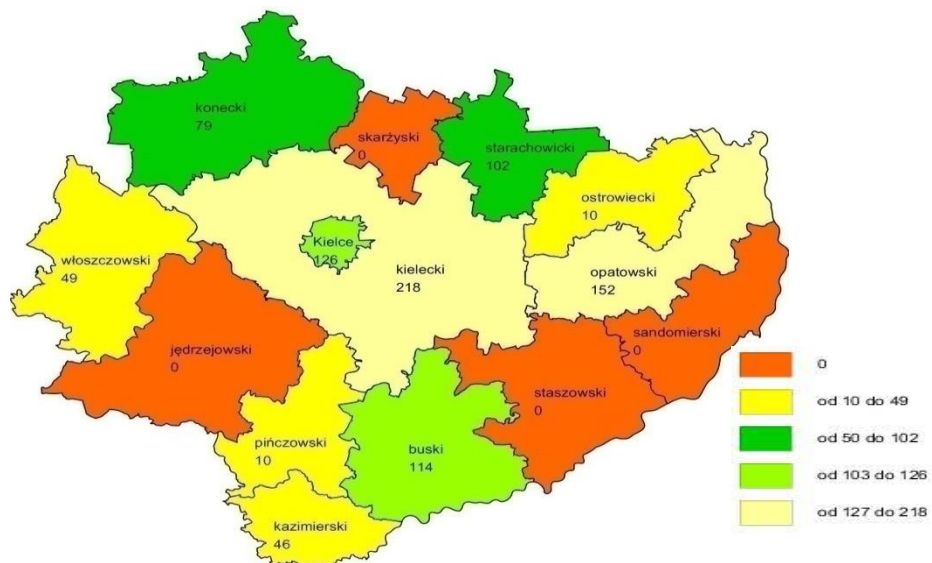
Mapa 7. Liczba realizowanych projektów współfinansowanych z EFS w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Największą liczbę osób, które otrzymały wsparcie w ramach projektów współfinansowanych z EFS odnotowano w powiatach: kieleckim (**218**), opatowskim (**152**), m. Kielce (**126**), buskim (**114**) i starachowickim (**102**).

Mapa 8. Liczba osób objętych projektami współfinansowanymi z EFS w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

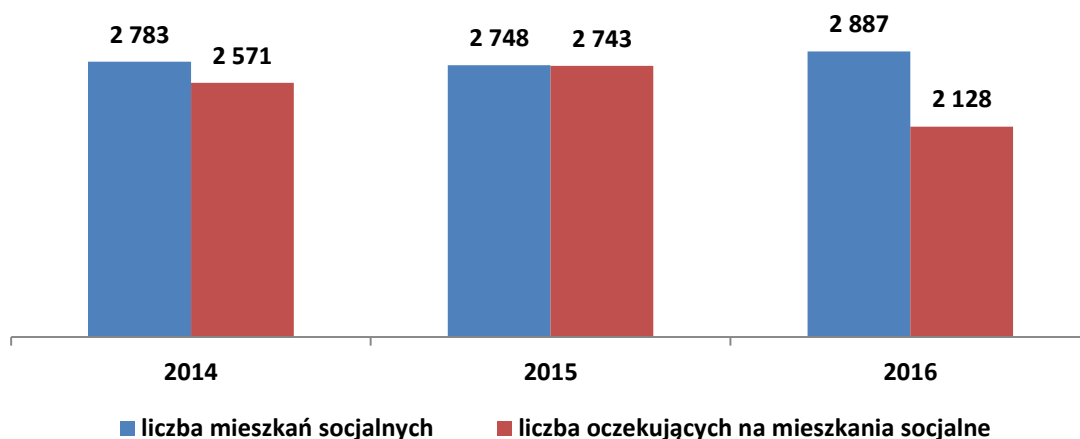
Infrastruktura społeczna - mieszkania socjalne/komunalne/chronione

Dane dotyczące infrastruktury społecznej obejmują liczbę mieszkań komunalnych oraz mieszkań/lokali socjalnych.

Mieszkania socjalne

Mieszkania socjalne przyznawane są wyłącznie osobom bez praw do innego lokalu: spółdzielczego, własnościowego czy komunalnego. Są to zatem osoby najbiedniejsze (najczęściej jednakże zdolne do zapłaty choćby minimalnej stawki czynszu) lub osoby po sądowym wyroku eksmisyjnym, które spełniają kryteria dochodowe ustalone przez gminę (niższe niż w przypadku mieszkań komunalnych). Przydział mieszkania socjalnego ma zachęcić lokatorów do poprawy swojej sytuacji życiowej.

Liczba mieszkań socjalnych, które gminy wynajmują, bądź mogą wynająć na podstawie umowy o najem lokalu socjalnego w 2016 roku wyniosła **2 887**, co stanowi wzrost o **5%** w stosunku do 2015 roku, gdzie liczba mieszkań wyniosła **2 748**. Liczba osób, które w skali całego regionu oczekują na najem mieszkania socjalnego, według stanu na 31 grudnia 2016 roku wyniosła **2 128**, tj. mniej o **23%** niż w 2015 roku, gdzie liczba osób oczekujących wyniosła **2 743** osoby (wykres 12).

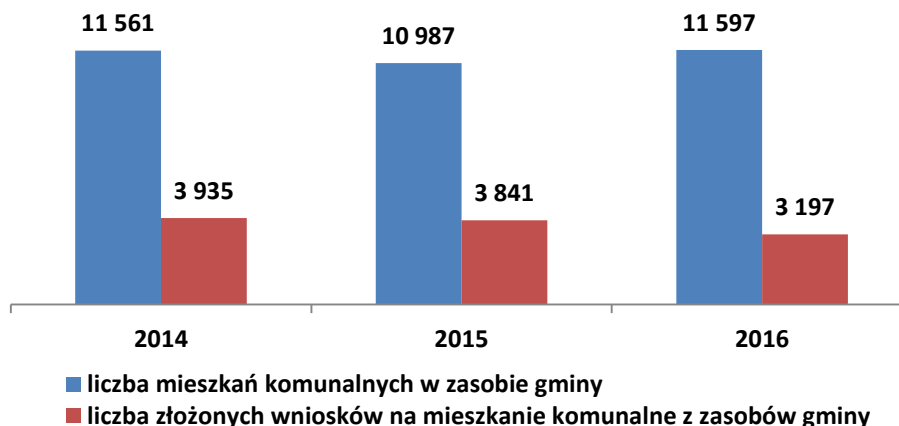
Wykres 12. Liczba mieszkań socjalnych w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano **168** wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego, tj. mniej o **20%** w stosunku do 2015 roku.

Mieszkania komunalne

W 2016 roku liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy w województwie świętokrzyskim wyniosła **11 597** i tym samym wzrosła o **5%** w odniesieniu do 2015 roku.

Wykres 13. Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy, liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne w zasobie gminy na przestrzeni lat 2014-2016 w województwie świętokrzyskim.

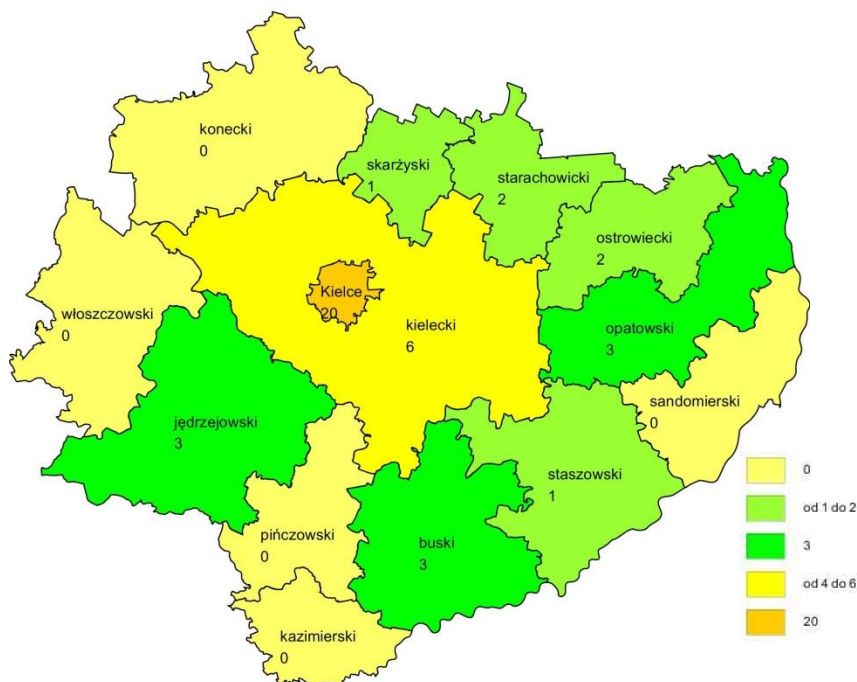
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku obserwowany jest spadek o **17%** liczby złożonych wniosków na mieszkania komunalne z zasobów gminy, co przedstawia wykres 13.

Mieszkania chronione

Mieszkanie chronione jest świadczeniem niepieniężnym z pomocy społecznej. Pobyt w takim mieszkaniu może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność albo chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonej przez jednostkę całodobowej opieki. Zgodnie z przepisami ustawy z 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*, pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany w szczególności: osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej rodzinę zastępczą, placówkę opiekuńczo-wychowawczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Polsce status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Mapa 9. Mieszkania chronione w 2016 roku wg powiatów w regionie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowało **41** mieszkań chronionych (wzrost o **14 mieszkań** w stosunku do 2015 roku), gdzie **34** z nich prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast **7** przez organizacje pozarządowe. W 2016 roku utworzone zostały nowe mieszkania chronione w powiatach: kieleckim (5) starachowickim (2), buskim, jędrzejowskim, opatowskim (po 1) oraz m. Kielce (3). Placówki łącznie oferowały **233** miejsc, skorzystało z nich **188** osób.

Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej o zasięgu gminnym oraz powiatowym, zlokalizowane na terenie województwa świętokrzyskiego, które obejmują:

- domy pomocy społecznej;
- ośrodki wsparcia;
- środowiskowe domy samopomocy;
- dzienne domy pomocy;
- noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych;
- kluby samopomocy;
- ośrodki interwencji kryzysowej;
- jednostki specjalistycznego poradnictwa;
- placówki wsparcia dziennego;

- placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- centra integracji społecznej;
- kluby integracji społecznej;
- warsztaty terapii zajęciowej;
- zakłady aktywności zawodowej.

Istotnym elementem sektora ekonomii społecznej są podmioty reintegracji społeczno-zawodowej takie jak: CIS, KIS, ZAZ, WTZ. Zwiększenie tego typu podmiotów w regionie może być ważne w realizacji przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Centrum Integracji Społecznej

Centrum Integracji Społecznej (CIS) to jednostka organizacyjna utworzona przez organ samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową, realizująca reintegrację zawodową i społeczną poprzez prowadzenie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym programów edukacyjnych, obejmujących m.in. nabywanie umiejętności zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz nabywanie innych umiejętności niezbędnych do codziennego życia. CIS nie jest samodzielny podmiotem prawnym lecz formą prawną adresowaną do instytucji oraz organizacji pozarządowych pracujących z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. W grupie beneficjentów CIS są te same grupy osób, które mogą założyć spółdzielnię socjalną.

W regionie świętokrzyskim w 2016 roku funkcjonowało **6** centrów integracji społecznej, **2** z nich prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego a **4** przez organizacje pozarządowe. W 2016 roku z oferowanej pomocy skorzystało **483** osoby.

Tabela 3. Wykaz CIS w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.

Lp.	Nazwa	Instytucja prowadząca	Adres
powiat buski			
1.	Centrum Integracji Społecznej w Busku Zdroju z siedzibą w Kostkach Dużych	Stowarzyszenie „Nadzieja Rodzinie”	Kostki Duże 60 28-100 Busko-Zdrój
miasto Kielce			
2.	Centrum Integracji Społecznej w Kielcach	Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Wesoła 54 25-013 Kielce
powiat kielecki			
3.	Centrum Integracji Społecznej w Kielcach	Fundacja „Nadzieja Rodzinie”	ul. Witosa 6 26-020 Chmielnik, Biuro Fundacji:

			"Nadzieja Rodzinie" ul. Karczówkowska 36 25-711 Kielce
powiat ostrowiecki			
4.	Centrum Integracji Społecznej w Ostrowcu	Fundacja „Pomocna Dłoń”	Aleja 3 Maja 73 27-400 Ostrowiec Św.
powiat skarżyski			
5.	Centrum Integracji Społecznej w Skarżysku	Urząd Miasta Skarżysko-Kamienna	ul. Bolesława Prusa 3a, 26-110 Skarżysko-Kamienna
powiat staszowski			
6.	Centrum Integracji Społecznej w Staszowie	Gmina Staszów	ul. Parkowa 6 28-200 Staszów

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku działalność zakończył CIS w Jędrzejowie prowadzony przez organizację pozarządową.

Kluby integracji społecznej

Celem prowadzenia klubu integracji społecznej (KIS) jest udzielanie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych jako wartości na rynku pracy. Klub działa na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. To jednostka pomagająca samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy. Klub integracji społecznej zostaje powołany przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową.

Na terenie województwa świętokrzyskiego w 2016 roku funkcjonowało **11** Klubów Integracji Społecznej, w tym **4** prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i **7** przez organizacje pozarządowe (tabela 4).

Tabela 4. Wykaz KIS w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.

Lp.	Placówka	Instytucja prowadząca	Adres
powiat buski			
1.	KIS w Busku-Zdroju	Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Lipowa 1 28-100 Busko-Zdrój
powiat jędrzejowski			
2.	KIS w Jędrzejowie	Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Jana Pawła II 3 28-300 Jędrzejów
3.	KIS	Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Kwiatowa 14

	w Sędziszowie		28-340 Sędziszów
miasto Kielce			
4.	KIS w Kielcach	MOPR	ul. Chęcińska 1 25-020 Kielce
5	KIS w Kielcach	Świętokrzyski Klub Abstynentów „Raj”	ul. Jagiellońska 42 a 25-606 Kielce
6.	KIS w Kielcach	Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Wesola 54 25-363 Kielce
powiat kielecki			
7.	KIS w Morawicy	Stowarzyszenie „Arka Nadziei”	ul. Wapiennikowa 1 26-026 Morawica
powiat konecki			
8.	KIS w Końskich	M-GOPS	ul. Armii Krajowej 22 26-200 Końskie
powiat ostrowiecki			
9.	KIS w Ostrowcu Św.	Fundacja „Pomocna Dłoń”	Al. 3 Maja 73 27-400 Ostrowiec Św.
powiat skarżyski			
10.	KIS w Skarżysku-Kam.	MOPS w Skarżysku Kamiennej	ul. Sikorskiego 10 26-110 Skarżysko Kam.
powiat starachowicki			
11.	KIS w Starachowicach	MOPS w Starachowicach	ul. Majówka 21a 27-200 Starachowice

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W zajęciach oferowanych przez KIS-y w 2016 roku udział wzięło **2 865** osób.

Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to placówki wyodrębnione organizacyjnie i finansowo, które mają na celu stwarzanie osobom z niepełnosprawnością możliwości uczestniczenia w rehabilitacji społecznej i zawodowej.

Tabela 5. Warsztaty terapii zajęciowej w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.

Lp.	Placówka	Instytucja prowadząca	Adres
powiat buski			
1.	WTZ w Busku Zdroju	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci	ul. Kościuszki 46 28-100 Busko-Zdrój
2.	WTZ w Gnojnie	Dom Pomocy Społecznej w Gnojnie	Gnojno 118 28-114 Gnojno
3.	WTZ Nowy Korczyn	Caritas Diecezji Kieleckiej	Piaszek Wielki
powiat jędrzejowski			
4.	WTZ w Jędrzejowie	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Jędrzejowie	ul. Armii Krajowej 11 28-300 Jędrzejów
5.	WTZ w Mnichowie	Dom Pomocy Społecznej	Mnichów 135 28-300 Jędrzejów
powiat kazimierski			
6.	WTZ	Stowarzyszenie na Rzecz Osób	ul. Kościuszki 15

	w Kazimierzy W.	Niepełnosprawnych "Promyk Nadziei"	28-500 Kazimierza Wielka
miasto Kielce			
7.	WTZ w Kielcach	Domu Pomocy Społecznej im. Św. Brata Alberta	ul. Kryształowa 6 25-705 Kielce
8.	WTZ w Kielcach	DPS Jana Pawła II w Kielcach	ul. Słoneczna 9 25-731 Kielce
powiat kielecki			
9.	WTZ w Zgórsku	Dom Pomocy Społecznej Zgórsko	Zgórsko ul. Szewska 28 26-052 Nowiny
10.	WTZ w Osinach	Stowarzyszenie Pomocy Niepełnosprawnym	Osiny 30 26-015 Pierzchnica
11.	WTZ w Belnie	Stowarzyszenie „Braterskie Serca”	Belno 143 26-050 Zagnańsk
12.	WTZ w Fanisławicach	Wiejskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie i Ruchowo	Fanisławice 22 26-070 Łopuszno
powiat konecki			
13.	WTZ w Końskich	TWRP Wszechnica Konecka	ul. Gimnazjalna 41b 26-200 Końskie
powiat opatowski			
14.	WTZ w Zochcinku	powiat	Zochcinek 42 27-500 Opatów
powiat ostrowiecki			
15.	WTZ w Ostrowcu Św.	Stowarzyszenie "RAZEM" Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Umysłowo	27-400 Ostrowiec Świętokrzyski ul. Rzeki 18
16.	WTZ w Ostrowcu Św.	Stowarzyszenie "Szansa"	ul. Żabia 31 27-400 Ostrowiec Św.
powiat pińczowski			
17.	WTZ w Pińczowie	Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno- Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego	ul. Polna 48 28-400 Pińczów
powiat sandomierski			
18.	WTZ w Śmiechowicach	gmina	Śmiechowice 99 27-650 Samborzec
19.	WTZ w Sandomierzu	Stowarzyszenie "Tratwa"	ul. Zawichojska 13 27-600 Sandomierz
20.	WTZ w Sandomierzu	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	ul. Jakubowskiego 5 27-600 Sandomierz
21.	WTZ w Piotrowicach	gmina	Piotrowice 18 27-630 Zawichost
powiat skarżyski			
22.	WTZ w Skarżysku Kamiennej	Stowarzyszenie Warsztatów Terapii Zajęciowej "Tęcza"	ul. Równoległa 23 26-110 Skarżysko Kam.
23.	WTZ w Skarżysku Kamiennej	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych	ul. Kościuszki 38 26-110 Skarżysko Kam.
powiat starachowicki			
24.	WTZ w Starachowicach	Parafia Rzymskokatolicka	ul. Wiosenna 5 27-200 Starachowice
25.	WTZ w Kalkowie Godowie	Parafia Rzymsko-Katolicka	Kalków – Godów 84a 27-225 Pawłów
powiat staszowski			
26.	WTZ w Połańcu	powiat	ul. Lipowa 20 28-230 Połaniec

powiat włoszczowski			
27.	WTZ w Ostrowie	Caritas Kielecka	Ostrów 57 29-105 Krasocin

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowało **27** warsztatów terapii zajęciowej, **4** z nich prowadzone były przez jednostki samorządu terytorialnego, a **23** przez inne podmioty. Liczba uczestników zajęć oferowanych przez warsztaty to **1 679** osób.

Zakłady aktywności zawodowej

Celem funkcjonowania zakładu aktywności zawodowej (ZAZ) jest zatrudnianie osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności poprzez prowadzenie rehabilitacji zawodowej i społecznej, przygotowywanie ich do samodzielnego i niezależnego życia, adekwatnego do ich możliwości psychomotorycznych oraz znalezienie odpowiedniego zatrudnienia poza zakładem.

Tabela 6. Zakłady aktywności zawodowej w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.

Lp.	Placówka	Instytucja prowadząca	Adres
1.	ZAZ Filia w Stykowie	jednostka organizacyjna Starostwa Powiatu Starachowickiego	Kalków Godów 84a 27-225 Pawłów
2.	ZAZ w Końskich	Polski Związek Niewidomych – Okręg Świętokrzyski w Kielcach	ul. Krzywa 1 26-200 Końskie
3.	ZAZ w Kielcach	Stowarzyszenie Nadzieja Rodzinie	ul. Olszewskiego 21 25-663 Kielce (Kielecki Park Technologiczny)
4.	ZAZ w Kielcach	Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Wesoła 52a 25-363 Kielce

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W regionie świętokrzyskim funkcjonują **4** zakłady aktywności zawodowej, w tym **1** prowadzony przez jednostkę samorządu terytorialnego a pozostałe **3** placówki przez organizacje pozarządowe. W zajęciach oferowanych przez placówki uczestniczyło **190** osób.

Spółdzielnie socjalne

Podmioty te działają na podstawie ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o *spółdzielniach socjalnych*, gdzie zdefiniowano, że ich nadrzędnym celem jest adaptacja na rynek pracy, poprzez kierowanie wspólnym przedsiębiorstwem, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jak również umożliwienie osobom bezrobotnym powrotu na rynek pracy.

W związku z tym utworzono nowy typ podmiotu prawnego, którego nadrzędnym celem jest prowadzenie działalności gospodarczej z zachowaniem działalności na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji osób zatrudnionych w spółdzielni.

Spółdzielnie socjalne mogą założyć osoby należące do przynajmniej jednej z następujących kategorii:

- bezrobotni;
 - niepełnosprawni;
 - uzależnieni od alkoholu, narkotyków lub środków odurzających po zakończeniu leczenia;
 - chorzy psychicznie;
 - bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności;
 - osoby opuszczające więzienie, które mają trudności z reintegracją społeczną;
 - uchodźcy uczestniczący w indywidualnym programie integracji;
 - inne osoby pod warunkiem, że ich liczba nie przekracza 50% ogólnej liczby założycieli.
- Spółdzielnię socjalną mogą również założyć co najmniej dwie spośród następujących osób prawnych:
- organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
 - jednostki samorządu terytorialnego;
 - kościelne osoby prawne.

Tabela 7. Spółdzielnie socjalne w województwie świętokrzyskim w 2016 roku.

LP.	Nazwa	Adres
powiat buski		
1.	Spółdzielnia Socjalna "AWOKADO"	ul. Starkiewicza 14 28-100 Busko-Zdrój
2.	Spółdzielnia Socjalna "PHU DALIA"	ul. Kościuszki 39 28-100 Busko-Zdrój
3.	Spółdzielnia Socjalna "CAŁOROCZNA"	ul. Widuchowa 5 28-100 Busko-Zdrój
4.	Spółdzielnia Socjalna "Studio Odchudzania i Relaksu Euphoria"	ul. Partyzantów 19A 28-100 Busko-Zdrój

powiat jędrzejowski		
5.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „JEDNOŚĆ”	ul. Armii Krajowej 9 29-100 Jędrzejów
Miasto Kielce		
6.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "MILMAX"	al. Warszawska 97/76 25-546 Kielce
7.	Spółdzielnia Socjalna "SMAKOSZ"	al. Wesoła 54 25-363 Kielce
8.	Spółdzielnia Socjalna "DAGAZ"	ul. Kościuszki 11 25-310 Kielce
9.	Spółdzielnia Socjalna „TROPEM PRZYGODY”	ul. Pańska 1a 25-820 Kielce
10.	Spółdzielnia Socjalna „OPEN”	ul. Warszawska 10/9 25-306 Kielce
11.	Spółdzielnia Socjalna "AGRO-BUD"	ul. Studzienna 2/33 25-029 Kielce
12.	Świętokrzyska Spółdzielnia Socjalna "CLEAN SPACE"	ul. Paderewskiego 29/4 25-502 Kielce
13.	Spółdzielnia Socjalna „EKO” (w likwidacji)	ul. Karczówkowska 36 25-711 Kielce
14.	Spółdzielnia Socjalna "G5-WASH.PL"	os. Na Stoku 78/17 25-437 Kielce
15.	Spółdzielnia Socjalna MIG-BUD	ul. Warszawska 157/50 25-547 Kielce
powiat kielecki		
16.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "ARES"	ul. Czarnowska 54 26-065 Piekoszków
17.	Spółdzielnia Socjalna "POD JODŁAMI"	Kakonin 6b 26-004 Bieliny
18.	Spółdzielnia Socjalna „EKOOPAŁEK”	ul. Jana Pawła II 36A 26-026 Bilcza
19.	Spółdzielnia Socjalna „EKO-SUKCES”	ul. Włoszczowska 10 26-070 Łopuszno
powiat konecki		
20.	Spółdzielnia Socjalna "NADZIEJA"	ul. Cicha 1 26-220 Stąporków
21.	Spółdzielnia Socjalna METALOWIEC	ul. Górnicza 3 26-220 Stąporków
22.	Spółdzielnia Socjalna SAMORZADOWA	ul. Leśna 29 26-230 Radoszyce
powiat opatowski		
23.	Spółdzielnia Socjalna "PORZĄDEK MUSI BYĆ!"	Sadowie 131C 27-580 Sadowie

powiat ostrowiecki		
24.	Spółdzielnia Socjalna "STOLBUD"	al. 3-go Maja 73 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski
25.	Spółdzielnia Socjalna „OSTROWIECKA”	ul. Żabia 34 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski
26.	Spółdzielnia Socjalna "OSTROWIEC"	ul. Broniewskiego 5 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski
27.	Spółdzielnia Socjalna "BLUE PUB"	ul. Pułanki 41/33 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski
28.	Spółdzielnia Socjalna „BETSYSTEM”	ul. Siennieńska 38 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski
29.	Spółdzielnia Socjalna „ALTERNATYWA 5” (w likwidacji)	ul. Orzeszkowej 1/29 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski
powiat sandomierski		
30.	Spółdzielnia Socjalna "ŁONIOWIANKA"	Łonów 56/1A 27-670 Łonów
31.	Spółdzielnia Socjalna „OD NOWA”	Łonów 94 27-670 Łonów
32.	Spółdzielnia Socjalna „WYŻSZE PIĘTRO KULTURY”	ul. Piszczele 4 27-600 Sandomierz
33.	Spółdzielnia Socjalna "DZIECIĘCY ŚWIAT"	Nowy Kamień 52 27-600 Dwikozy
powiat skarżyski		
34.	Spółdzielnia Socjalna "JODEŁKA"	ul. Kościuszki 63 26-120 Bliżyn
35.	Spółdzielnia Socjalna "POMOC I OPIEKA 45+"	ul. Rzemieślnicza 5/12 26-110 Skarżysko-Kamienna
36.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "POMOCNA DŁON"	ul. Pułaskiego 26-110 Skarżysko-Kamienna
37.	Spółdzielnia Socjalna "SAMOPOMOC KREATYWNA"	ul. Rejowska 36/17 26-110 Skarżysko-Kamienna
38.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "PARASOL"	ul. 1-go Maja 99 26-110 Skarżysko-Kamienna
39.	Spółdzielnia Socjalna „PROM”	ul. Prusa 3A 26-110 Skarżysko-Kamienna
40.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „WACHLARZ”	ul. Sikorskiego 10 26-110 Skarżysko-Kamienna
41.	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „CENTRUM RODZINIE” (w likwidacji)	ul. Moniuszki 32 26-110 Skarżysko-Kamienna
powiat starachowicki		
42.	Spółdzielnia Socjalna "AGAWA"	ul. Piastowska 28 27-200 Starachowice

43.	Spółdzielnia Socjalna "MOTO-PIASK"	Mirzec-Ogrody 11 27-220 Mirzec
powiat staszowski		
44.	Spółdzielnia Socjalna „LEPSZA PRZYSZŁOŚĆ”	Pęcławice Górne 22/22 28-210 Bogoria
45.	Spółdzielnia Socjalna "GRANT"	Wrzosey 1 28-220 Oleśnica
46.	Spółdzielnia Socjalna "PRACUJMY RAZEM"	ul. Rusczańska 27 28-230 Połaniec
47.	Spółdzielnia Socjalna "TURKUS"	ul. Jana Pawła II 11/37 28-200 Staszów
powiat włoszczowski		
48.	Spółdzielnia Socjalna „SECEMIANKA”	ul. Plac Wolności 1 29-145 Secemin
49.	Spółdzielnia Socjalna „ORBITAL CENTER”	os. Jana Brożka 3 29-100 Włoszczowa

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Badanie kondycji sektora ekonomii społecznej ujawniło, iż w regionie działa 26 Spółdzielni Socjalnych, działalność pozostałych jest zawieszona albo postępowanie w stanie likwidacji.

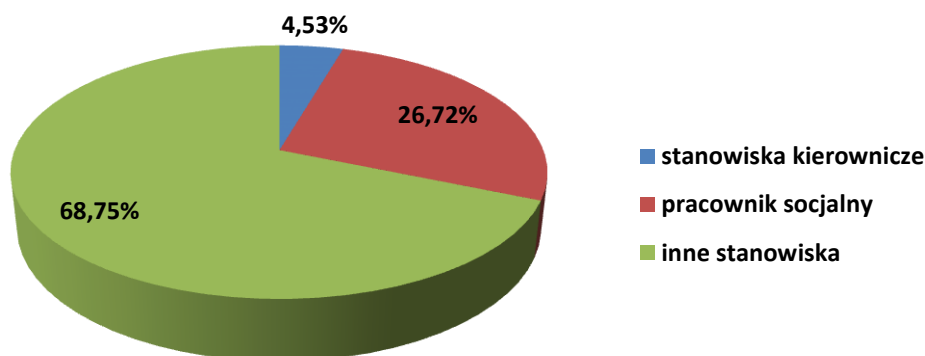
Kadra jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej

Realizacja działań w ramach Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu zmierza do wzmocnienia kadry zatrudnionej w instytucjach pomocy i integracji społecznej. Proces ten przyczynił się do jej profesjonalizacji i podniesienia jakości pracy z osobami i rodzinami zagrożonymi bądź już dotkniętymi wykluczeniem społecznym, marginalizacją. Profesjonalizacja zawodu pracownika socjalnego nie jest możliwa bez stworzenia wielowymiarowego mechanizmu wsparcia skupiającego instytucje pomocy i integracji społecznej. Głównym celem tego mechanizmu jest z jednej strony wzmacnianie kwalifikacji zawodowych i kluczowych predyspozycji, a z drugiej przeciwdziałanie barierom, które systematycznie uszczuplają kapitał intelektualny pracowników socjalnych.

W 2016 roku na terenie województwa świętokrzyskiego w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych było **3 027** osób ogółem, w tym:

- **137** osób zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych (co stanowi **4,53%** ogółu kadry jops),

- **809** osób zatrudnionych na stanowiskach pracownika socjalnego (**26,72%** ogółu kadry zatrudnionej w jops),
- **2 081** osób zatrudnionych na innych stanowiskach (**68,75%** ogółu pracowników zatrudnionych w jops).

Wykres 14. Procentowy udział zatrudnienia pracowników w jednostkach pomocy i integracji społecznej regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Kadra kierownicza

Kadrę kierowniczą jednostki organizacyjnej pomocy społecznej stanowią osoby zatrudnione na stanowisku: kierownik ośrodka, dyrektor ośrodka, dyrektor centrum oraz odpowiednio zastępcy.

W 2016 roku na terenie województwa świętokrzyskiego na stanowiskach kierowniczych zatrudnionych było **137** osób (o **1** osobę mniej w stosunku do roku 2015), **108** posiadało wykształcenie wyższe. Specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej posiadało **127** osób pracujących na stanowiskach kierowniczych.

Pracownicy socjalni

Wg ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* pracownik socjalny powinien spełniać następujące kryteria:

- posiadać dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych,
- posiadać dyplom ukończenia studiów wyższych o kierunku praca socjalna,

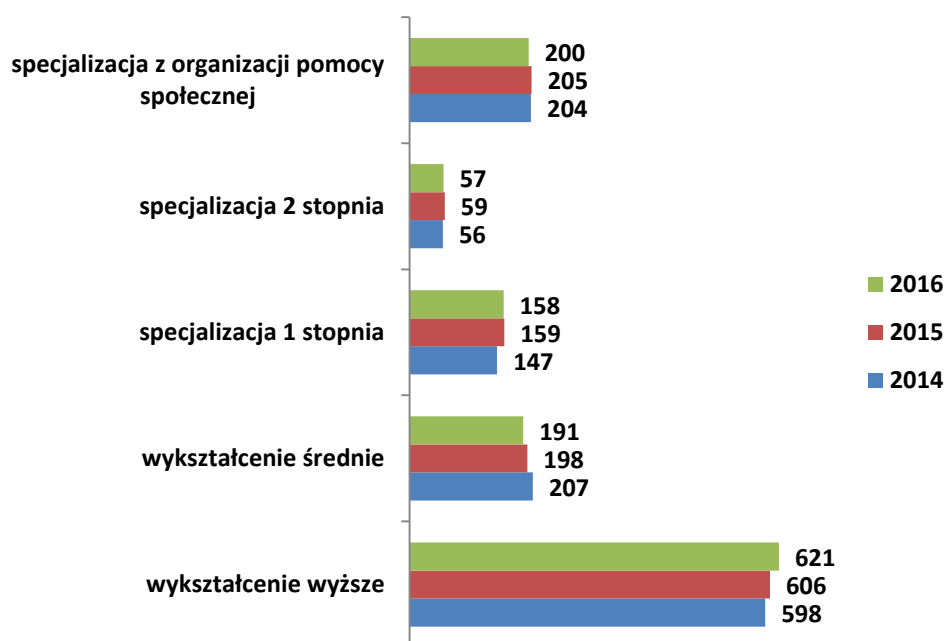

- bądź studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie.

W 2016 roku liczba pracowników socjalnych w regionie świętokrzyskim wyniosła **809** (wzrost o **5** osób) w odniesieniu do roku poprzedniego; **13** osób to pracownicy socjalni zatrudnieni ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wykształcenie pracowników socjalnych przedstawia się następująco:

- **621** osób posiadało wykształcenie wyższe (**77%** ogółu),
- **191** osób posiadało wykształcenie średnie (**24%** ogółu),
- **158** osób posiadało specjalizację 1-ego stopnia w zawodzie (**29,5%** ogółu),
- **57** osób posiadało specjalizację 2-ego stopnia w zawodzie (**7%** ogółu),
- **200** pracowników posiadało specjalizację z organizacji pomocy społecznej (**25%** ogółu).

Wykres 15. Wykształcenie pracowników socjalnych zatrudnionych w jops na terenie województwa świętokrzyskiego na przestrzeni lat 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W regionie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2014-2016 w jednostkach pomocy społecznej odnotowano wzrost zatrudnienia pracowników. Największą grupę osób zatrudniono w 2016 roku na stanowisku: opiekun osób starszych i niepełnosprawnych z liczbą **471**

pracowników, co stanowi wzrost prawie o **6%** w odniesieniu do roku poprzedniego. Streetworkerów zatrudnia tylko m. Kielce, a ich liczba wynosi **2** pracowników (wykres 16).

Wykres 16. Pracownicy zatrudniani w jednostkach pomocy społecznej regionu świętokrzyskiego w latach 2014-2016.

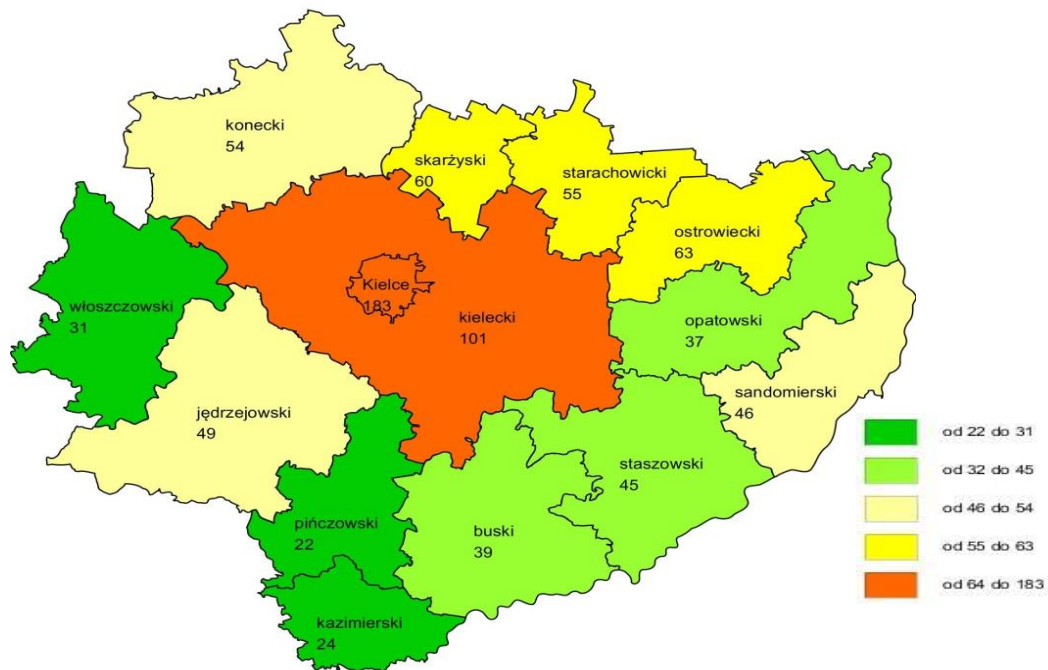
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Ustawa o pomocy społecznej obliguje ośrodki pomocy społecznej do zatrudnienia nie mniej niż **3** pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.

Najwięcej pracowników socjalnych było zatrudnionych w 2016 roku w m. Kielce (**183**) oraz powiecie kieleckim (**101**), najmniej w powiecie pińczowskim (**22**) i kazimierskim (**24**), co przedstawia mapa 10.

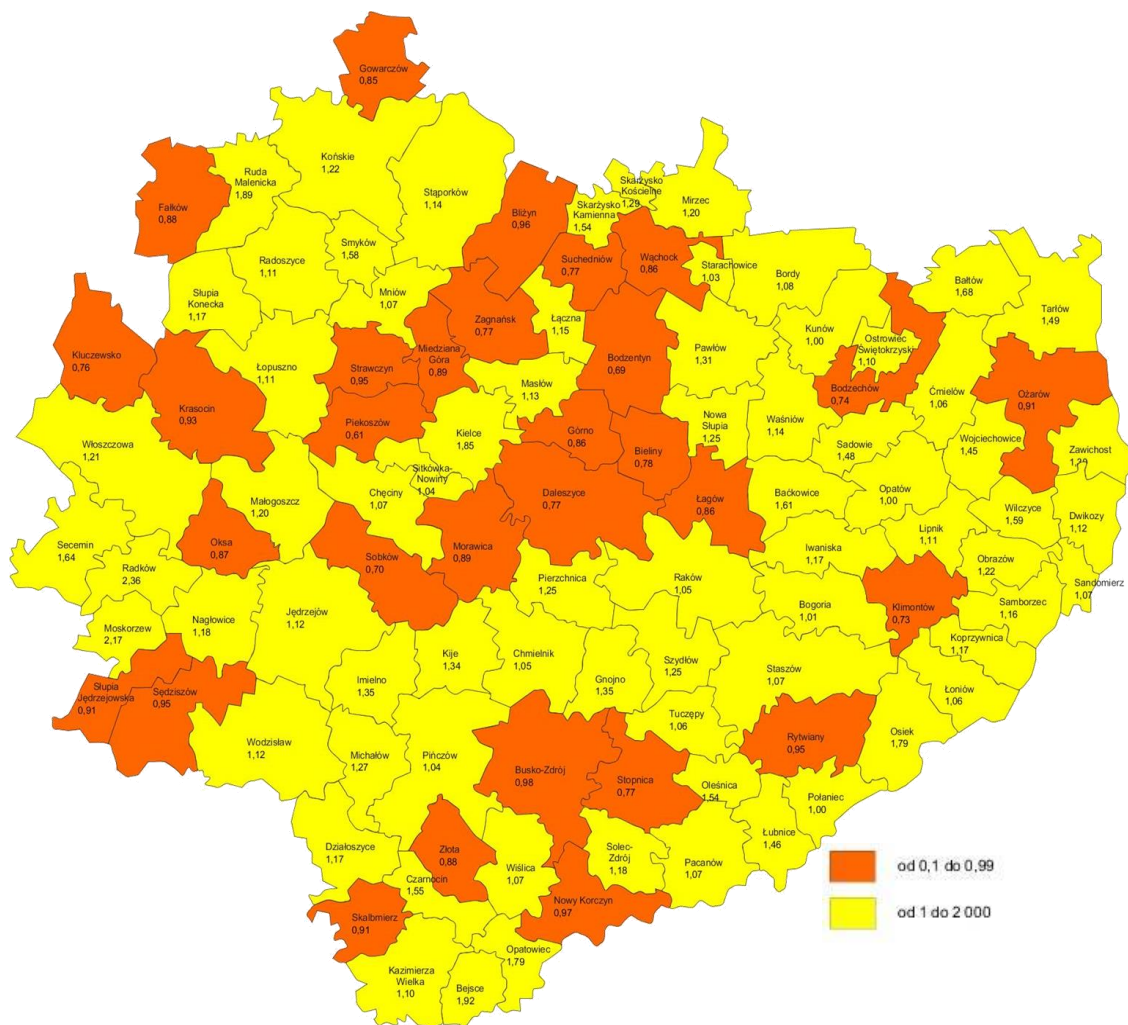
Mapa 10. Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w jops wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku wiele świętokrzyskich ośrodków nie spełniało wymogów, o których mowa w art. 110 ust.11 ustawy o pomocy społecznej, dotyczących dostępności pomocy społecznej. Liczba pracowników socjalnych była niższa od normy przewidzianej przez ustawodawcę zarówno w odniesieniu do wskaźnika zatrudnienia 1 pracownika na 2000 mieszkańców – w przypadku **30** ośrodków pomocy społecznej, jak i wskaźnika zatrudnienia 1 pracownika na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących - w przypadku **58** gmin.

Mapa 11. Świętokrzyskie OPS, które w 2016 roku nie spełniały ustawowego wskaźnika I - 1 pracownik na 2000 mieszkańców.

Źródło: Opracowanie własne ROPS

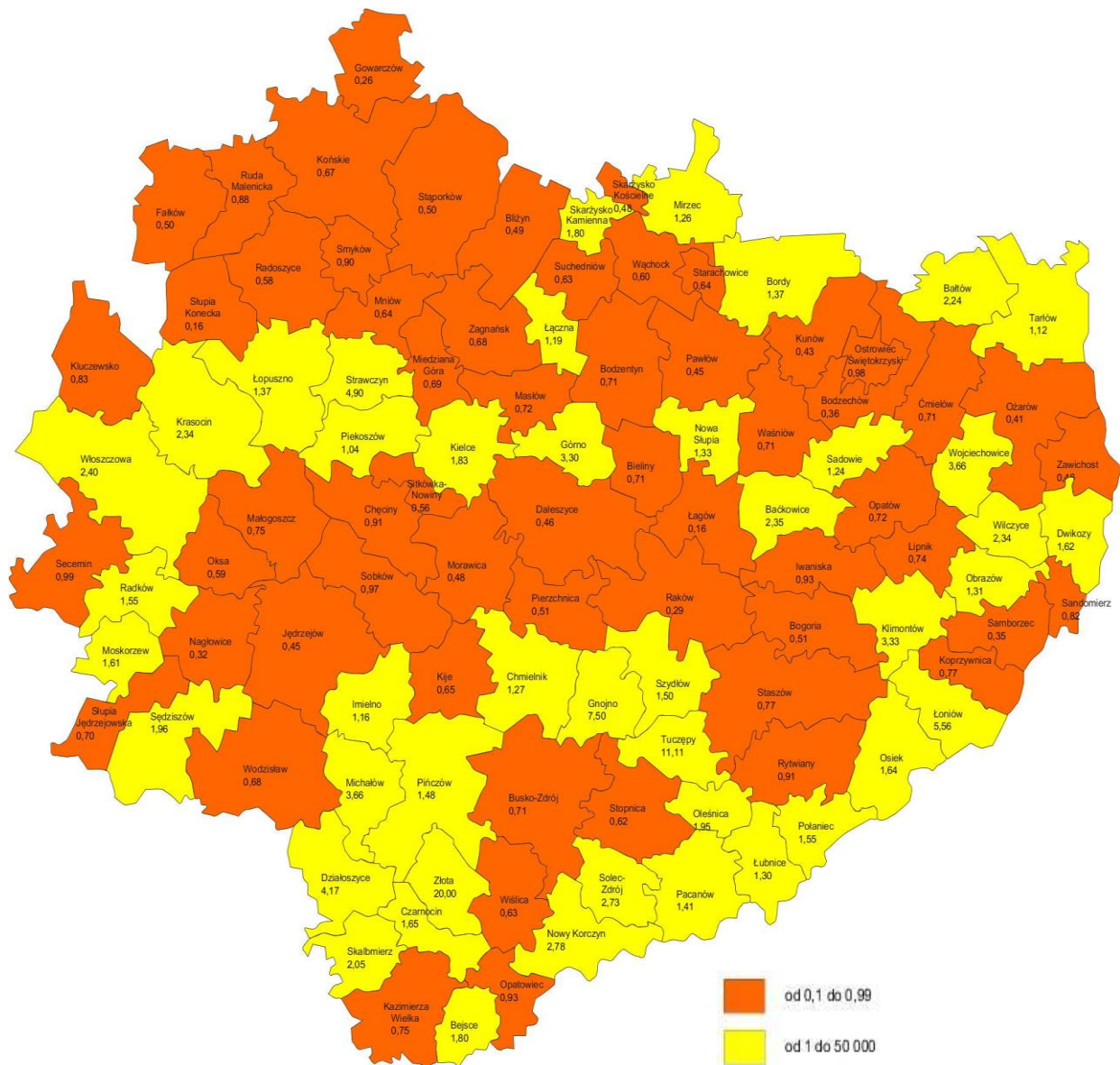
Ustawowy wskaźnik I:

nie spełniały- Liczba gmin - 30

spełniały - Liczba gmin - 72

Mapa 12. Świętokrzyskie OPS, które w 2016 roku nie spełniały ustawowego wskaźnika II - 1 pracownik na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Ustawowy wskaźnik II:

nie spełniały - Liczba gmin - 58

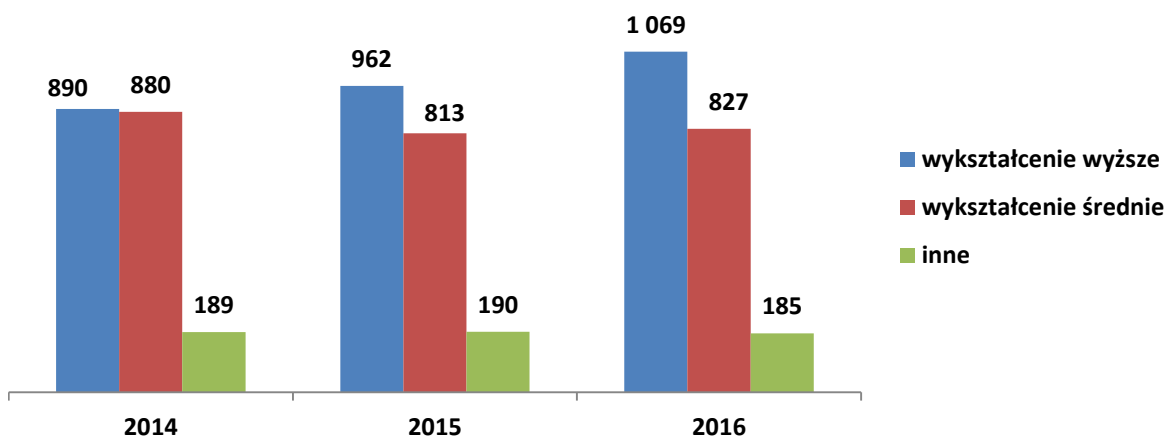
spełniały - Liczba gmin - 44

Ośrodki nie spełniające żadnego z ustawowo wymaganych wskaźników zatrudnienia (1 pracownik na 2000 mieszkańców i 1 pracownik na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących) to: Bieliny, Bliżyn, Bodzentyn, Busko-Zdrój, Bodzechów, Daleszyce, Falków, Gowarczów, Łągów, Morawica, Miedziana Góra, Opatów, Połaniec i Słupia (14 gmin/niepokojująca sytuacja w powiecie kieleckim: 6 gmin).

Pozostali pracownicy

Do kategorii pozostałych pracowników zalicza się osoby zatrudnione na stanowiskach: asystentów rodziny, opiekunów, opiekunów społecznych, specjalistycznych pielęgniarek, pedagogów, informatyków, pracowników projektu, aspirantów pracy socjalnej, konsultantów z obszaru pomocy społecznej, prawników i innych. W 2016 roku ich liczba wyniosła **2 081** osób i zwiększyła się o prawie **6%** w porównaniu do roku poprzedniego, w tym:

- **1 069** osób posiadało wykształcenie wyższe (**51%** ogółu),
- **827** osób wykształcenie średnie (**40%** ogółu),
- inne **185** osób (**9%**).

Wykres 17. Wykształcenie pozostałej grupy pracowników zatrudnionych w jops na terenie regionu świętokrzyskiego w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Na przestrzeni lat 2014-2016 obserwowany jest systematyczny wzrost liczby osób legitymujących się wyższym wykształceniem wśród pozostałych pracowników jops. W 2016 roku ich liczba wzrosła o **5,91%** w odniesieniu do roku 2015.

W jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej stosowano również zatrudnienie pomocnicze w formie wolontariatu.

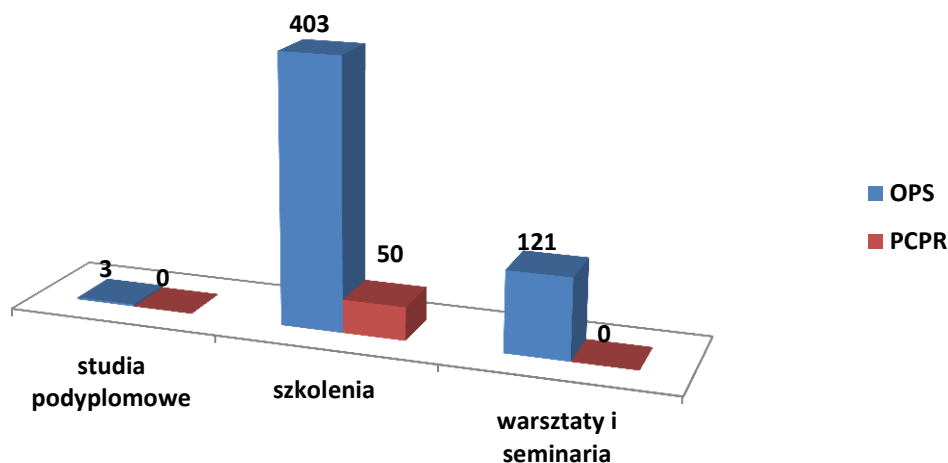

Wolontariuszem jest osoba fizyczna, która dobrowolnie i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz uprawnionych organizacji i instytucji na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

W 2016 roku na terenie województwa świętokrzyskiego w wolontariat w obszarze pomocy społecznej zaangażowanych było **561** osób, tj. mniej o prawie **6%** w porównaniu do roku 2015. Największa liczba wolontariuszy w 2016 roku działała na terenie powiatu buskiego (**295** osób) oraz staszowskiego (**236** osób).

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez kadrę służb społecznych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu

Kadrę jednostek organizacyjnych pomocy społecznej stanowią pracownicy zatrudnieni w: gminnych ośrodkach pomocy społecznej, miejsko-gminnych ośrodkach pomocy społecznej, miejskich ośrodkach pomocy społecznej, miejskich ośrodkach pomocy rodzinie, powiatowych centrach pomocy rodzinie oraz pracownicy wykonujący zadania w jednostce organizacyjnej pomocy społecznej na podstawie umów cywilno-prawnych. Kadrę jednostek pomocy społecznej tworzą dyrektorzy, ich zastępcy, pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy. Do kadry jednostki zalicza się również pracowników zatrudnionych w ramach środków EFS.

Wykres 18. Formy podnoszenia kwalifikacji dla kadr instytucji pomocy i integracji społecznej przez OPS i PCPR w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych ankietowych.

Na podstawie danych ankietowych najczęściej stosowaną formą podnoszenia kwalifikacji zawodowych dla kadr instytucji pomocy i integracji społecznej w 2016 roku były szkolenia, w których udział wzięło **453** pracowników oraz warsztaty i seminaria (**121** osób).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej odpowiadający m.in. za organizację kształcenia kadr pomocy społecznej realizuje zadania mające na celu podnoszenie kwalifikacji kadr jednostek pomocy i integracji społecznej oraz innych służb społecznych w formach pozaszkolnych jak i w formie studiów podyplomowych.

W 2016 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przeprowadził następujące formy kształcenia:

- szkolenia dla **Asystentów Rodziny - 82 osoby** z powiatów: buskiego, sandomierskiego, skarżyskiego, jędrzejowskiego, kazimierskiego, kieleckiego, koneckiego, włoszczowskiego, ostrowieckiego, staszowskiego, opatowskiego, starachowickiego oraz pińczowskiego;
- szkolenia dla **Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - 60 osób** z powiatów: skarżyskiego, koneckiego, buskiego, kazimierskiego, kieleckiego, włoszczowskiego, jędrzejowskiego, ostrowieckiego i pińczowskiego;
- szkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy skierowane do członków **Gminnych Zespołów Interdyscyplinarnych**, w którym uczestniczyło **20 osób** z powiatów: opatowskiego i sandomierskiego.

W ramach projektu „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna” pod nazwą „**Ekonomia społeczna dla rozwoju województwa świętokrzyskiego**” w 2016 roku zorganizowano:

- konferencję pt.: „**Ekonomia społeczna dla rozwoju województwa świętokrzyskiego**”;
- warsztaty dla **180 osób**, których celem był wzrost kompetencji pracowników jednostek samorządu terytorialnego, instytucji pomocy i integracji społecznej.

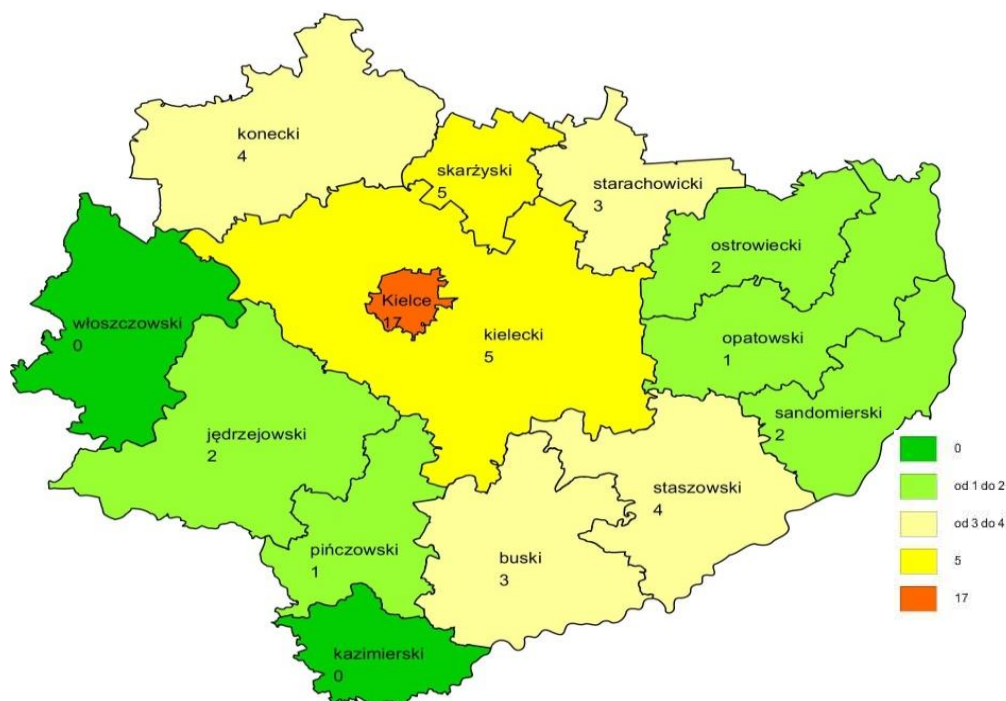
CEL OPERACYJNY II

EFEKTYWNY SYSTEM WSPARCIA I OPIEKI NAD DZIEĆMI I RODZINAMI WYKLUCZONYMI ORAZ ZAGROŻONYMI WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

W regionie świętokrzyskim w 2016 roku funkcjonowało **49** (publicznych i niepublicznych) żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych (wzrost o **6** placówek w odniesieniu do 2015 roku).

Największa liczba żłobków zlokalizowana była na terenie m. Kielce - **17** żłobków, następnie na terenie powiatów: kieleckiego i skarżyskiego (po **5** placówek), staszowskiego i koneckiego (po **4** placówki) oraz starachowickiego i buskiego (po **3** placówki). Najmniejszą liczbę żłobków w 2016 roku odnotowano w powiatach: pińczowskim i opatowskim (po **1** placówce), jędrzejowskim, ostrowieckim i sandomierskim (po **2** placówki). Na terenie powiatu kazimierskiego i włoszczowskiego nie odnotowano funkcjonowania żłobków.

Mapa 13. Żłobki i oddziały żłobkowe wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

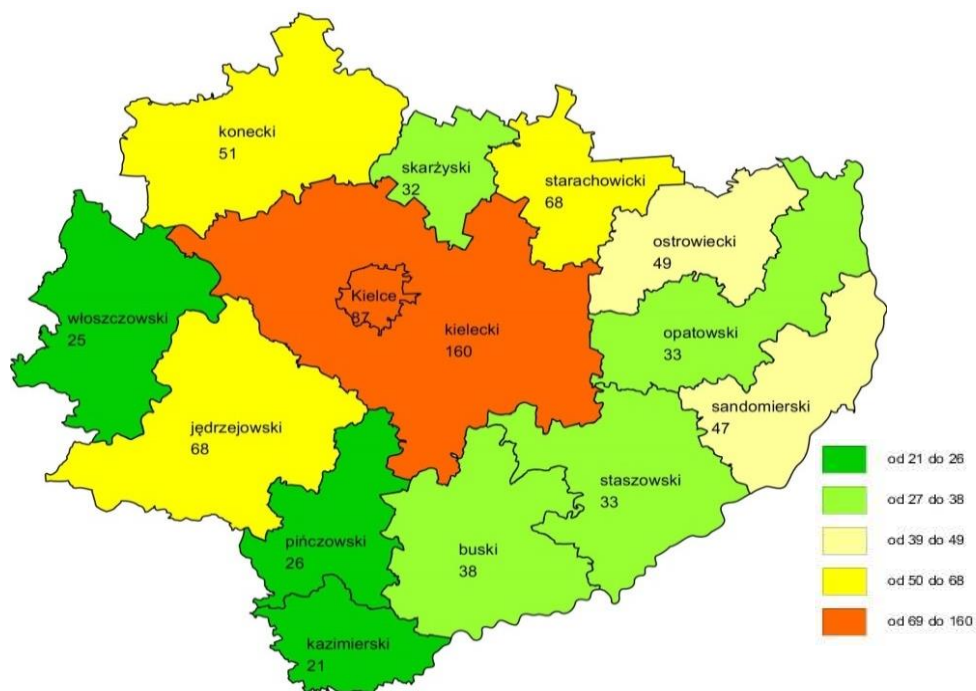
Wzrost liczby żłobków i oddziałów żłobkowych, spowodował wzrost liczby miejsc w placówkach - **1 799** - o **14,39%** więcej w porównaniu do roku 2015 (**1 540** miejsc). Pomimo wzrostu liczby żłobków nadal obserwowany jest deficyt liczby miejsc w placówkach

w stosunku do zapotrzebowania. W 2016 roku liczba dzieci, którym nie przyznano miejsca w placówce wyniosła **329**, tj. o **17,63%** więcej niż w 2015 roku.

Liczba publicznych i niepublicznych przedszkoli wraz z liczbą oddziałów przyszkolnych przy szkołach podstawowych, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego zlokalizowanych na terenie gmin bądź miasta na prawach powiatu na terenie województwa świętokrzyskiego w 2016 roku wyniosła **738**, co w porównaniu do roku 2015 stanowi wzrost liczby przedszkoli o **61** placówek.

W 2016 roku publiczne i niepubliczne przedszkola w województwie świętokrzyskim dysponowały łączną liczbą miejsc wynoszącą **35 998**, tj. więcej o **7,69%** niż w 2015 roku, (**33 229** miejsc). Na przestrzeni lat 2014-2016 obserwujemy coraz mniejszą liczbę dzieci, którym nie przyznano miejsc w przedszkolu (i odnotowano spadek o **34%** liczby dzieci). W 2016 roku miejsca w placówce nie otrzymało **294** dzieci w wieku przedszkolnym.

Mapa 14. Liczba przedszkoli wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

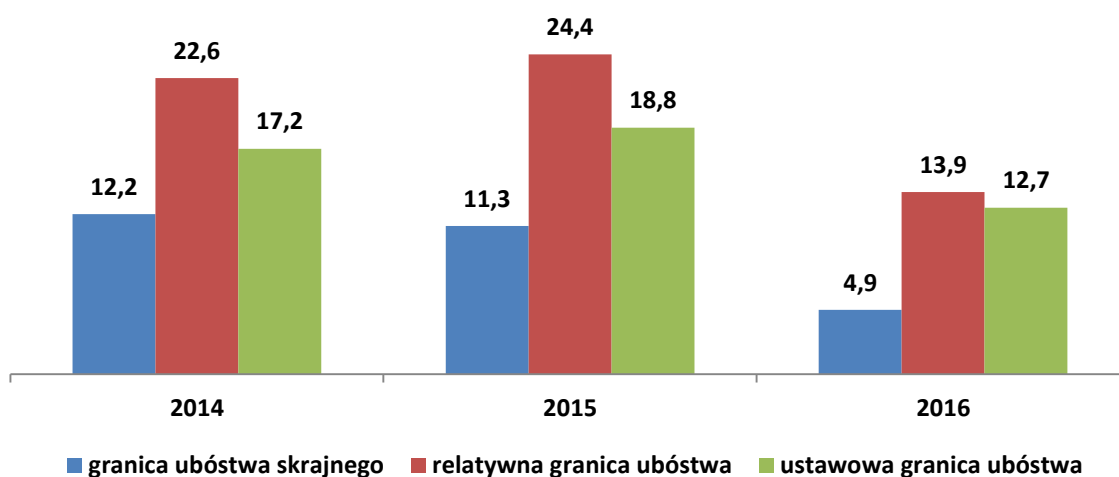
Najwięcej przedszkoli zlokalizowanych jest na terenie powiatu kieleckiego (**160**), jędrzejowskiego, starachowickiego (po **68**), koneckiego (**51**) oraz na terenie miasta Kielce (**87**). Najmniejsza liczba przedszkoli znajduje się w powiatach: kazimierskim (**21**), włoszczowskim (**25**) oraz pińczowskim (**26**).

Poziom ubóstwa (skrajne, ustawowe, relatywne) w regionie

Ubóstwo jest pojęciem wielowymiarowym, określającym brak dostatecznych środków materialnych dla zaspokojenia podstawowych potrzeb jednostki, w szczególności m.in.: w zakresie jedzenia, schronienia, ubrania oraz podstawowych potrzeb kulturalnych i społecznych. Wykluczenie społeczne może być przyczyną lub skutkiem tego zjawiska. Silnym czynnikiem determinującym status ekonomiczny, w tym sytuację materialną jednostki i jej rodziny, jest zajmowane miejsce na rynku pracy. Wykluczeniem społecznym, ubóstwem są zagrożone przede wszystkim te osoby, które zostały wyparte z rynku pracy na skutek bezrobocia. Należy zaznaczyć, iż zagrożenie wykluczeniem społecznym rośnie w przypadku osób długotrwale pozostających poza rynkiem pracy. Skala zagrożenia wykluczeniem potęgowana jest w sytuacji rodzin niepełnych, w tym kobiet samotnie wychowujących dzieci, rodzin wielodzietnych, osób o niskich kwalifikacjach zawodowych, niepełnosprawnych i długotrwale chorych.

Ubóstwo, to pojęcie, które z jednej strony określa warunki życia jednostki, a z drugiej strony wskazuje na nierówności występujące w społeczeństwie. Mimo iż ubóstwo jest zjawiskiem wielowymiarowym, to dla polityki społecznej podstawowe znaczenie ciągle mają informacje dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego.

Zasięg ubóstwa (stopa ubóstwa) to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków był niższy od przyjętej granicy ubóstwa. Przyjęte zostały 3 granice ubóstwa ekonomicznego; **ustawowa, relatywna oraz skrajna granica ubóstwa.**

Wykres 19. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem ekonomicznym w latach 2014-2016 w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie Raportu GUS za 2016 rok.

Na podstawie danych dotyczących zasięgu ubóstwa w regionie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2014-2016 odnotowano spadek we wszystkich trzech wskaźnikach zagrożenia ubóstwem: w przypadku zasięgu ubóstwa mierzonego według granicy ubóstwa skrajnego (**4,9%**), relatywnej granicy ubóstwa (**13,9%**) oraz ustawowej granicy ubóstwa (**12,7%**).

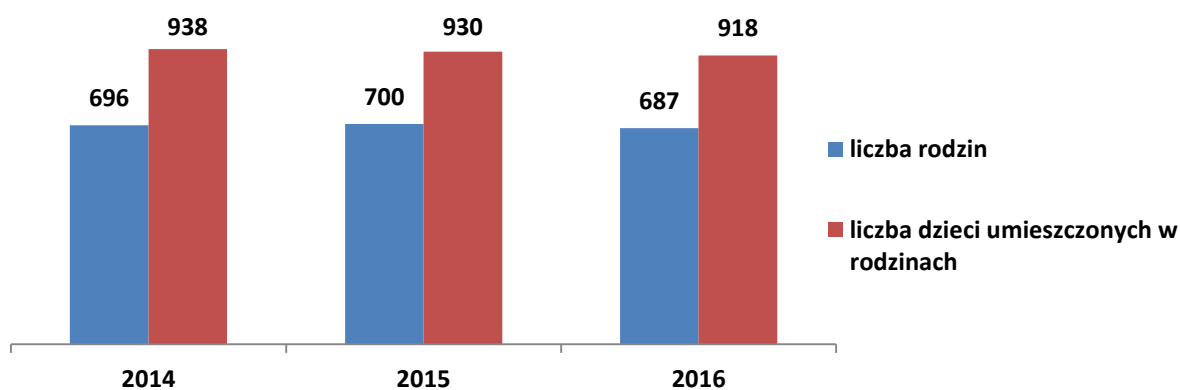
Liczba dzieci i młodzieży objętej pomocą z powodu sieroctwa/eurosieroctwa

Eurosieroctwo jest negatywnym skutkiem migracji zarobkowej jednego lub obojga rodziców, w wyniku którego dzieci pozostają pod opieką drugiego współmałżonka, dziadków, czy dalszej rodziny. Dzieci ponoszą największe, psychologiczne konsekwencje rozłąki z rodzicem (lęk, depresje, niska samoocena, konflikty, uzależnienia, patologie i wiele innych). Skala zjawiska eurosieroctwa jest znacząca, ale trudno o dokładne statystyki, ponieważ takie badania nie są prowadzone. Ankietowane przez ROPS ośrodki pomocy społecznej wskazały, iż szacunkowa liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą z powodu eurosieroctwa, w których co najmniej jeden z rodziców pracuje za granicą wyniosła w 2016 roku **49** (najwięcej wykazały gminy: **Secemin-15, Sandomierz-14** oraz **Pacanów- 10**). Powiatowe centra pomocy rodzinie wskazały ogółem **42** osoby objęte pomocą z powodu eurosieroctwa (najwięcej w powiatach: **ostrowieckim-18, kieleckim-12 i pińczowskim-8**). Należy przypuszczać, iż liczby te w żaden sposób nie odzwierciedlają rzeczywistej skali problemu. Jednostki organizacyjne pomocy nie dysponują precyzyjnymi danymi dotyczącymi skali tego zjawiska.

Wspieranie rodziny i piecza zastępcza - Rodziny spokrewnione

Pieczą zastępczą sprawowaną jest w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania dzieci przez rodziców. W rodzinie zastępczej spokrewnionej opiekę i wychowanie nad dzieckiem przejmują członkowie rodziny dziecka zobowiązani do alimentacji, tj.: wstępni (dziadkowie, pradiadkowie) lub rodzeństwo.

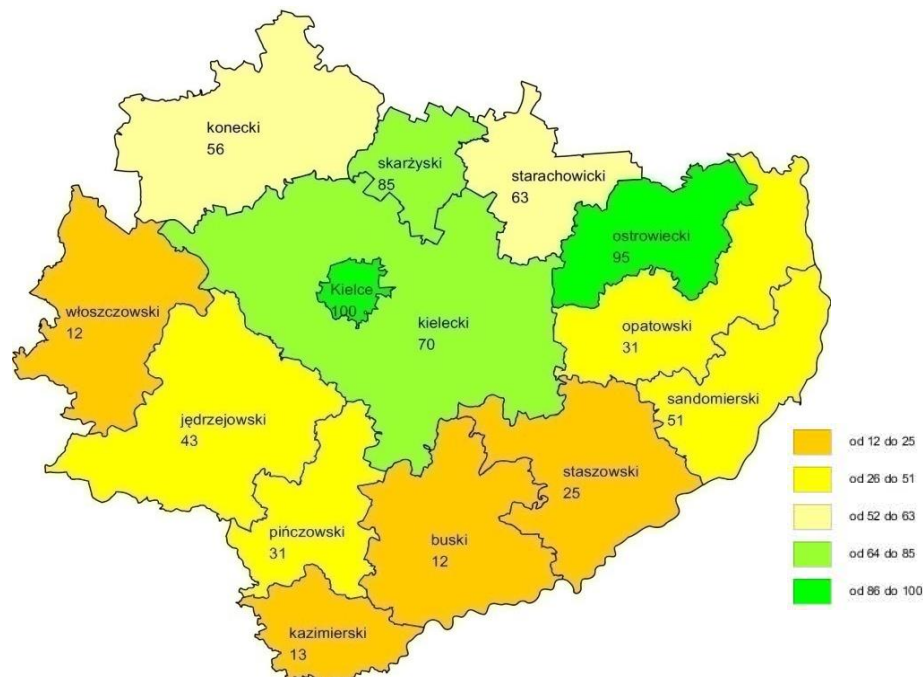

Wykres 20. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem w woj. świętokrzyskim w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem w 2016 roku w regionie wyniosła **687** i w odniesieniu do roku poprzedniego jest mniejsza o **13** rodzin tego typu. W 2016 roku odnotowano spadek liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem o **12** dzieci w odniesieniu do roku poprzedniego.

Mapa 15. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

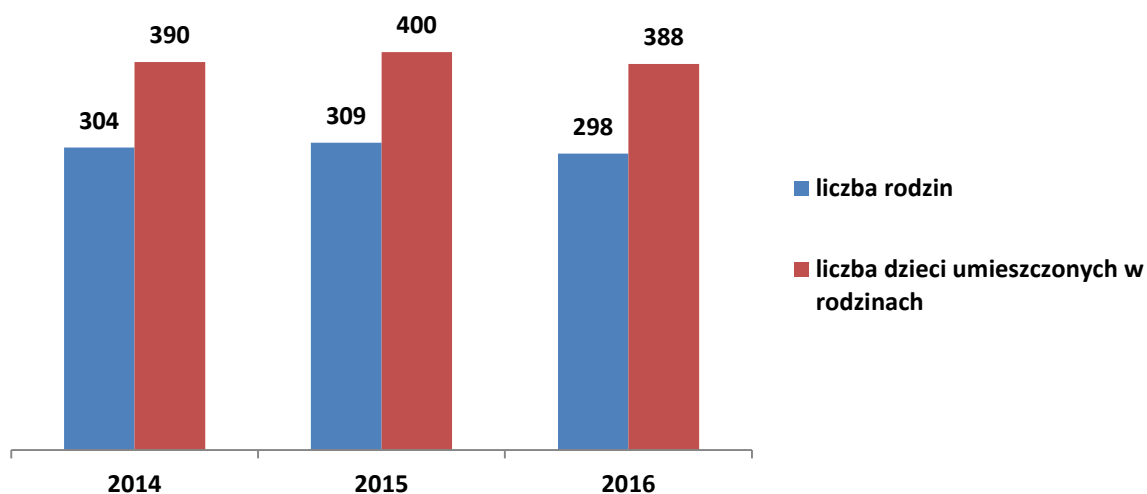

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem w poszczególnych powiatach regionu świętokrzyskiego odnotowano w m. Kielce (**100**) i powiecie ostrowieckim (**95**), natomiast najmniej w powiecie staszowskim (**25**), kazimierskim (**13**) oraz buskim i włoszczowskim (po **12**).

Rodziny zastępcze niezawodowe

Rodziny zastępcze niezawodowe tworzone są przez małżeństwo lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędące wstępniymi lub rodzeństwem dziecka, w tym przez osoby z dalszej rodziny lub też niespokrewnione z dziećmi.

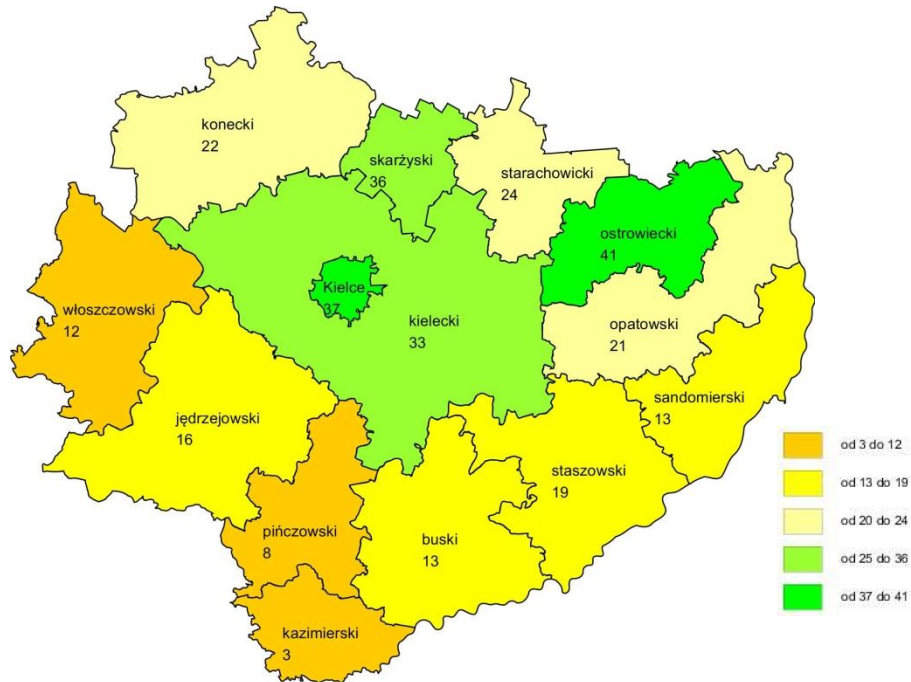
Wykres 21. Liczba rodzin zastępczych niezawodowych w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano zarówno spadek liczby rodzin zastępczych niezawodowych oraz liczbę dzieci umieszczonych w tych rodzinach. W roku 2016 funkcjonowało **298** tego typu rodzin; w odniesieniu do 2015 roku mniej o **11** rodzin (**3,6%**). Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w 2016 roku spadła o **3%** w odniesieniu do roku poprzedniego. Kwota świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinach zastępczych niezawodowych w roku 2016 to **4 601 795 zł**.

Mapa 16. Liczba rodzin zastępczych niezawodowych w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

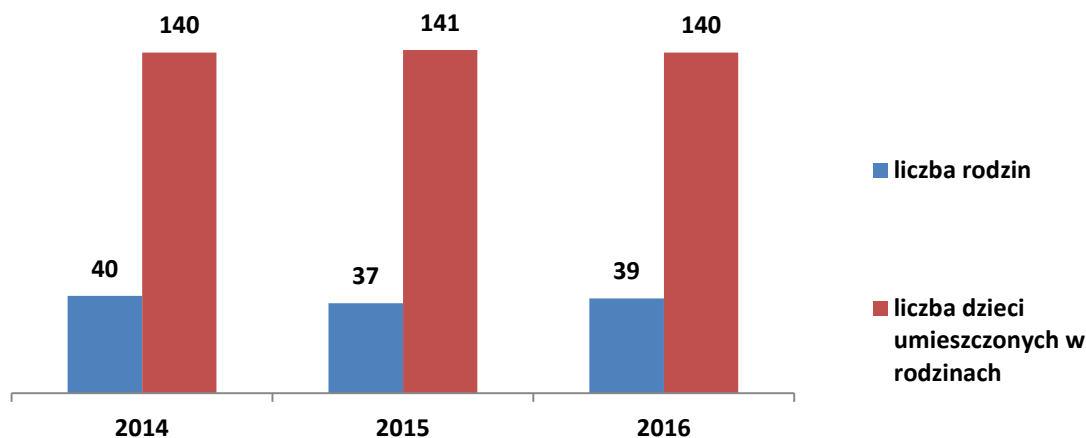

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej rodzin zastępczych niezawodowych w 2016 roku odnotowano w powiecie ostrowieckim (41) oraz w m. Kielce (37), najmniej w powiecie kazimierskim (3), pińczowskim (8) oraz włoszczowskim (12).

Rodziny zastępcze zawodowe

Na pobyt długoterminowy dzieci umieszcza się w rodzinie zastępczej zawodowej lub w przypadku rodziny zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego na pobyt okresowy, do czasu unormowania sytuacji dziecka, ale nie dłużej niż na okres 4 miesięcy. W szczególnych sytuacjach pobyt może zostać przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej. W przypadku tego typu rodzin wysokość wynagrodzenia jest zależna od liczby i stanu zdrowia umieszczonych dzieci, przy czym rodzina zastępcza otrzymuje wynagrodzenie także za okres pozostawania w gotowości do przyjęcia dziecka.

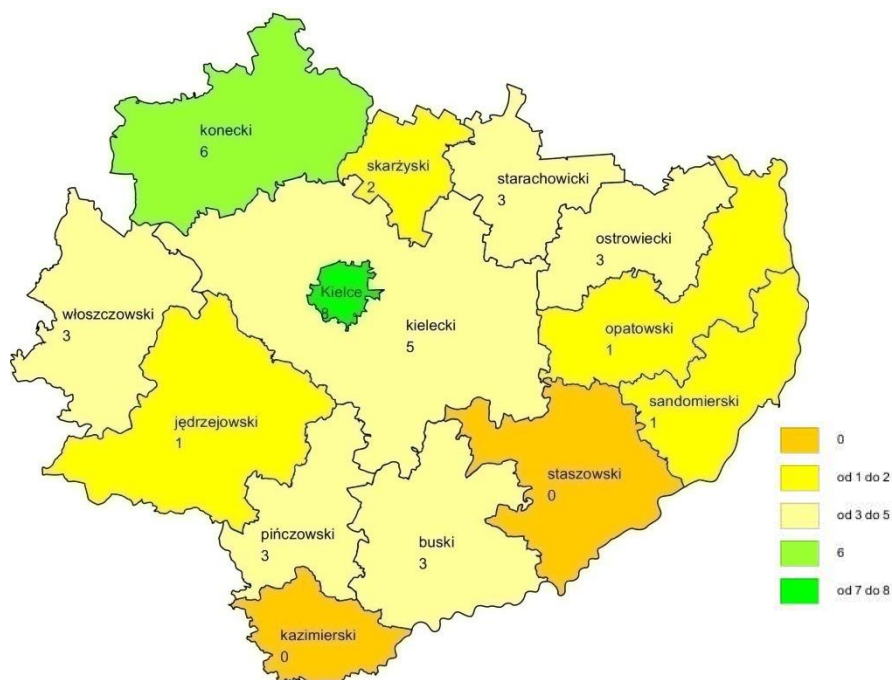

Wykres 22. Liczba rodzin zastępczych zawodowych w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W roku 2016 funkcjonowało **39** rodzin zastępczych (wzrost o **2** rodziny w odniesieniu do 2015 roku). Wśród zawodowych rodzin zastępczych w 2016 roku funkcjonowały **4** rodziny zastępcze specjalistyczne, **12** rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i **16** rodzin prowadzących rodzinny dom dziecka.

Mapa 17. Liczba rodzin zastępczych zawodowych w 2016 roku wg powiatów woj. świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Mapa 17 prezentuje liczbę rodzin zastępczych zawodowych w poszczególnych powiatach regionu świętokrzyskiego. W 2016 roku najwięcej tego typu rodzin odnotowano w m. Kielce (8), brak jest w powiecie kazimierskim i staszowskim.

Liczba dzieci adoptowanych

Na podstawie danych ze Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego w 2016 roku przysposobionych zostało 37 dzieci (spadek o 15 w odniesieniu do roku 2015).

Tabela 8. Dzieci przysposobione w woj. świętokrzyskim w latach 2013-2016.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba dzieci			
		2013	2014	2015	2016
1	Dzieci przysposobione, z tego w wieku:	70	45	52	37
1.1	poniżej 1 roku życia	13	7	16	2
1.2	od 1 roku do 4 lat	31	14	12	22
1.3	od 5 lat do 9 lat	18	16	9	8
1.4	10 i więcej lat	8	8	15	5
2	Dzieci przysposobione, z tego:				
2.1	dziewczęta	40	21	33	21
2.2	chłopcy	30	24	19	16
3	Dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności	2	0	1	0
4	Dzieci wg miejsca pobytu przed przysposobieniem, w tym:				
4.1	w pieczy instytucjonalnej	17	4	9	0
4.2	w rodzinnej pieczy zastępczej	42	26	27	24
4.3	w rodzinie biologicznej	11	15	16	13

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego.

Przemoc w rodzinie

Formularz „Niebieska Karta” to procedura, która może zostać zainicjowana przez Policję, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych lub innych wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Wypełnienie „Niebieskiej Karty” nie jest równoznaczne ze złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Nie stanowi podstawy do wszczęcia postępowania karnego, jednak w przypadku złożenia zawiadomienia i wszczęcia postępowania może zostać wykorzystana jako dowód procesowy.

Przemoc w rodzinie stanowi jeden z istotnych problemów społecznych. Podejście do problematyki przemocy domowej wymaga współdziałania wielu instytucji, podmiotów i środowisk. W ramach udzielania pomocy osobom, które doświadczyły przemocy, ustawa

przewiduje następujące działania: poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne i socjalne, ochronę przed dalszym krzywdzeniem (uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego mieszkania oraz zakaz kontaktowania się z ofiarą), zapewnienie schronienia w ośrodkach dla ofiar przemocy.

Dokumentacja „Niebieskiej Karty” jest dla policji informacją, że w danej rodzinie dochodzi do przemocy. Dzielnicowy ma obowiązek nie później niż w ciągu 7 dni skontaktować się z daną rodziną, rozpoznać sytuację i jej systematyczne monitorowanie, a także udzielać pomocy w trakcie comiesięcznych wizyt.

Tabela 9. Liczba „Niebieskich Kart” w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

Liczba „Niebieskich Kart”	2014	2015	2016
Liczba wypełnionych „Niebieskich Kart”	3 493	4 126	3 836
Liczba formularzy wszczynających procedurę	2 951	3 393	3 227

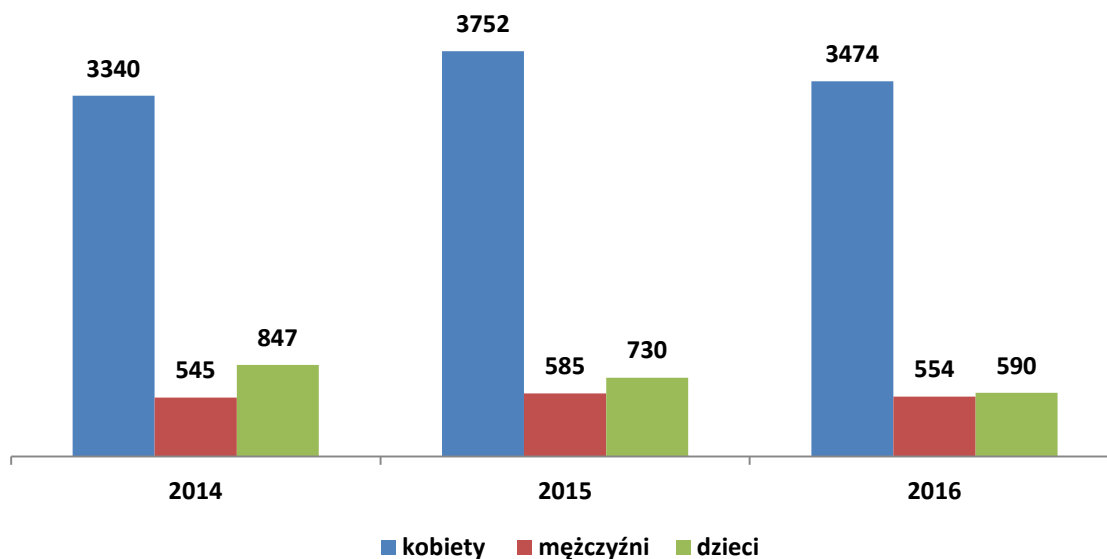
Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach.

W 2016 roku odnotowano spadek zarówno liczby wypełnionych „Niebieskich Kart” jak i formularzy wszczynających procedurę przez funkcjonariuszy Policji w regionie świętokrzyskim. Liczba wypełnionych formularzy „**Niebieskich Kart**” ogółem w 2016 roku zmniejszyła się o **163**, co stanowi spadek o **6,3%** w stosunku do 2015 roku.

Analiza danych statystycznych dotyczących liczby wypełnianych „Niebieskich Kart” nie daje podstaw do jednoznacznej oceny skali zjawiska przemocy. Interpretacja danych dotyczących przemocy w rodzinie jest procesem niezwykle trudnym. Przemoc domowa jest bardzo często zjawiskiem „ukrytym”, ofiary nie zgłaszają tego typu przestępstw, często też zachowania objęte przemocą mogą być źle interpretowane, w związku z czym statystyki mogą być jeszcze wyższe.

Z analizy danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach wynika, iż najczęściej ofiarami przemocy domowej są **kobiety** (wykres 23).

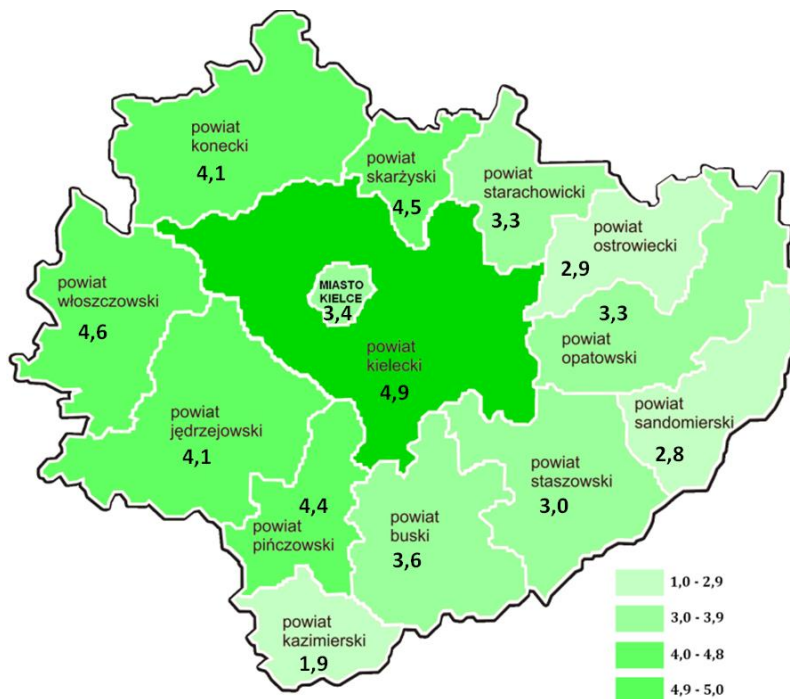
Wykres 23. Osoby dotknięte przemocą w województwie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach.

Wśród odnotowanych ofiar przemocy w 2016 roku: kobiety stanowią **75,2%**, mężczyźni **12%**, a osoby małoletnie **12,8%** ogółu ofiar. Na przestrzeni ostatnich trzech lat zarysowuje się trend, w którym obserwujemy systematyczny spadek liczby osób małoletnich będących ofiarą przemocy w rodzinie - w 2016 roku **nastąpił największy spadek o 19,2%** w odniesieniu do roku poprzedniego. W 2016 roku nastąpił również spadek liczby kobiet o **7,4%** oraz mężczyzn o **5,3%** doświadczających przemocy w rodzinie w odniesieniu do 2015 roku.

O nasileniu zjawiska przemocy w rodzinie w regionie może świadczyć fakt, iż świętokrzyskie jest regionem o stosunkowo wysokiej liczbie założonych „Niebieskich Kart” w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość tego wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego jest jedną z najwyższych w stosunku do innych regionów. W 2016 roku **średnia wartość wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego wyniosła 3,08** podobnie jak w 2015 roku.

Mapa 18. Natężenie zjawiska przemocy w rodzinie w powiatach regionu świętokrzyskiego w 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Największe natężenie przemocy w rodzinie odnotowano w powiecie kieleckim. Wartość obliczonego wskaźnika liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” na 1000 mieszkańców wynosi blisko **4,9**. Wysoki wskaźnik odnotowano również w powiatach: jędrzejowskim, koneckim, pińczowskim, skarżyskim oraz włoszczowskim, gdzie wartość wskaźnika mieści się w przedziale **4,0 - 4,8**. Umiarkowane natężenie przemocy według wskaźnika liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” na 1000 mieszkańców w przedziale **3,0 - 3,9** odnotowano w powiatach: buskim, opatowskim, starachowickim, staszowskim oraz mieście Kielce. **Najmniejsze natężenie zjawiska przemocy** według ww. wskaźnika występuje w powiatach: kazimierskim- **1,9**, sandomierskim- **2,8** oraz ostrowieckim - **2,9**.

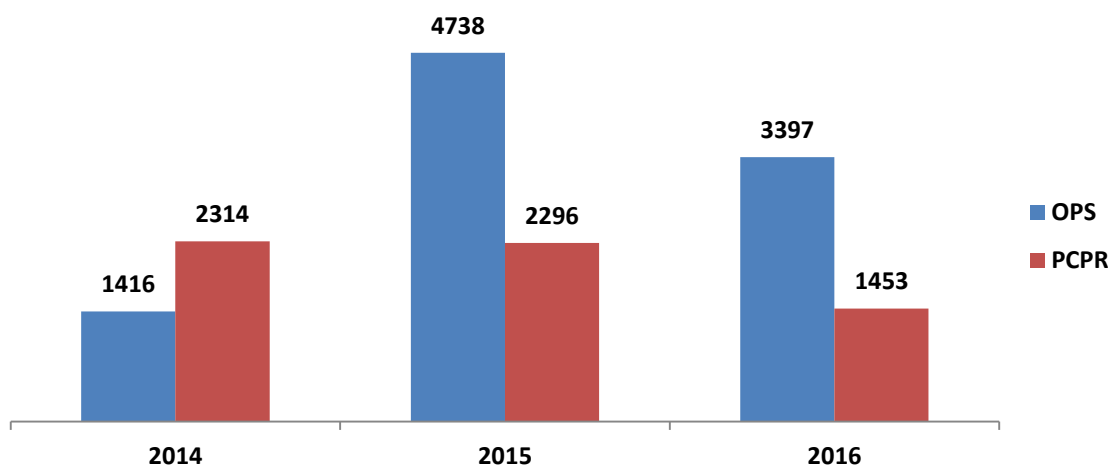
Na podstawie statystyk świętokrzyskiej Policji określone zostały również liczby przypadków przemocy w rodzinie według jej rodzajów. W 2016 roku najczęściej występującą formą przemocy analogicznie, jak w latach ubiegłych, jest: **przemoc psychiczna (5 145 przypadków), przemoc fizyczna (3 375 przypadków), przemoc innego rodzaju, w tym przemoc ekonomiczna (706 przypadków)**. Województwo świętokrzyskie charakteryzuje się znacznym natężeniem zjawiska przemocy w rodzinie.

Liczba osób objętych działaniami dot. nauki kompetencji wychowawczych

Głównymi formami podnoszenia kompetencji wychowawczych organizowanych przez OPS/PCPR są warsztaty, szkolenia, konferencje, poradnictwo, prelekcje, seminaria, kampanie społeczne, działania prowadzone przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, grupy wsparcia dla rodzin zastępczych realizowane przez psychologa, zajęcia pozaszkolne, realizacja programów profilaktycznych, spotkania integracyjne, wyjazdy kulturalno-edukacyjne oraz realizacja projektów.

W 2016 roku **21** ośrodków pomocy społecznej wskazało, iż realizowało działania na rzecz podnoszenia kompetencji wychowawczych w których udział wzięło **3 397** osób (spadek o **28,3%**) w odniesieniu do roku poprzedniego.

Wykres 24. Liczba osób biorących udział w działaniach podnoszących kompetencje wychowawcze organizowane przez OPS/PCPR w woj. świętokrzyskim w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

W 2016 roku w działaniach mających na celu podnoszenie kompetencji wychowawczych organizowanych przez samorzady powiatowe odnotowano spadek uczestników o **36,7%** w odniesieniu do poprzedniego roku z ogólną liczbą osób **1453**. Warsztaty, szkolenia tego typu realizowano w **7** powiatach: **jędrzejowskim, kazimierskim, kieleckim, pińczowskim, sandomierskim, skarżyskim** oraz **staszowskim**.

Liczba działań podjętych w partnerstwie międzysektorowym

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie w ramach przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu realizowane były działania w partnerstwie międzysektorowym. Partnerstwo angażuje różne sektory w procesy kreowania nowego modelu polityki społecznej, co umożliwia przezwyciężenie sektorowych ograniczeń i wykorzystanie posiadanego potencjału, bez których realizacja i zasady zrównoważonego rozwoju nie byłyby możliwe.

Z analizy danych ankietowych wynika, że zawiązywanie partnerstw międzysektorowych w zakresie przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego nie jest rozpowszechnioną formą działania. Działanie w partnerstwie w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu deklarowały zaledwie **3 powiaty: buski, kielecki oraz opatowski**, gdzie realizowane były wspólne działania w partnerstwie międzysektorowym.

Na poziomie samorządów gminnych współpracę podjęło **6 gmin: Sędziszów, Smyków, Kunów, Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna oraz Staszów**, gdzie zawarto partnerstwa z instytucjami rynku pracy, stowarzyszeniami, a także organizacjami pozarządowymi, podmiotami reintegracji społeczno-zawodowej oraz lokalnymi grupami działania.

Liczba interwencji z powodu konfliktów rówieśniczych

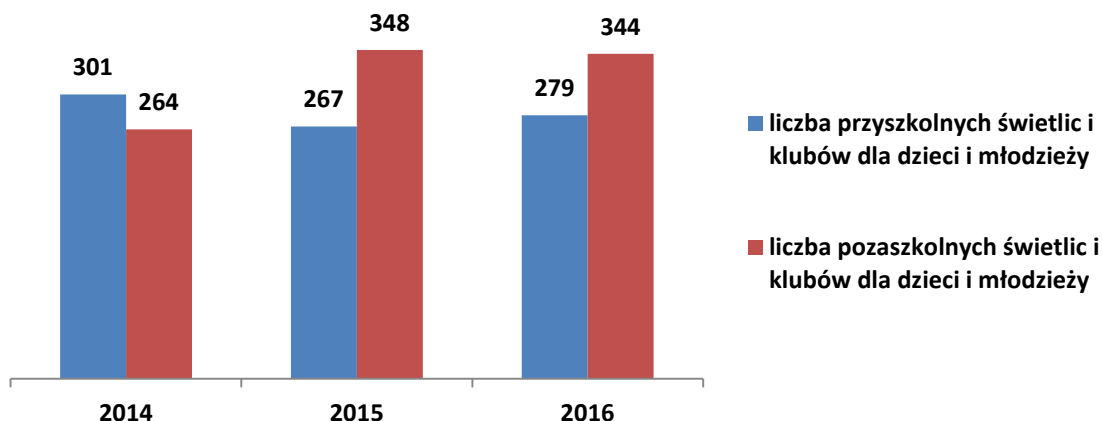
W 2016 roku na poziomie samorządów gminnych odnotowano **269** interwencji z powodu konfliktów rówieśniczych. Najwięcej tego typu zdarzeń odnotowano w: **Opatowie -117, Sandomierzu - 55, Bielinach - 40 oraz Seceminie - 30** przypadków interwencji.

Na szczeblu samorządów powiatowych łącznie odnotowano **40** przypadków interwencji z powodu konfliktów rówieśniczych. Najwięcej interwencji odnotowano w powiecie: **pińczowskim - 20** oraz **kieleckim - 14**.

Liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej na zajęcia pozalekcyjne do świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży

Do świetlic, klubów przyszkolnych i pozaszkolnych zalicza się placówki kulturalne posiadające co najmniej jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swym zasięgiem działania małe grupy środowiskowe. W grupie tych podmiotów mieszczą się świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe jako placówki pozaszkolne i inne.

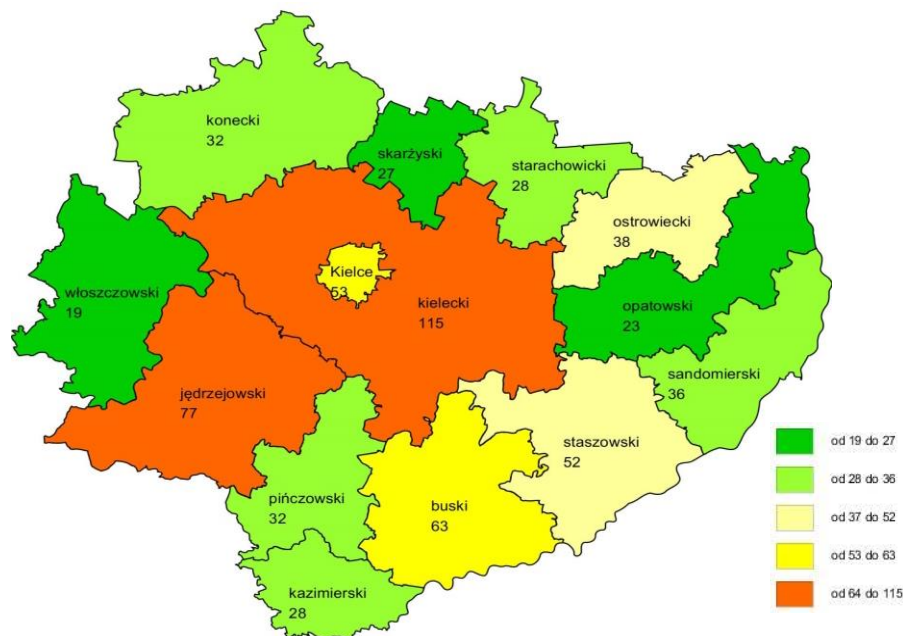

Wykres 25. Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży: przyszkolnych i pozaszkolnych na przestrzeni lat 2014-2016 w regionie.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży na terenie województwa świętokrzyskiego wyniosła **623**, z czego **55,22%** stanowią świetlice przyszkolne, a **44,78%** pozaszkolne. Liczba placówek tego typu wzrosła o **2,24%** w stosunku do roku 2015.

Mapa 19. Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży ogółem wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży zlokalizowanych jest na terenie powiatu kieleckiego (**115**), jędrzejowskiego (**77**) oraz na terenie m. Kielce (**53**). Najmniejsza

liczba placówek znajduje się w powiatach: włoszczowskim (19), opatowskim (23) oraz skarżyskim (27).

Liczba programów integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka realizowanych przez samorządy powiatowe

Głównymi działaniami zmierzającymi do integracji rodzin szczególnego ryzyka realizowanych przez samorządy powiatowe w 2016 roku były:

- ✓ konsultacje i poradnictwa specjalistyczne, punkty bezpłatnej pomocy prawnej, doradztwo zawodowe, kursy zawodowe oraz staże;
- ✓ program integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka;
- ✓ aktywizacja zawodowa, edukacyjna, społeczna i zdrowotna;
- ✓ projekt „w trosce o rodzinę”.

Tylko **4** powiaty wykazały aktywność w realizacji programów integrujących rodziny szczególnego ryzyka z ogólną liczbą osób **1479**. Działania tego typu realizowane były w powiatach: **koneckim – 1120** osób, **opatowskim - 152** osoby, **jędrzejowskim - 117** osób oraz **skarżyskim - 90** osób.

Liczba programów integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka realizowanych przez samorządy gminne

Głównymi działaniami zmierzającymi do integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka realizowanymi przez samorządy gminne w 2016 roku były: kursy zawodowe, warsztaty, szkolenia, konferencje, programy integracyjne, poradnictwa, prelekcje, seminaria, kampanie społeczne, spotkania integracyjne (pikniki, rajdy, wycieczki). Jedynie **13** gmin wykazało w ankietach, iż realizowało programy integrujące osoby i rodziny szczególnego ryzyka obejmując wsparciem **2685** osób. Najwięcej osób objęto w: **m. Kielce - 1208**, **Gowarczowie - 600**, **Smykowie - 237**, **Sandomierzu - 220** oraz **po 100 - Chęcinach i Skarżysku Kamiennej**.

Do najważniejszych projektów integracyjnych realizowanych w 2016 roku przez OPS-y zaliczamy: "Biorę sprawy w swoje ręce"; „Wspólnie do przodu”; "Aktywny Senior"; "Profilaktyka receptą na lepsze jutro"; „Ostrowiecka Rodzina 3+”; „Wspólnie do przodu”; „Myśląc o rodzinie”; „Razem możemy więcej”, Razem" dla osób niepełnosprawnych.

CEL OPERACYJNY III

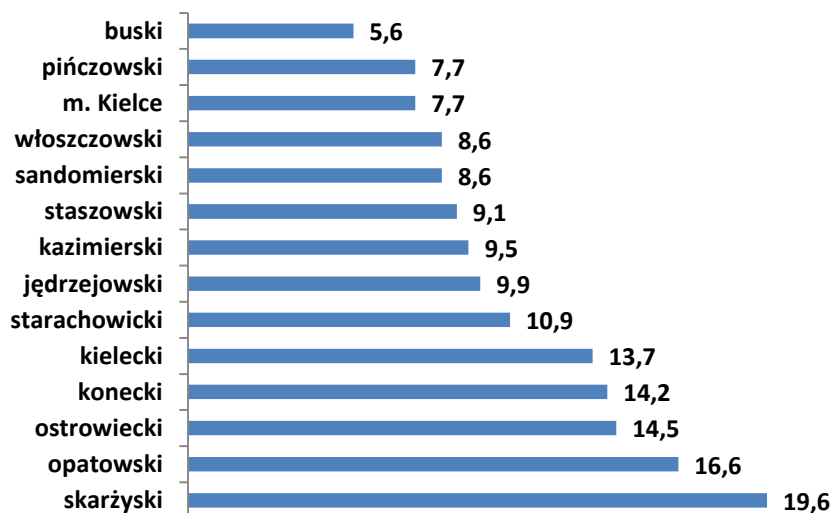
AKTYWIZACJA ZAWODOWA OSÓB BEZROBOTNYCH

Zagrożenie wykluczeniem społecznym rośnie w przypadku osób długotrwale pozostających poza rynkiem pracy. Osobą długotrwale bezrobotną jest osoba, która pozostaje bez zatrudnienia przez minimum rok w ciągu ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresu odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

Poziom bezrobocia

Osobami szczególnie narażonymi na zjawisko wykluczenia społecznego są osoby bezrobotne - najczęściej długotrwale bezrobotne, nie posiadające kwalifikacji zawodowych, kobiety samotnie wychowujące dzieci, osoby niepełnosprawne, starsze oraz bezdomne.

Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim na koniec grudnia 2016 roku ukształtowała się na poziomie **10,8%** i była wyższa o **2,5%** od stopy bezrobocia odnotowanej w tym okresie w Polsce (**8,3%**). W odniesieniu do grudnia 2015 roku stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim w 2016 roku była niższa o **1,4%**. W regionie utrzymuje się znaczne zróżnicowanie terytorialne natężenia stopy bezrobocia (wykres 26).

Wykres 26. Stopa bezrobocia województwa świętokrzyskiego w 2016 roku.

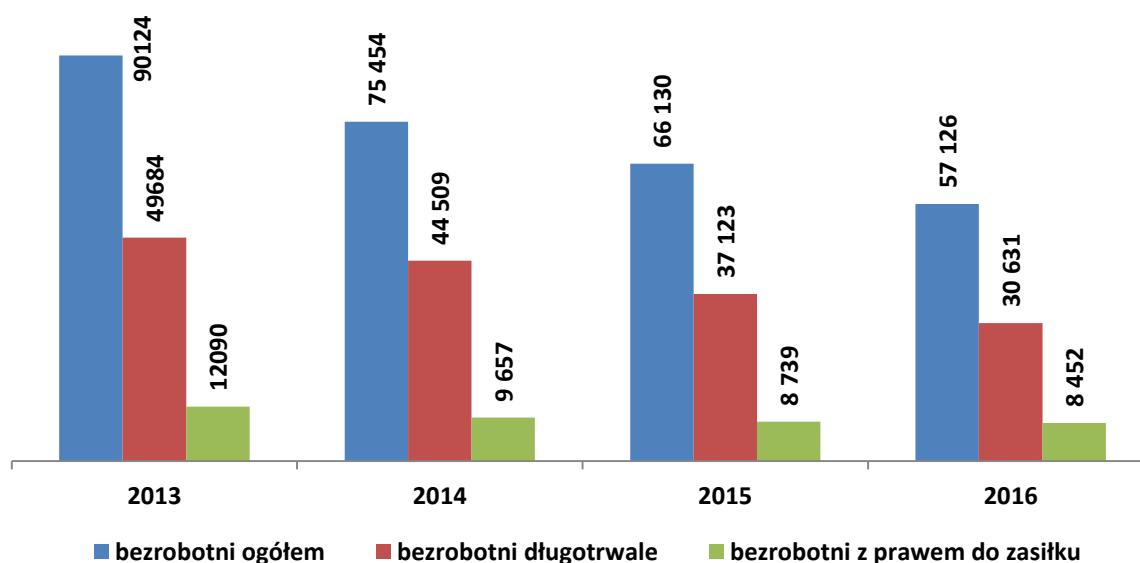
Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Kielcach.

Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: skarżyskim- **19,6%**, opatowskim- **16,6%** oraz ostrowieckim- **14,5%** zaś najniższą: buskim- **5,6%**, pińczowskim i m. Kielce- po **7,7%**.

Liczba bezrobotnych niezatrudnionych i niewykonujących innej pracy zarobkowej, zdolnych i gotowych do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, nieuczących się w szkole w systemie dziennym oraz zarejestrowanych we właściwym urzędzie pracy w województwie świętokrzyskim w 2016 roku wyniosła **57 126** osób, w tym:

- **30 631** osób długotrwale bezrobotnych ogółem, czyli pozostających bez pracy przez okres co najmniej 12 miesięcy w ciągu ostatnich 24 miesięcy,
- **8 452** osób bezrobotnych z prawem do zasiłku (osób zarejestrowanych w urzędzie pracy, dla których nie ma propozycji pracy czy stażu).

W 2016 roku w województwie świętokrzyskim nastąpił spadek ogólnej liczby osób bezrobotnych, długotrwale bezrobotnych oraz osób bezrobotnych z prawem do zasiłku. Dynamikę zmian na przestrzeni lat 2013 - 2016 prezentuje wykres 27.

Wykres 27. Liczba osób bezrobotnych w województwie świętokrzyskim w latach 2013-2016.

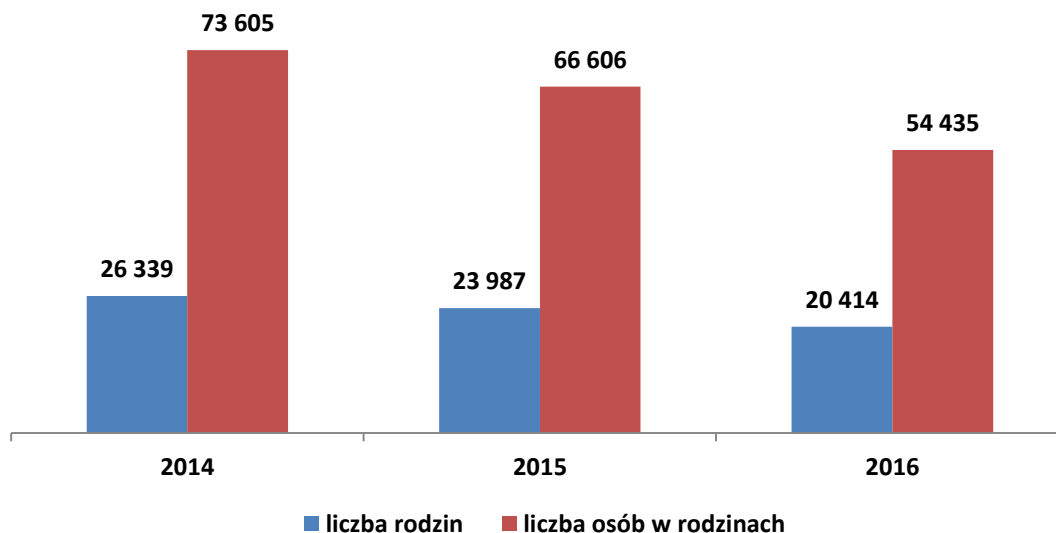
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W analizowanym okresie 2013-2016 odnotowano systematyczną poprawę w zakresie sytuacji na świętokrzyskim rynku pracy, czego efektem jest spadek zarówno liczby osób bezrobotnych, bezrobotnych długotrwale oraz bezrobotnych z prawem do zasiłku. W 2016 roku w regionie nastąpił spadek ogólnej liczby osób bezrobotnych ogółem do poziomu **57 126**.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia

W województwie świętokrzyskim niezmiennie od lat najczęstszym powodem udzielania pomocy społecznej jest bezrobocie.

Wykres 28. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Poprawa sytuacji na regionalnym rynku pracy przekłada się również na spadek liczby rodzin oraz liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia.

W 2016 roku liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia spadła o **18,3%** w odniesieniu do roku poprzedniego. W 2016 roku odnotowano również spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia o **14,9%**.

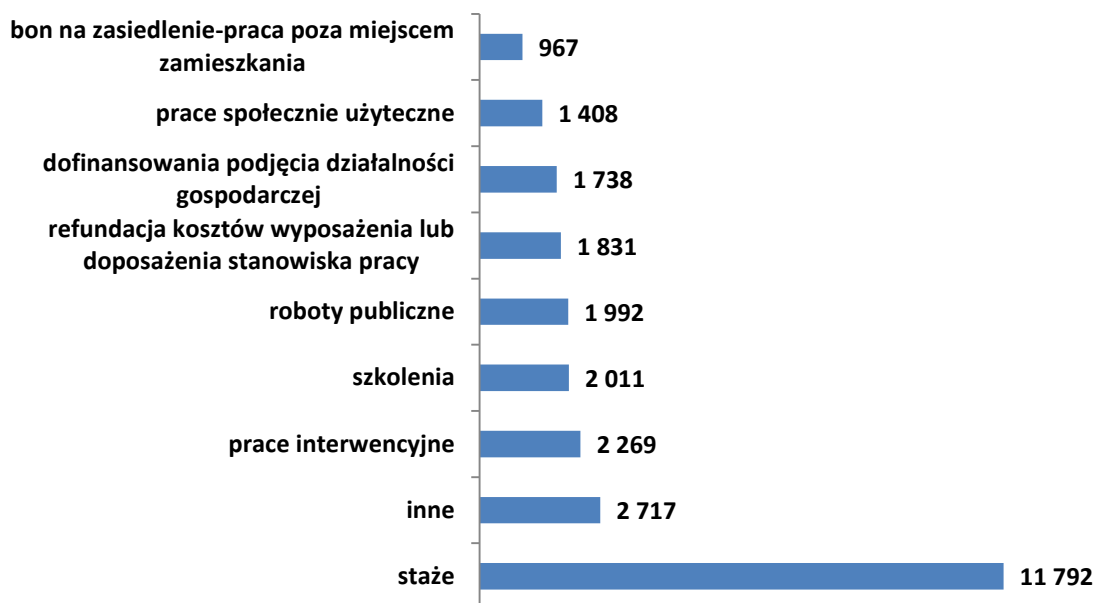
Programy rynku pracy

W 2016 roku aktywnymi programami rynku pracy objęto **26 928 bezrobotnych**, co oznacza **wzrost o 2 174 osoby**, tj.: o **8,8%** w odniesieniu do 2015 roku.

Organizacja szkoleń, staży i innych form należy do podstawowych usług realizowanych przez urzędy pracy. Szkolenia mają na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do wykonywania pracy.

W 2016 roku najwięcej osób rozpoczęło staż - **11 792 bezrobotnych** (w tym 279 osób w ramach bonu stażowego), co stanowiło **43,8%** ogółu zaktywizowanych. Przy pracach

interwencyjnych zatrudniono **2 269** osób (8,4%), zaś na szkolenia skierowano **2 011** osób (7,5%), w tym 238 w ramach bonu szkoleniowego. Przy robotach publicznych zatrudniono **1 992** osoby (7,4%), natomiast pracodawcom zrefundowano koszty wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy dla zatrudnionych na tych miejscach **1 831** bezrobotnych (6,8%). Podjęcie działalności gospodarczej dofinansowano **1 738** bezrobotnym (6,4%), a prace społecznie użyteczne rozpoczęło **1 408** osób (5,2%) co przedstawia wykres 29.

Wykres 29. Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu w 2016 roku w regionie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Liczba projektów skierowanych do osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy

Osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy uznaje się osoby wskazane w definicji zawartej w art. 49 Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

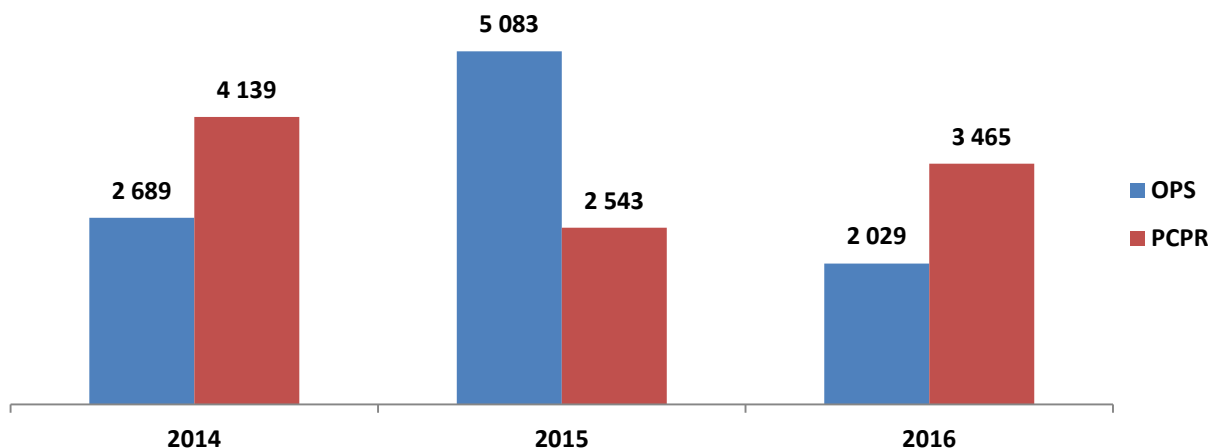
Do tej grupy zaliczamy osoby bezrobotne:

- do 25 roku życia,
- długotrwale,
- powyżej 50 roku życia,
- bez kwalifikacji zawodowych,
- bez doświadczenia zawodowego,

- samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- niepełnosprawni.

Ważnymi działaniami podejmowanymi przez PCPR i OPS były inicjatywy na rzecz aktywizacji zawodowej, społecznej, edukacyjnej oraz zdrowotnej osób bezrobotnych.

Wykres 30. Liczba osób biorących udział w projektach skierowanych do osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Z analizy danych na przestrzeni lat 2014-2016 najwięcej projektów skierowanych do osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy odnotowano w 2015 roku w ośrodkach pomocy społecznej z ogólną liczbą **5083**. Na poziomie samorządów powiatowych realizowane były projekty mające na celu aktywizację zawodową, społeczną, edukacyjną oraz zdrowotną osób bezrobotnych, gdzie najwięcej osób objętych wsparciem w ramach projektów zostało w 2014 roku, tj.: **4139** osób.

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego (CIS)

Celem działania Centrum Integracji Społecznej jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób, które znalazły się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Do CIS-u mogą zostać przyjęte osoby skierowane przez właściwy dla miejsca zamieszkania ośrodek pomocy społecznej lub urząd pracy, który stwierdza, czy osoby spełniają kryteria wykluczenia społecznego. Podopiecznymi CIS-u mogą być osoby:

- bezdomne, które realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- uzależnione od alkoholu po zakończeniu leczenia odwykowego,
- uzależnione od narkotyków po zakończeniu terapii w zakładzie opieki

zdrowotnej,

- chore psychicznie (w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego),
- niepełnosprawne (w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnoprawnych),
- długotrwale bezrobotne (w rozumieniu przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- byli więźniowie, którzy mają trudności w integracji ze środowiskiem,
- uchodźcy, realizujący indywidualny program integracji.

Okres uczestnictwa w zajęciach w Centrum może trwać do 11 miesięcy. Czas dziennego pobytu uczestnika w Centrum nie może być krótszy niż 6 godzin. W okresie uczestnictwa w zajęciach w Centrum, przysługuje świadczenie integracyjne w wysokości zasiłku dla bezrobotnych. Pomiędzy uczestnikiem zajęć a CIS-em nie ma stosunku pracy w rozumieniu przepisów prawa pracy, a więc świadczenie integracyjne nie jest wynagrodzeniem z tytułu umowy o pracę. Udział ma charakter umowy, którą jest program zatrudnienia socjalnego opracowywany dla każdego uczestnika indywidualnie. Uczestnicy CIS-u nadal figurują w ewidencji urzędów pracy jako osoby poszukujące pracy. Po zakończeniu uczestnictwa w zajęciach w Centrum, a w uzasadnionych przypadkach także przed jego zakończeniem, urząd pracy może skierować uczestnika do pracy u pracodawcy lub w CIS. Zakończenie realizacji programu następuje w dniu, w którym uczestnik objęty programem podjął zatrudnienie na zasadach przewidzianych w przepisach prawa pracy, podjął działalność gospodarczą lub upłynął okres uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej.

Tabela 10. Udział w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego w woj. świętokrzyskim w latach 2014-2016.

	2014	2015	2016
Indywidualny program zatrudnienia socjalnego (CIS)	482	360	443

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Indywidualnym programem zatrudnienia socjalnego w 2016 roku objęte zostały **443** osoby, wzrost o **18,74%** w odniesieniu do roku poprzedniego. Na podstawie danych z lat 2014 - 2016 największe zainteresowanie indywidualnymi programami zatrudnienia socjalnego było

w roku 2014 - **482** osoby, natomiast największy spadek odnotowano w 2015 roku do grupy osób **360**.

Klub Integracji Społecznej

Klub Integracji Społecznej (KIS) to jednostka, której celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych. KIS działa na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych, pomaga samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy.

Do KIS-u mogą zostać przyjęte osoby, które spełniają kryteria wykluczenia społecznego, w szczególności:

- bezdomne, które realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- uzależnione od alkoholu po zakończeniu leczenia odwykowego,
- uzależnione od narkotyków po zakończeniu terapii w zakładzie opieki zdrowotnej,
- chore psychicznie (w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego),
- niepełnosprawne (w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnoprawnych),
- długotrwale bezrobotne (w rozumieniu przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- byli więźniowie, którzy mają trudności w integracji ze środowiskiem,
- uchodźcy, realizujący indywidualny program integracji.

Głównym celem KIS jest minimalizowanie skutków bezrobocia, promowanie aktywności i przedsiębiorczości społecznej, przygotowanie do podjęcia zatrudnienia oraz pomoc w wychodzeniu z izolacji i osamotnienia.

Kluby Integracji Społecznej mogą organizować:

- działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;
- prace społecznie użyteczne;
- roboty publiczne;
- poradnictwo prawne;
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;

➤ staże.

Okres uczestnictwa w KIS jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników.

Warunkiem uczestnictwa w KIS jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej.

W 2016 roku liczba uczestników zajęć w KIS wzrosła prawie **5%** w stosunku do roku poprzedniego. Na podstawie danych z lat 2014 - 2016 największe zainteresowanie programami uczestnictwa w KIS odnotowano w 2016 roku z liczbą osób **2 868**.

Podmioty ekonomii społecznej

Ekonomia społeczna stanowi dla Samorządu Województwa istotną część polityki rozwojowej regionu. Jest jednym z instrumentów wykorzystywanych w regionalnych dokumentach strategicznych oraz programowych w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, w szczególności w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej. Działania te w szczególności obejmują: inspirowanie i promowanie nowych metod działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej, wspieranie rozwoju partnerskiej współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi a podmiotami świadczącymi usługi aktywizacji, integracji oraz reintegracji, zwiększeniu aktywności społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W sferze ekonomii społecznej działają podmioty należące do czterech głównych grup:

- przedsiębiorstwa społeczne,
- podmioty reintegracyjne,
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego,
- podmioty sfery gospodarczej.

Tabela 11. Dane dotyczące wielkości sektora ekonomii społecznej w woj. świętokrzyskim w latach 2014 – 2016.

Lp.	Kategoria podmiotu	2014	2015	2016
1.	Spółdzielnie socjalne	37	49	49
2.	Spółdzielnie pracy	13	13	13
3.	Spółdzielnie inwalidów	2	2	2
4.	Spółki non profit	1	1	1
5.	Zakłady Aktywności Zawodowej	4	4	4

6.	Centra Integracji Społecznej	6	6	6
7.	Kluby Integracji Społecznej	13	13	11
8.	Warsztaty Terapii Zajęciowej	26	26	27

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Ważnym elementem polityki rynku pracy, a także często pierwszym etapem na drodze osób wykluczonych do zawodowej i społecznej aktywności są podmioty o charakterze reintegracyjnym: Centra Integracji Społecznej (CIS), Kluby Integracji Społecznej (KIS), Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ) i Warsztaty Terapii Zawodowej (WTZ). W regionie świętokrzyskim działa 48 takich podmiotów: 6 CIS, 11 KIS, 4 ZAZ i 27 WTZ.

Klub pracy

Klub pracy jest miejscem, w którym osoby bezrobotne i poszukujące pracy mogą uzyskać wsparcie i informacje pomagające w znalezieniu zatrudnienia. Pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy polega na przygotowaniu osób bezrobotnych i poszukujących pracy do lepszego radzenia sobie w procesie podejmowania zatrudnienia.

Z analizy danych ankietowych wynika, że w 2016 roku w regionie funkcjonowały 2 kluby pracy zlokalizowane w: Kazimierzy Wielkiej oraz m. Kielce.

CEL OPERACYJNY IV

PRZECIWDZIAŁANIE EKSKLUZJI SPOŁECZNEJ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* za **osoby z niepełnosprawnością** uznaje się „osoby dotknięte trwałą lub okresową niezdolnością do pełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. Osoby z niepełnosprawnościami napotykają na liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem, problemy życia codziennego, które przybierają postać różnego rodzaju barier: architektonicznych, psychicznych, materialnych, prawnych, świadomościowych.

Polityka społeczna wobec osób z niepełnosprawnościami to głównie działania różnych podmiotów publicznych oraz organizacji pozarządowych, mających na celu tworzenie ogólnych warunków nauki, pracy, bytu i funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego i społecznego, umożliwiających pełną integrację społeczną w środowisku zamieszkania, środowisku pracy oraz społeczeństwie jako całości. Dużą rolę do spełnienia mają w tym zakresie organizacje pozarządowe, które realizują zadania związane z pomocą osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom. Ustawodawstwo socjalne nakłada na politykę społeczną zadania integracji osób z niepełnosprawnościami.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności

Sytuacja osób niepełnosprawnych jest szczegółowo monitorowana w ramach realizacji „Wojewódzkiego Programu Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2014-2020”. Instrumentem w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami jest też m.in. Program Wyrównywania Różnic Między Regionami. Celem strategicznym programu jest wyrównanie szans osób niepełnosprawnych, zamieszkujących regiony słabo rozwinięte gospodarczo i społecznie w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej. Celem operacyjnym programu jest poprawa wyposażenia obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny.

Na podstawie danych CAS przygotowano zestawienie liczby rodzin oraz liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (tabela 12).

Tabela 12. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Liczba rodzin	22 017	20 434	19 526
Liczba osób w rodzinach	46 626	43 610	39 451

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Na przestrzeni lat 2014-2016 obserwujemy systematyczny spadek liczby rodzin i liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w regionie świętokrzyskim.

W 2016 roku odnotowano spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności o **4,4%** oraz o **9,5%** liczby osób w rodzinach w odniesieniu do roku 2015.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby

Jednym z najczęściej występującym problemem społecznym w województwie świętokrzyskim poza bezrobociem oraz ubóstwem jest długotrwała i ciężka choroba.

Tabela 13. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

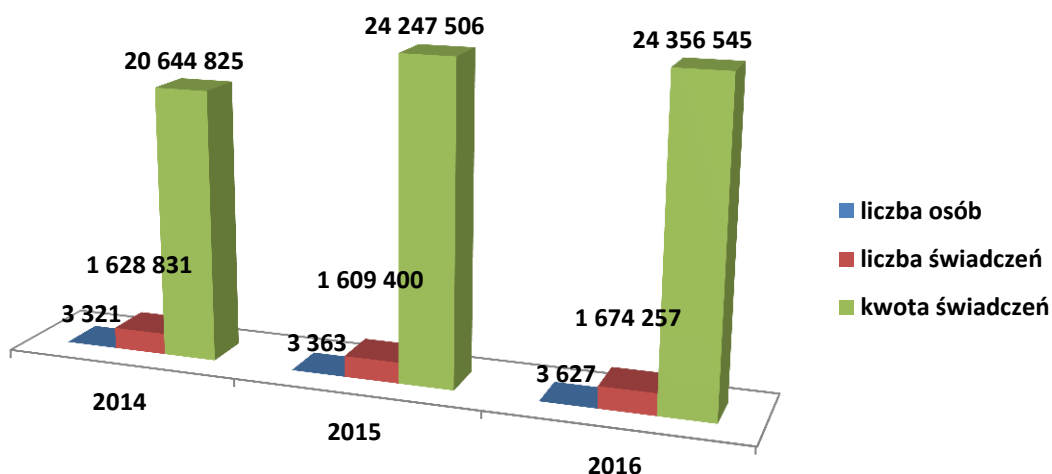
	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Liczba rodzin	23 132	22 775	22 515
Liczba osób w rodzinach	51 699	50 524	47 731

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Analiza danych na przestrzeni lat 2014-2016 pokazuje, iż najwięcej przypadków długotrwałej i ciężkiej choroby odnotowano w roku 2014 zarówno co do liczby rodzin oraz liczby osób w rodzinach. W 2016 roku odnotowano spadek liczby rodzin o **1,1%** oraz spadek o **5,5%** liczby osób w rodzinach w odniesieniu do 2015 roku.

Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych

Usługi opiekuńcze realizowane są w ramach zadań własnych gminy. Wykres 31 przedstawia liczbę osób korzystających z usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych.

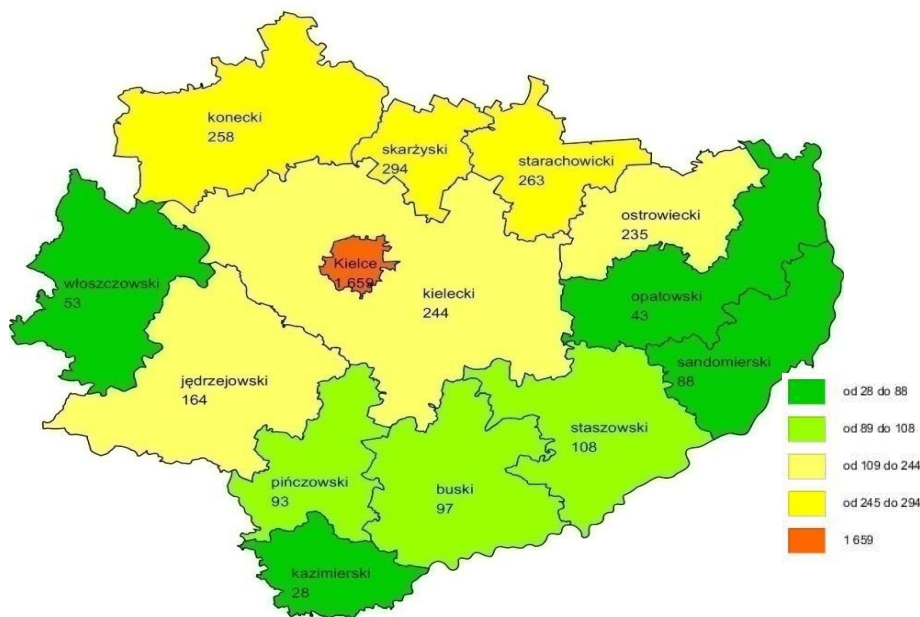

Wykres 31. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku z usług opiekuńczych ogółem skorzystało 3 627 osób, o 7,28% więcej niż w 2015 roku. W 2016 roku liczba świadczeń usług opiekuńczych wyniosła 1 674 257, w stosunku do 2015 roku odnotowano wzrost na poziomie 3,88% ogółu liczby świadczeń.

Mapa 20. Liczba osób, które korzystają ze świadczeń opiekuńczych ogółem w 2016 roku wg powiatów woj. świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Mapa 20 prezentuje liczbę osób korzystających z usług opiekuńczych w 2016 roku zagregowana do poziomu powiatów. Najwięcej osób korzystających z tego typu wsparcia odnotowano w m. Kielce (**1 659**), najmniej w powiecie kazimierskim (**28**) i opatowskim (**43**).

Rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami

Osoby z niepełnosprawnościami niezależnie od praw i ulg o charakterze powszechnym, korzystają także ze szczególnych przywilejów w różnych aspektach życia zapewniającym równe szanse w życiu zawodowym i społecznym. Wyartykułowana w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych zasada niedyskryminacji oraz prawo do samodzielnego i aktywnego życia osób, których sprawność fizyczna lub psychiczna utrudnia lub uniemożliwia naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, ma nie tylko aspekt społeczny, ale przede wszystkim ma niwelować rzeczywiste bariery, jakie w codziennym życiu napotykaają osoby z niepełnosprawnościami.

Jedną z wielu form aktywizacji osób z niepełnosprawnościami są Zakłady Aktywności Zawodowej. Podmioty te tworzone są w celu zatrudniania osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i określonych w ustawie grup osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także przygotowania ich do życia w otwartym środowisku oraz pomocy w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości. Rolą Zakładów Aktywności Zawodowej jest wypełnienie luki istniejącej w systemie rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami pomiędzy warsztatem terapii zajęciowej a otwartym lub chronionym rynkiem pracy.

Na koniec 2016 r. w świętokrzyskich ZAZ-ach zatrudnionych było łącznie 250 osób, w tym 186 osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Na aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami w regionie w 2016 r. Samorząd Województwa przeznaczył łączną kwotę **4 349 064,52 zł**, w tym ze środków:

- PFRON - 3 726 891,94 zł,
- Samorządu Województwa - 622 172,58 zł.

Lata funkcjonowania ZAZ-ów wskazują na duże korzyści płynące ze współpracy różnych instytucji i organizacji na poziomie lokalnym. Podstawą jest diagnoza lokalnych potrzeb w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy ZAZ-ów otrzymują indywidualne wsparcie, uwzględniające możliwości wynikające z danego schorzenia. Działania obejmują również pomoc w adaptacji w środowisku pracy.

Ogólna kwota dofinansowania ze źródła PFRON i środków własnych powiatów skierowanej na rehabilitację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami w regionie w 2016 r. spadła o **9,02%**, tj. do kwoty **27 335 857** (tabela 14).

Tabela 14. Rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych w latach 2014-2016.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Ogólna kwota dofinansowania: PFRON, środki własne powiatów	25 872 046 zł	28 662 457 zł	27 335 857 zł

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Pomoc na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się

W zakresie pomocy na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się można dokonywać zakupu różnego rodzaju sprzętu, mającego na celu poprawę lub likwidację barier w komunikowaniu się oraz barier architektonicznych. Dofinansowaniu podlegają osoby fizyczne (w tym małoletnie), które spełniają następujące warunki:

- posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności (bądź równoważne z nim), zaś w przypadku dzieci i młodzieży w wieku do lat 16 orzeczenie o niepełnosprawności;
- mają potrzeby w tym zakresie, wynikające z niepełnosprawności, potwierdzonej aktualnym zaświadczeniem lekarskim;
- rodzaj niepełnosprawności, potwierdzony (jeżeli nie jest określony w orzeczeniu) aktualnym, ważnym 3 miesiące od daty wystawienia zaświadczeniem lekarskim, wymaga likwidacji barier architektonicznych;
- posiadają zgodę właściciela lokalu lub budynku mieszkalnego jeśli taka zgoda jest potrzebna;
- posiadają stałe zameldowanie w lokalu, w którym ma nastąpić likwidacja barier architektonicznych.

Tabela 15. Pomoc na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie	548	521	553
Wartość dofinansowania	1 433 347 zł	1 778 446 zł	1 634 257 zł

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano wzrost liczby osób, które otrzymały dofinansowanie o **5,8%**. Wartość dofinansowania udzielonego na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się w 2016 roku była niższa o **8,1%** (tabela 15).

Turnusy rehabilitacyjne

Turnus rehabilitacyjny to zorganizowana forma aktywnej integracji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, m.in. przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Tabela 16. Turnusy rehabilitacyjne w latach 2014-2016 w regionie świętokrzyskim.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Liczba osób, które uzyskały pomoc	2 601	1 829	2 039
Wartość dofinansowania (zł)	2 462 239	1 904 008	2 065 476

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku nastąpił wzrost liczby osób, które uzyskały pomoc w zakresie turnusów rehabilitacyjnych o **10,3%** oraz odnotowano wzrost o **7,8%** wartości dofinansowania do turnusów rehabilitacyjnych w stosunku do roku 2015.

Przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny

Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny dotyczy osób, które złożyły wnioski i uzyskały w danym roku pozytywną decyzję o dofinansowaniu w przypadku:

- 100% udziału własnego osoby z niepełnosprawnościami w limicie ceny ustalonym, na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli taki udział jest wymagany;
- 150% sumy kwoty limitu wyznaczonego przez NFZ oraz wymaganego udziału własnego osoby z niepełnosprawnościami w zakupie przedmiotów i środków, jeżeli cena jest wyższa niż ustalony limit.

Średni miesięczny dochód wnioskodawcy nie może przekroczyć:

- 50% przeciętnego wynagrodzenia członka rodziny wspólnego gospodarstwa domowego;
- 65% przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osób samotnych.

Tabela 17. Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny w latach 2014-2016.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Liczba osób, które uzyskały pomoc	5 365	5 398	5 517
Wartość dofinansowania (zł)	4 392 682	5 063 187	4 803 127

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

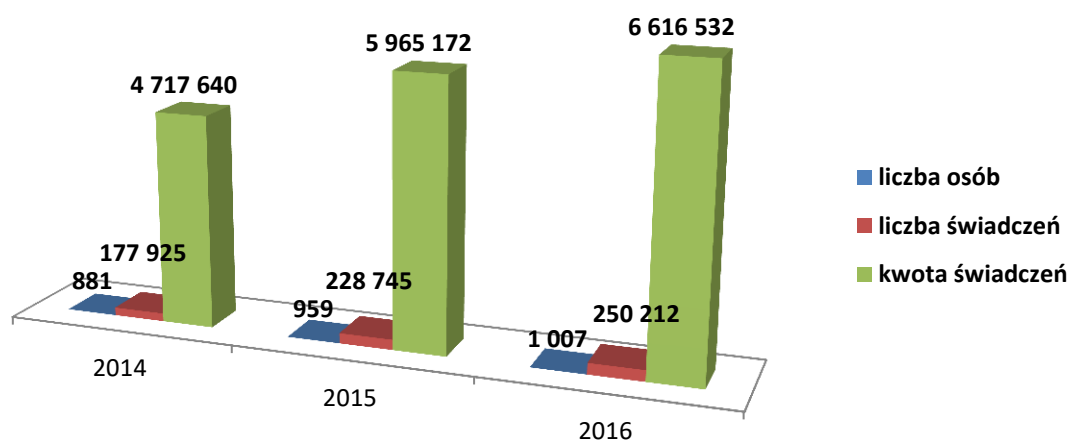
W 2016 roku wzrosła o **2,2%** liczba osób, które uzyskały pomoc na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny (**5 517**) w odniesieniu do roku poprzedniego. W roku 2016 odnotowano spadek wartości dofinansowania o **5,14%** w odniesieniu do 2015 roku.

Usługi specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego określa, iż ośrodki pomocy społecznej w porozumieniu z poradniami zdrowia psychicznego, czy innymi specjalistycznymi placówkami terapeutycznymi organizują oparcie społeczne dla osób, które z powodów choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają poważne trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w relacjach z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia oraz w sprawach bytowych.

Zasady przyznawania i odpłatności usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi określa rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi są szczególnym rodzajem usług, gdzie pomoc udzielana jest określonej grupie osób, w miejscu ich zamieszkania w ramach zadań zleconych gminie.

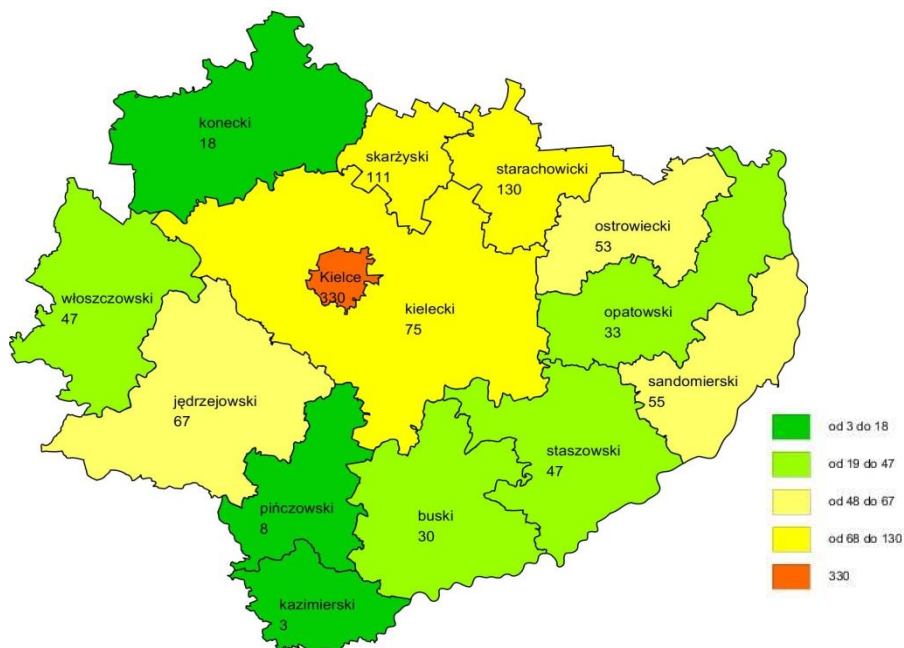
Wykres 32. Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano wzrost liczby osób korzystających ze specjalistycznych usług o **4,77%**, jak również wzrost liczby świadczeń o **8,58%** w odniesieniu do roku 2015. Odnotowano również wzrost kwoty świadczeń o **9,85%** przeznaczonych na realizację tego typu usług.

Mapa 21. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, objętych specjalistycznymi usługami w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

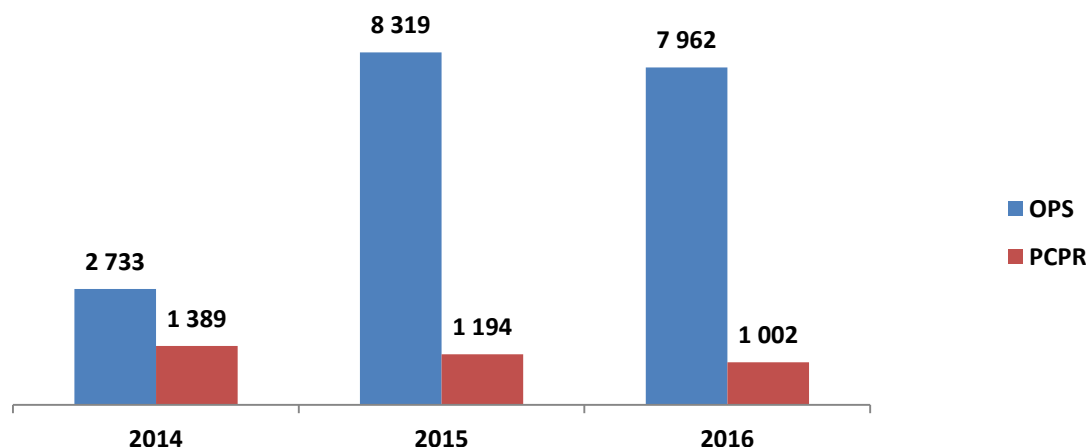
Mapa 21 prezentuje liczbę osób z zaburzeniami psychicznymi, objętych specjalistycznymi usługami w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego. Największą liczbę ww. usług odnotowano w m. Kielce (**330**).

Projekty skierowane do osób z niepełnosprawnościami

W 2016 roku w projektach skierowanych do osób z niepełnosprawnościami wzięło udział ogółem: **8 964** osób, co stanowi spadek o **5,7%** osób w porównaniu do 2015 roku.

Na terenie regionu świętokrzyskiego **7** powiatów: (**buski, jędrzejowski, kazimierski, kielecki, opatowski, pińczowski oraz skarżyski**) realizowało projekty skierowane do osób z niepełnosprawnościami, w których pomocą objęto **1002** osoby, co stanowi spadek o **16%** w odniesieniu do roku 2015.

Na szczeblu samorządów gminnych tylko **16** gmin (**Pacanów, Wiślica, Bieliny, m. Kielce, Masłów, Morawica, Zagnańsk, Stąporków, Kunów, Ostrowiec Świętokrzyski, Sandomierz, Skarżysko-Kamienna, Suchedniów, Starachowice, Polaniec oraz Włoszczowa**) realizowało projekty skierowane do osób z niepełnosprawnościami, z których skorzystało **7 962** osoby, co stanowi spadek o **4%** w odniesieniu do roku poprzedniego.

Wykres 33. Liczba osób niepełnosprawnych objętych projektami w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

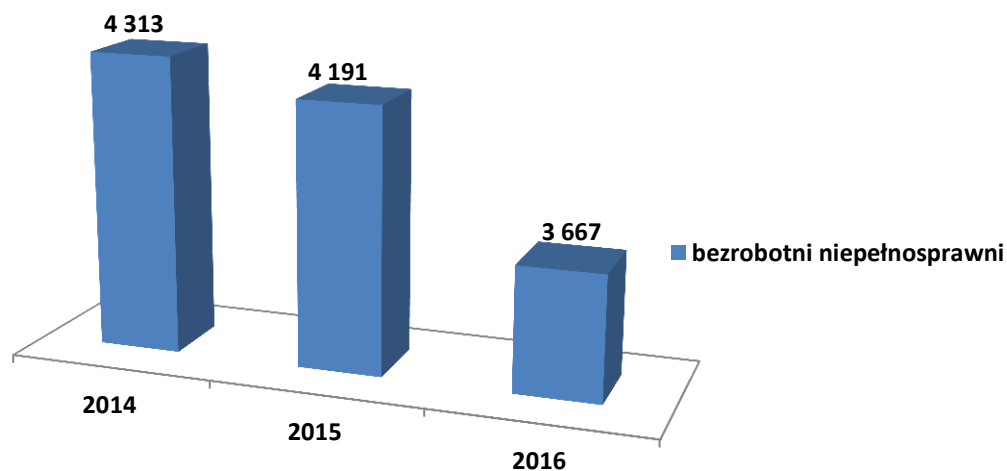
Projekty w szczególności dotyczyły organizowania: kursów zawodowych, terapii psychologicznych, turnusów rehabilitacyjnych, treningów, kompetencji społecznych i życiowych, warsztatów doskonalących umiejętności psychologicznych, konsultacji, usług opiekuńczych i specjalistycznych, hipoterapii, pomocy finansowej i rzeczowej oraz aktywizacji osób niepełnosprawnych. Prowadzona jest praca socjalna mająca na celu uświadomienie osobom skutków niepełnosprawności, trudności osób niepełnosprawnych w codziennym funkcjonowaniu, a w szczególności osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi. W razie potrzeby umieszczanie w Domach Pomocy Społecznej. Wszystkie działania prowadzone były w kierunku zmniejszenia wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Wskaźnik osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami

Do najważniejszych kwestii w zakresie wyrównywania szans niepełnosprawnych mieszkańców regionu świętokrzyskiego jest poprawa warunków ich życia poprzez aktywizację zawodową. Sukcesywnie od 2014 roku obserwujemy spadek liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami. Na koniec grudnia 2016 roku w rejestrach pozostawało **3 667 bezrobotnych niepełnosprawnych**, tj. **6,4%** ogółu bezrobotnych. W porównaniu do grudnia

2015 roku omawiana grupa bezrobotnych zmniejszyła się o **524** osoby (spadek o **12,5%**) co przedstawia wykres 34.

Wykres 34. Liczba osób bezrobotnych niepełnosprawnych w latach 2014-2016 w regionie.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych WUP.

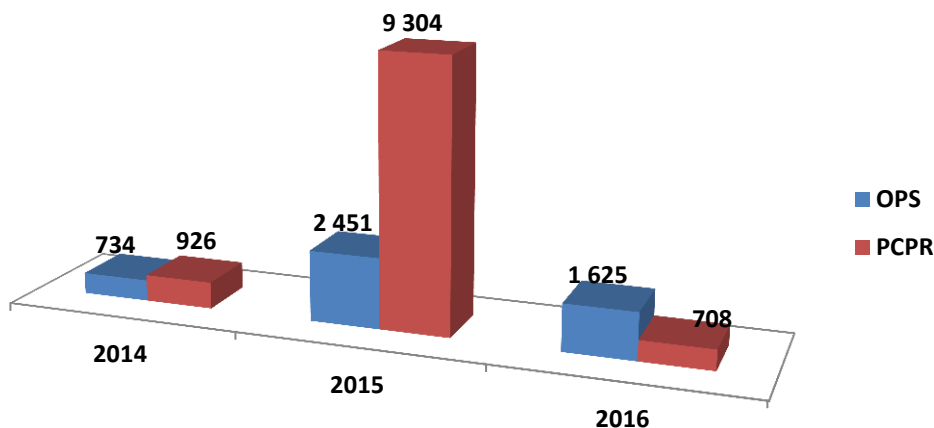
Samorząd województwa podejmuje szereg działań mających na celu poprawę sytuacji na regionalnym rynku pracy w zakresie zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnościami. Działania te skupiają się głównie wokół wykorzystywania możliwości jakie daje ekonomia społeczna. Instrumenty wykorzystywane w tym zakresie to m.in. wymogi stosowania klauzul społecznych oraz aspektów społecznych przy ustalaniu kryteriów dodatkowych w zamówieniach publicznych, w szczególności w projektach realizowanych ze środków EFS. Samorząd województwa jako koordynator ekonomii społecznej na poziomie regionalnym poprzez liczne działania wspiera podmioty ekonomii społecznej oraz wypracowuje rozwiązania mające na celu systemowe wsparcie obszaru ekonomii społecznej.

Programy integracyjne dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Głównymi działaniami jakie podjęły ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w celu integracji dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi były:

- zajęcia dydaktyczno-wychowawcze,
- zajęcia wyrównawcze, pozalekcyjne,

- indywidualne nauczanie, w miejscu zamieszkania spotkania z logopedami, fizjoterapeutami, opiekunkami środowiskowymi, asystentem osoby niepełnosprawnej, psychologiem, lekarzem psychiatrą,
- warsztaty terapeutyczne integrujące dzieci i młodzież niepełnosprawną,
- diagnoza dzieci z FASD.

Wykres 35. Liczba uczestników programów integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Największą liczbę uczestników programów integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odnotowano w 2015 roku.

W 2016 roku w programach integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczyły **4 powiaty: (jędrzejowski, kielecki, opatowski, skarżyski)** z ogólną liczbą osób **708**, natomiast na szczeblu samorządu gminnego - **1625** osób w **20** gminach.

CEL OPERACYJNY V

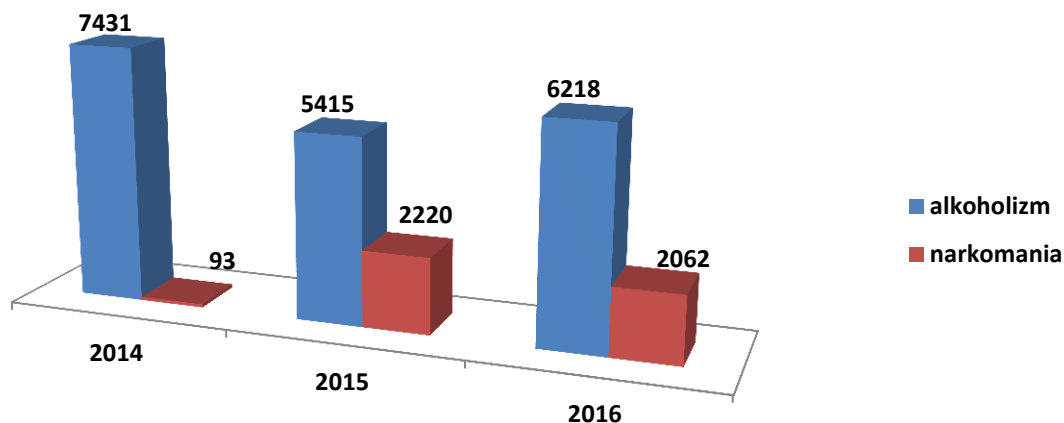
PROFILAKTYKA I ZMNIEJSZANIE SKUTKÓW UZALEŻNIEŃ

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu uzależnień

W praktyce pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej spotykają się najczęściej z osobami uzależnionymi od alkoholu. Jednakże należy również monitorować oraz podejmować działania profilaktyczne, interwencyjne i terapeutyczne

dotyczące innych rodzajów uzależnień coraz częściej występujących, takich jak uzależnienia od: narkotyków/dopalaczy, leków, hazardu oraz gier komputerowych.

Wykres 36. Liczba osób uczestniczących w programach dla osób uzależnionych w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku odnotowano wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu problemu uzależnienia od alkoholu o **13%**, gdzie liczba osób wyniosła **6 218**. W ostatnich latach odnotowano wzrost liczby osób uzależnionych z powodu narkomanii, największy w 2015 roku z liczbą **2 220** osób.

Tabela 18. Programy realizowane przez OPS/PCPR skierowane do osób uzależnionych w 2016 r.

Rodzaj uzależnienia	2016
PCPR	
Alkohol	1 772
Narkotyki	218
Hazard	0
Inne	5 433
Razem	7 423
OPS	
Alkohol	4 546
Narkotyki	1 744
Hazard	54
Inne	13 708
Razem	20 052

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Na szczeblu samorządów powiatowych w 2016 roku liczba osób uczestnicząca w programach skierowanych do osób uzależnionych wyniosła **7 423**, z których najwięcej osób uczestniczyło w programach skierowanych do osób uzależnionych od alkoholu - **1 772** osoby.

Liczba osób uczestnicząca w programach skierowanych do osób uzależnionych w 2016 roku w samorządach gminnych wyniosła **20 052**, z których również najwięcej uczestniczyło w programach dla osób uzależnionych od alkoholu - **4 546** osób.

Podmioty oferujące pomoc i wsparcie osobom uzależnionym i ich rodzinom

Ankietowani wskazali, iż podmiotami, punktami, organizacjami oraz komisjami oferującymi pomoc i wsparcie osobom uzależnionym i ich rodzinom funkcjonującymi na terenie regionu świętokrzyskiego są:

- Zespoły Interwencji Kryzysowej,
- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespoły Interdyscyplinarne,
- Ośrodki Trzeźwości,
- Poradnie Zdrowia Psychicznego,
- Punkty Konsultacyjno-Informacyjne,
- Poradnie Leczenia Uzależnień,
- Ośrodki Leczenia Uzależnień od Środków Psychoaktywnych,
- Ośrodki Rehabilitacyjne dla Osób Uzależnionych od Substancji Psychoaktywnych,
- Grupy Samopomocowe AA, Al.-Anon,
- Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne,
- Grupy Wsparcia,
- Kluby Abstynenta,
- Świetlice socjoterapeutyczne.

Na terenie **12 gmin nie funkcjonują** placówki ani organizacje prowadzące działalność profilaktyczną na rzecz środowisk dotkniętych lub zagrożonych marginalizacją wynikającą z uzależnień. We wszystkich powiatach funkcjonują placówki prowadzące działalność profilaktyczną dla osób uzależnionych.

Projekty na rzecz osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem oraz liczba uczestników

Na terenie województwa świętokrzyskiego w latach 2014-2016 najczęściej osób uczestniczyło w programach skierowanych do osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków.

Tabela 19. Liczba osób biorących udział w projektach skierowanych do osób uzależnionych w latach 2014-2016 w województwie świętokrzyskim.

	2014	2015	2016
PCPR			
Alkohol	2135	1520	1 772
Narkotyki	1481	865	218
Hazard	653	651	Brak danych
OPS			
Alkohol	5243	3895	4 546
Narkotyki	1744	1355	1 744
Hazard	658	641	54

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

W 2016 roku w programach skierowanych do osób uzależnionych od alkoholu zarówno w samorządach gminnych jak i powiatowych odnotowano tendencję wzrostową (o **14%**) w odniesieniu do roku poprzedniego.

Projekty profilaktyczne dot. HIV/AIDS oraz liczba osób objętych projektem

Z danych Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego- Państwowego Zakładu Higieny wynika, iż w 2016 roku zarejestrowano w Polsce **1270** osób zakażonych na HIV, **113** - AIDS.

Tabela 20. Liczba przypadków zgłoszonych HIV/AIDS w 2016 roku wg województw.

	Województwo	HIV	AIDS	Zgony chorych na AIDS
	Polska	1270	113	29
1	Dolnośląskie	138	16	9
2	Kujawsko-Pomorskie	26	-	-
3	Lubelskie	50	5	1
4	Lubuskie	30	-	-
5	Łódzkie	73	18	5
6	Małopolskie	110	6	1
7	Mazowieckie	248	13	2
8	Opolskie	28	6	-
9	Podkarpackie	23	1	-

10	Podlaskie	16	7	4
11	Pomorskie	78	5	1
12	Śląskie	143	12	5
13	Świętokrzyskie	14	-	-
14	Warmińsko-Mazurskie	25	12	1
15	Wielkopolskie	73	5	-
16	Zachodniopomorskie	60	7	-
	Brak danych	135	-	-

Źródło: Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny.

Z uzyskanych danych z NIZP-PZH wynika, iż świętokrzyskie jest województwem, w którym odnotowano najmniej przypadków zachorowań na HIV. Zachorowań na AIDS ani zgonów nie odnotowano.

W 2016 roku według danych uzyskanych z badania ankietowego w 7 powiatach: **(jędrzejowskim, kieleckim, koneckim, opatowskim, ostrowieckim, sandomierskim oraz skarżyskim)** przeprowadzono działania mające na celu profilaktykę HIV/AIDS, którymi objęto **5 910** osób. Tego rodzaju działania profilaktyczne prowadziło **9 gmin: Chęciny, Chmielnik, miasto Kielce, Łopuszno, Zagnańsk, Ożarów, Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna oraz Połaniec**, gdzie wsparciem objęto **16 077** osób.

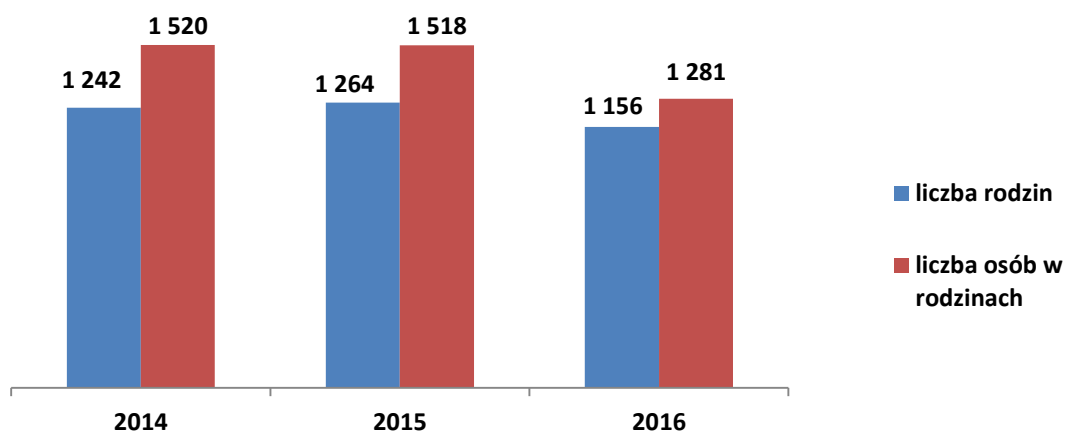
CEL OPERACYJNY VI

PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU OSÓB BEZDOMNYCH

Za osobę bezdomną uważa się „osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych i nigdzie niezameldowaną na pobyt stały w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych”.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezdomności

Wykres 37. Liczba rodzin bezdomnych oraz liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Skala zjawiska bezdomności jest bardzo trudna do oszacowania, ponieważ takie rejestry nie są prowadzone. Osoby bezdomne często przemieszczają się zmieniając miejsce pobytu. Najczęściej największe skupiska osób bezdomnych skoncentrowane są w dużych aglomeracjach miejskich.

Liczba rodzin bezdomnych w 2016 roku wyniosła **1 156** (spadek o **8,5%**), a liczba osób w rodzinach spadła do **1 281** osób (**15,60%**) w odniesieniu do roku poprzedniego.

Indywidualny program wychodzenia z bezdomności

Osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, opracowanym przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej właściwego ze względu na miejsce pobytu osoby bezdomnej, przy udziale osoby zainteresowanej. Program zapewnia wsparcie w procesie wychodzenia z bezdomności, a jego realizacja przez daną osobę jest warunkiem korzystania przez nią ze świadczenia jakim jest opłacanie przez ops ubezpieczenia zdrowotnego.

Tabela 21. Liczba osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności w latach 2014 - 2016.

	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Indywidualny program wychodzenia z bezdomności	31	15	22

Zródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku **22** osoby korzystało z indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności. Odnotowano wzrost liczby osób objętych tego typu wsparciem o **31,82%** w stosunku do 2015 roku.

W 2016 roku **7** gmin: **Busko – Zdrój, m. Kielce, Stąporków, Ostrowiec Świętokrzyski, Sandomierz, Skarżysko-Kamienna** oraz **Starachowice** realizowały na rzecz osób bezdomnych (**366** uczestników) następujące działania:

- realizacja Gminnych Programów Wychodzenia z Bezdomności, w tym: zabezpieczenie niezbędnych potrzeb bezdomnych (odzież, żywność); działania profilaktyczne (ulotki informacyjne o placówkach zapewniających schronienie); działania integracyjne, aktywizujące (spotkania bezdomnych) z psychologiem, radcą prawnym, instruktorem terapii uzależnień,
- Program aktywizacji społeczno-zawodowej dla osób bezdomnych przebywających w noclegowni,
- Program adaptacji i realizacji konstruktywnych celów życiowych dla osób uzależnionych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- organizacja szkoleń,
- praca socjalna, mieszkalnictwo i pomoc doraźna,
- grupa wsparcia dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.

Tabela 22. Liczba osób uczestniczących w programach skierowanych na rzecz osób bezdomnych w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

Gmina	2014	2015	2016
Busko-Zdrój	16	0	35
m. Kielce	0	0	81
Stąporków	80	50	90
Ostrowiec Świętokrzyski	107	30	115
Sandomierz	51	30	40

Skarżysko-Kamienna	0	0	11
Wilczyce	5	0	0
Starachowice	8	56	75
Razem	222	166	447

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

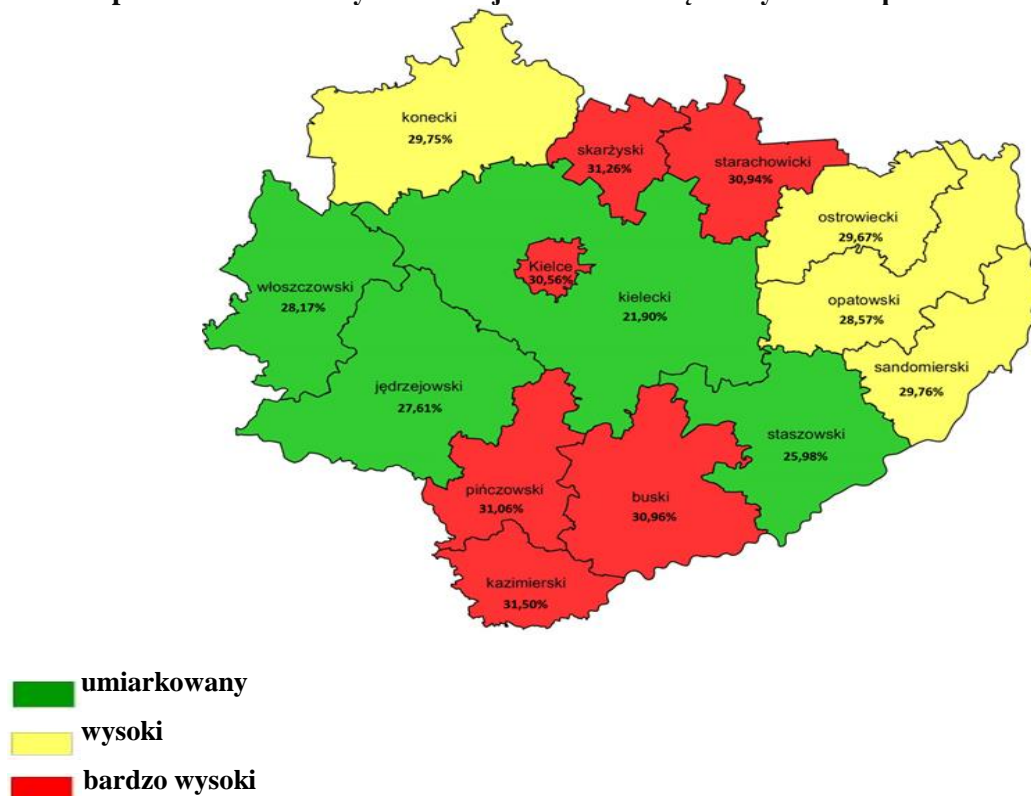
Dane OPS-ów wskazują, iż w 2016 roku obserwujemy prawie trzykrotny wzrost liczby osób bezdomnych objętych w programach im dedykowanych. W skali całego województwa tylko **7** gmin realizowało programy na rzecz osób bezdomnych. Ogółem w projektach wzięło udział **447** osób - wzrost o **63%** w stosunku do poprzedniego roku. Największą liczbę osób objętych tego typu wsparciem odnotowano na terenie gmin: Ostrowiec Świętokrzyski- **115**, Stąporków- **90**, m. Kielce- **81** oraz Starachowice- **75**.

CEL OPERACYJNY VII

PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU OSÓB STARSZYCH

Współczesne społeczeństwo polskie charakteryzuje się dynamicznymi zmianami w strukturze demograficznej ludności. Ze względu na dwa współwystępujące zjawiska: niski wskaźnik dzietności oraz wydłużającą się długość życia, rośnie udział osób starszych (60+) w populacji. Z uwagi na trwający proces starzenia się społeczeństwa wciąż niewystarczająca jest liczba instytucji zapewniających całodobową opiekę osobom starszym, a także wsparcie usług świadczonych w lokalnej społeczności, w tym dziennych domów pobytu, klubów seniora i mieszkań chronionych. Dla osób starszych i niepełnosprawnych alternatywną formą opieki są również mieszkania wspierane. Dane dotyczące starości demograficznej ludności województwa świętokrzyskiego w poszczególnych powiatach mierzonej udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności prezentuje mapa 22.

Mapa 22. Seniorzy 65+ w województwie świętokrzyskim na podstawie danych GUS

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych GUS.

Liczba osób w wieku 65+ wyniosła **357 432**, co stanowi **28,43%** ogółu mieszkańców regionu i jest to więcej o 6 124 osoby w porównaniu do roku poprzedniego (wzrost o 0,62%). Na potrzeby analizy przyjęto trzy poziomy procentowego udziału seniorów w populacji: stopień **umiarkowany** - nie przekracza średniej regionu, **wysoki** - nie przekracza **30%**, natomiast **bardzo wysoki** to udział osób starszych przekraczający 30% ogółu populacji. W skali całego regionu obserwujemy systematyczny wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w populacji. Sytuacja ta występuje we wszystkich powiatach regionu. Największy udział osób w wieku 65+ w stosunku do liczby mieszkańców odnotowano w powiatach: **starachowickim, buskim, skarżyskim, pińczowskim, kazimierskim oraz mieście Kielce**. Najmniej osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców obserwujemy w powiecie: **kieleckim, staszowskim, jędrzejowskim oraz włoszczowskim**.

Zasoby infrastrukturalne dedykowane seniorom

W 2016 roku w regionie funkcjonowało **229** placówek działających na rzecz osób starszych, co stanowi **wzrost o 26** placówek w porównaniu do roku 2015. W tabeli 23 przedstawiono dane ilościowe dotyczące zasobów infrastrukturalnych w latach 2015-2016 tj.: na rzecz osób starszych w regionie:

Tabela 23. Liczba placówek działających na rzecz osób starszych na terenie regionu świętokrzyskiego w 2016 r.

JEDNOSTKA	ILOŚĆ	
	2015	2016
Dom Pomocy Społecznej	38	38
Rodzinny Dom Pomocy	8	10
Dzienny Dom Pomocy	4	4
Środowiskowy Dom Samopomocy	22	26
Zakład Opiekuńczo-Lecznicy	12	14
Mieszkania chronione	27	41
Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	12	12
Klub Seniora	50	53
Uniwersytet Trzeciego Wieku	11	14
Dzienny Dom Seniora	5	5
Poradnia geriatryczna	4	4
Inne	10	8
RAZEM	203	229

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Analiza zasobów infrastruktury dedykowanej osobom starszym oraz potrzeb w tym zakresie w regionie wskazuje, iż największe zapotrzebowanie zgłaszane jest w zakresie podmiotów takich jak: kluby seniora, poradnie geriatryczne, mieszkania chronione oraz domy pomocy społecznej. Istotnym instrumentem wpływającym na rozwój tego typu infrastruktury

mogą być środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020.

Działania podejmowane przez samorzady gmin regionu świętokrzyskiego

Gminy w ramach wsparcia seniorów oferują następujące usługi: pomoc w pracach domowych, wizyty patronażowe, telefon socjalny.

Tabela 24. Formy wsparcia osób starszych w woj. świętokrzyskim w 2016 roku.

Wyszczególnienie	Liczba gmin oferujących wsparcie	Liczba osób objętych wsparciem
Pomoc w pracach domowych	46	2620
Wizyty patronażowe	17	924
Telefon socjalny	1	10

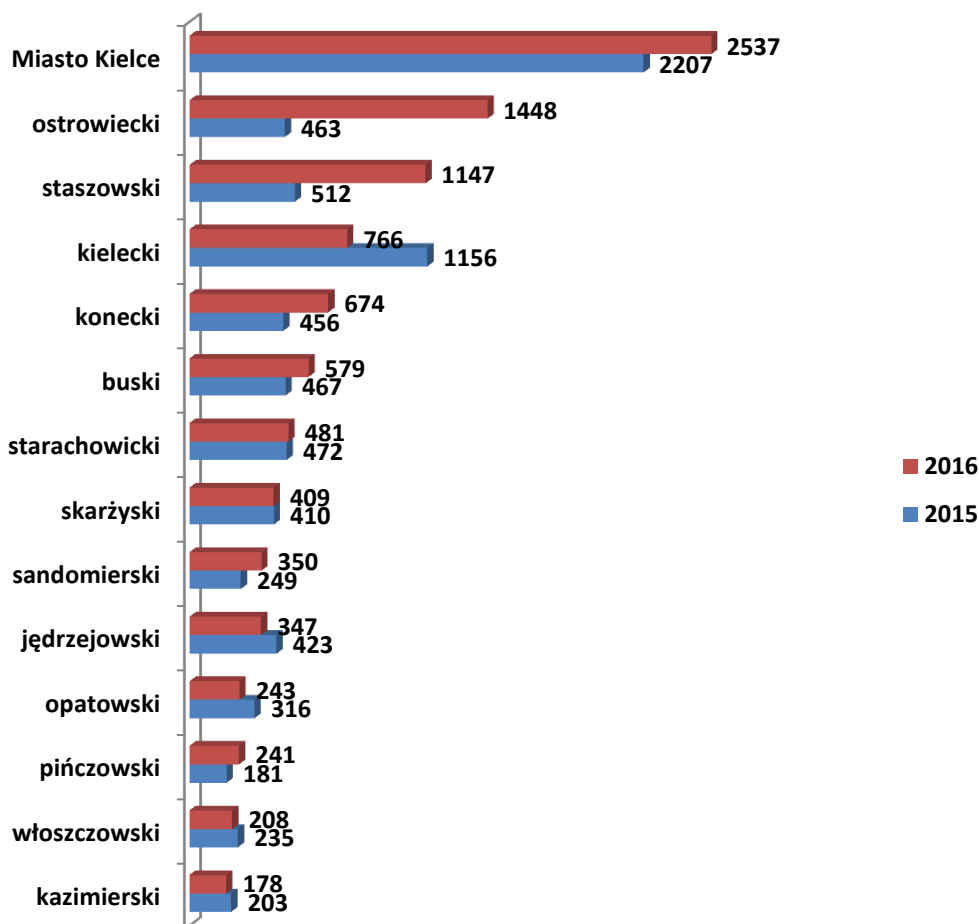
Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Tabela 24 prezentuje dane dotyczące wsparcia osób starszych, gdzie najczęściej korzystano z pomocy w pracach domowych. Udział w pomocy w pracach domowych wzięło **46** gmin, z których skorzystało **2620** mieszkańców województwa świętokrzyskiego. W wizytach patronażowych udział zgłosiło **17** gmin, w których pomocą objęto **924** osoby starsze. Usługa telefonu socjalnego jest odnotowana w 1 przypadku obejmując **10** osób wsparciem.

Liczba osób po 65 r.ż. korzystających z pomocy i wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej w regionie świętokrzyskim

Na terenie świętokrzyskiego z pomocy i wsparcia ośrodków pomocy społecznej w 2016 roku skorzystało **9 608** osób po 65 r.ż. (wykres 38).

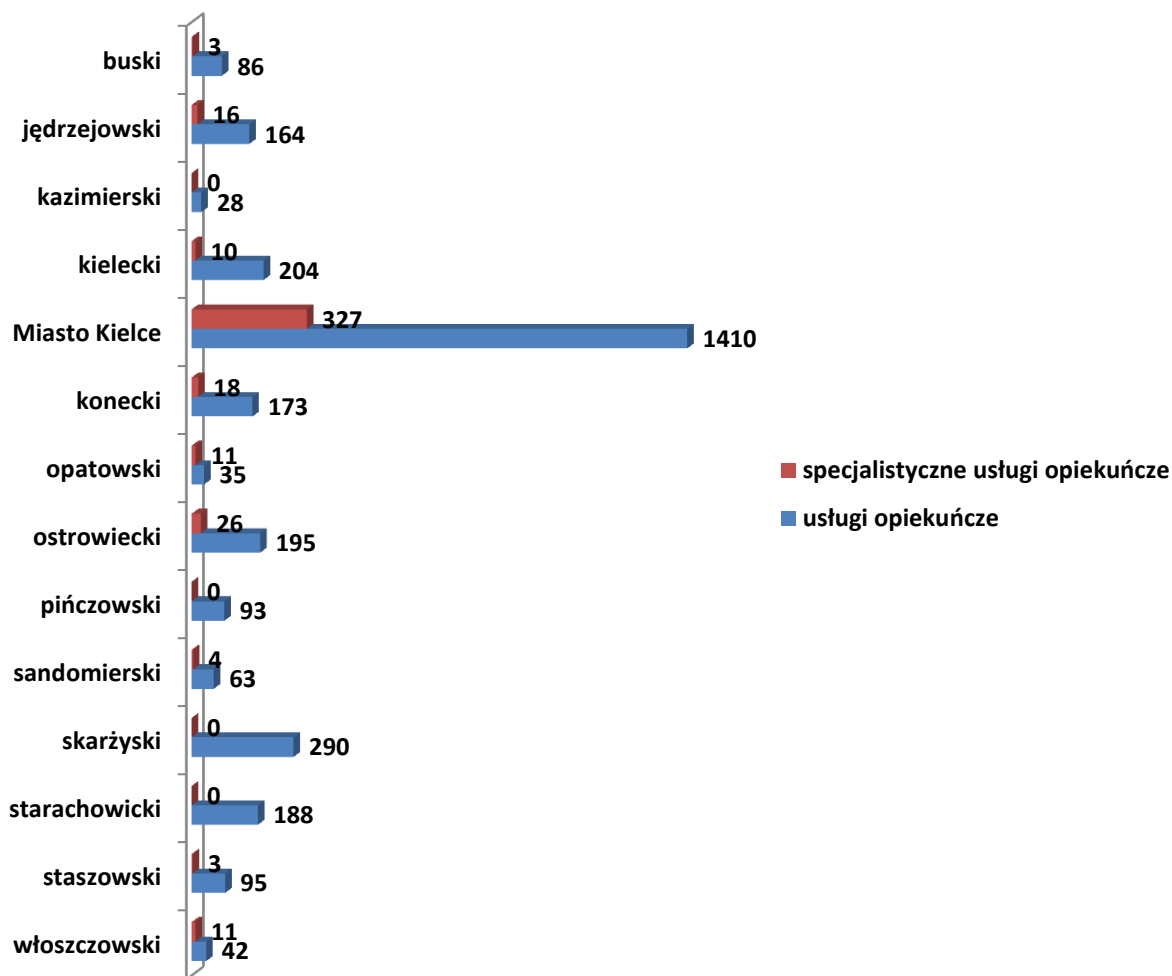

Wykres 38. Osoby starsze korzystające z pomocy i wsparcia OPS w latach 2015 - 2016.
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej korzystających z pomocy i wsparcia ops odnotowano w mieście Kielce- **2537** osób, powiecie ostrowieckim- **1448** osób oraz powiecie staszowskim- **1147** osób, najmniej w powiecie kazimierskim- **178** osób. Spośród gmin, które udzieliły największego wsparcia znalazły się: m. Kielce- **2537** osób, Ostrowiec Świętokrzyski- **1256** osób, Staszów-**743** osoby.

W roku 2016 z usług opiekuńczych skorzystało **3 066** osób, natomiast ze specjalistycznych usług opiekuńczych - **429** osób po 65 roku życia.

Wykres 39. Osoby starsze korzystające z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2016 r. w woj. świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2016 roku najwięcej osób po 65 roku życia korzystało w m. Kielce, odpowiednio: **1410** i **327**, co stanowi **46,3%** i **76,8%** korzystających ogółem. Z usług specjalistycznych nie korzystały osoby starsze z terenu **4 powiatów: kazimierskiego, pińczowskiego, skarżyskiego oraz starachowickiego.**

Aktywne formy spędzania wolnego czasu, zdrowego trybu życia oraz kampanie edukacyjne mające na celu przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych

39 gmin świętokrzyskich podejmuje działania mające na celu promowanie form aktywnego spędzania czasu wolnego i zdrowego trybu życia. Według ankietowanych w 2016 roku podjęto **226** takich działań, najwięcej w gminach: Bieliny- **50**, Starachowice- **21**,

Stopnica-15, Bliżyn-12, Opatowiec-11, Sandomierz, Stąporków, Zagnańsk, Kazimierza Wielka- po 10 działań.

Liczba opracowanych gminnych i powiatowych programów na rzecz seniorów

Programy na rzecz osób starszych zostały opracowane w m. Kielce oraz 6 w gminach: **Bodzechowie, Jędrzejowie, Opatowcu, Tarłowie, Sandomierzu** oraz w **Starachowicach**. Na terenie 2 gmin, tj. **Sędziszowa** oraz **Starachowic** zostały zawiązane partnerstwa na rzecz osób starszych. W 3 gminach: **Jędrzejów, Opatowiec** i **Starachowice** została powołana i funkcjonuje rada seniorów. Z zebranych danych wynika, iż 47 gmin udziela świadczeń opiekuńczych dla osób starszych w miejscu zamieszkania.

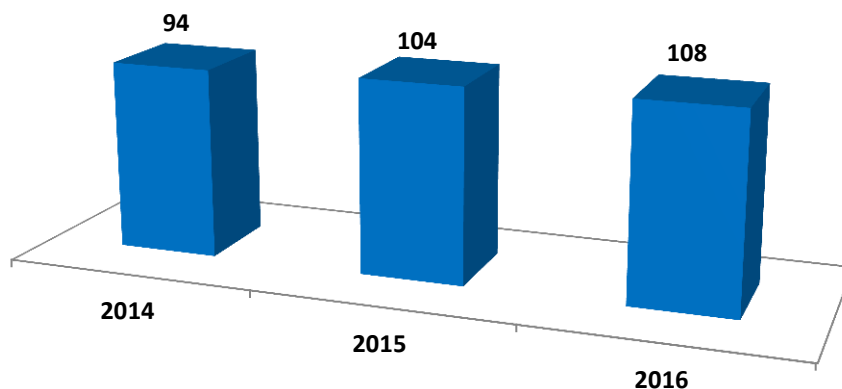
Mapa 23. Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów ogółem wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów zlokalizowanych jest na terenie powiatu: opatowskiego (16), starachowickiego (14), kieleckiego (13), ostrowieckiego (11) oraz na terenie m. Kielce (11), następnie w powiatach: skarżyskim i włoszczowskim (po 6 placówek).

Najmniejsza liczba placówek znajduje się w powiatach: kazimierskim (1), pińczowskim i staszowskim (po 2 placówki), sandomierskim (3) oraz buskim, jędrzejowskim i koneckim (po 4 placówki).

Wykres 40. Liczba świetlic i klubów dla seniorów na przestrzeni lat 2014-2016 na terenie województwa świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Liczba rad seniorskich funkcjonujących na poziomie samorządów gminnych i powiatowych

Do ustawy o samorządzie gminnym wprowadzona została w 2013 roku nowelizacja ustawy pozwalająca na powoływanie **gminnych rad seniorów**. Mają one gwarantować włączanie osób starszych w życie społeczne. W regionie w 2016 funkcjonowało **10 Rad Seniora** w gminach: Busko-Zdrój, Jędrzejów, Bieliny, Łopuszno, Miedziana Góra, Strawczyn, Końskie, Pińczów, Sandomierz, Starachowice.

CEL OPERACYJNY VIII

AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA OSÓB OPUSZCZAJĄCYCH ZAKŁADY KARNE

Osoby opuszczające zakłady karne są szczególnie narażone na wykluczenie społeczne, wynikające z trudności w powrocie do życia w społeczeństwie, od którego podczas odbywania kary pozbawienia wolności były odizolowane. Osoby te, często naznaczone piętnem stygmatyzacji, cechuje niski poziom umiejętności społecznych i brak kapitału społecznego. Sposób życia i niekiedy wieloletni pobyt w jednostce penitencjarnej stały się podstawą wykluczenia tych osób z funkcjonowania w społeczeństwie.

Grupę byłych więźniów stanowią osoby, które na mocy postanowienia sądu zostały skazane bądź ukarane, a ich kara dobiegła końca, lub zostały zwolnione warunkowo, czego efektem jest opuszczenie zakładu karnego.

Po opuszczeniu jednostki penitencjarnej byli więźniowie stają przed trudnym zadaniem readaptacji do życia w społeczeństwie, która utrudniona jest poprzez szereg ograniczeń i stereotypowe postrzeganie tej grupy społecznej. Osoby te zmuszone są do nauki nowych ról społecznych, utraconych na skutek długotrwałej izolacji, opuszczenie przez najbliższych, brakiem akceptacji oraz obawą lokalnych środowisk przed powrotem tych osób do życia przestępczego. Sytuacja ta dodatkowo generuje trudności doświadczane w sferze zawodowej - brak pracy, wykluczenie społeczne i negatywne postrzeganie przez środowisko lokalne.

Wsparcie osób opuszczających zakłady karne realizowane w ramach systemu pomocy społecznej winno polegać na współpracy pracowników socjalnych z przedstawicielami służby więziennej, kuratorami sądowymi m.in. poprzez wzajemną wymianę informacji, o osobach zwalnianych i ich rodzinach, potrzebach socjalnych itp.

Liczba działań na rzecz byłych więźniów podjętych w partnerstwie następujących służb i organizacji: służba więzienna, kuratorska służba sądowa, pomoc społeczna, publiczne służby zatrudnienia, organizacje pozarządowe

W 2016 roku nie odnotowano działań realizowanych na rzecz osób opuszczających zakłady karne przez PCPR w partnerstwie z innymi podmiotami.

Analiza danych wskazuje, iż są tylko prowadzone działania na szczeblu samorządów gminnych w partnerstwie przez OPS z innymi podmiotami na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne. Najwięcej takich działań podjęto z: Kuratorską Służbą Sądową (26 wskazań), Służbą Więzienną (16 wskazań) oraz Publicznymi Służbami Zatrudnienia (10 wskazań), co przedstawia tabela 25.

Tabela 25. Liczba podjętych partnerstw na rzecz byłych więźniów w 2016 roku w woj. świętokrzyskim.

	PCPR	OPS
Służba Więzienna	0	16
Kuratorska Służba Sądowa	0	26
Publiczne Służby Zatrudnienia	0	10
Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie	0	7

Organizacja Pozarządowa	0	6
RAZEM	0	126

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

W 2016 roku odnotowano **126** działań na rzecz byłych więźniów podjętych w partnerstwie ze służbami i organizacjami w województwie świętokrzyskim zrealizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Wychodząc naprzeciw potrzebom kadr pomocy i integracji społecznej oraz wolontariuszom zaangażowanym w realizację działań na rzecz pomocy osobom opuszczającym zakłady karne i instytucje resocjalizujące nieletnich, zorganizowano i przeprowadzono warsztaty, których celem było m.in. wyposażenie kadry w dodatkowe narzędzia i techniki służące osiągnięciu lepszych rezultatów wychowawczych i sprzyjające rozwojowi prawidłowych postaw społecznych wśród nieletnich, jak również podniesienie kwalifikacji pracowników w zakresie aktywizacji osób opuszczających zakłady karne.

W 2016 roku programy skierowane na rzecz osób, które opuściły zakłady karne realizowało **5** gmin: **Bieliny, m. Kielce, Smyków, Starachowice** oraz **Staszów**. Łącznie wsparciem objęto **49** osób.

CEL OPERACYJNY IX

PODNOSZENIE POZIOMU AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I OBYWATELSKIEJ MIESZKAŃCÓW REGIONU, WZMACNIANIE „SIECI SPOŁECZNYCH”

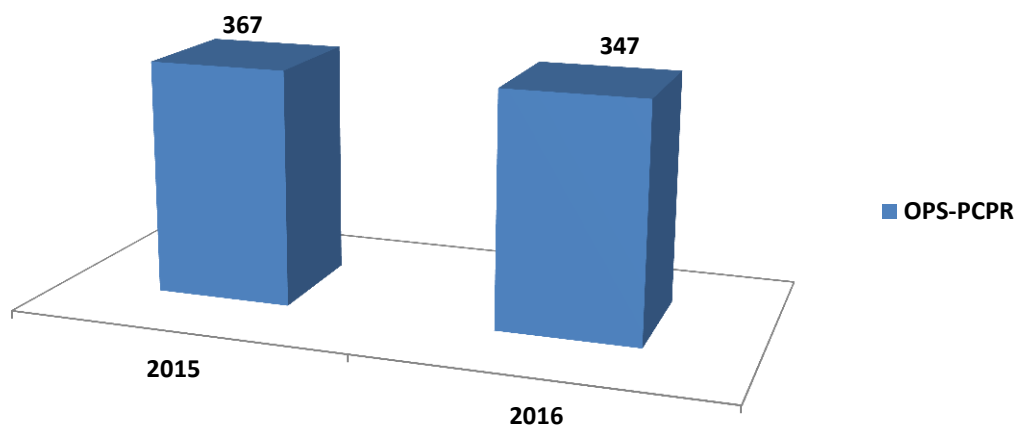
Liczba zawiązanych partnerstw, porozumień instytucji III sektora w celu rozwiązywania problemów społecznych

Zapisy ustawy o pomocy społecznej umożliwiają organom wykonawczym jednostek samorządu terytorialnego współpracę z organizacjami społecznymi i pozarządowymi. Art. 4 ustawy *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* definiuje zakres i rodzaj zadań publicznych, w ramach których ustawodawca przewiduje współpracę JST z organizacjami pozarządowymi. Pod pojęciem „organizacji pozarządowych” rozumie się

podmioty określone w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Organizacjami pozarządowymi są podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej oraz te, które nie działają w celu osiągnięcia zysku. Widoczny jest wzrost aktywności obywatelskiej w III sektorze w województwie świętokrzyskim, jednakże na tle innych regionów aktywność organizacji pozarządowych w województwie świętokrzyskim jest nadal jedną z najniższych.

Wykres 41. Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w woj. świętokrzyskim w latach 2015-2016.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

W 2016 roku liczba organizacji pozarządowych realizujących cele statutowe ukierunkowane na pomoc osobom wykluczonym bądź zagrożonym wykluczeniem społecznym, z którymi współpracują jednostki organizacyjne pomocy społecznej wyniosła **347**, co stanowi spadek o **20** organizacji w porównaniu do 2015 roku. Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w regionie świętokrzyskim na szczeblu gminnym wyniosła **206**, na szczeblu powiatowym **141**.

Liczba osób zaangażowanych w wypracowanie wraz z władzami lokalnymi rozwiązań dotyczących życia publicznego

Coraz więcej mieszkańców angażuje się w życie publiczne. W tym celu wraz z władzami lokalnymi organizowane są spotkania na których wypracowywane są rozwiązania

zwiększające ich komfort życia. Mieszkańcy województwa świętokrzyskiego brali czynny udział w spotkaniach dotyczących:

- ✓ opracowywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych,
- ✓ konsultacji społecznych dotyczących aktualnych problemów społecznych, spraw mieszkańców,
- ✓ rozdysponowania funduszu sołeckiego,
- ✓ współpraca z organizacjami pozarządowymi,
- ✓ tworzeniu Programu Rewitalizacji,
- ✓ planowania inwestycji,
- ✓ wspierania przedsiębiorczości, działań wychowawczych na rzecz dzieci i młodzieży, adaptacji budynków na świetlice,
- ✓ tworzenia budżetu obywatelskiego w ramach którego powstały różne inicjatywy na terenie regionu poprawiające funkcjonowanie i bezpieczeństwo,
- ✓ pomocy przy budowie świetlic wiejskich, organizacji festynów, imprez kulturalnych, pikników, dożynek itp.,
- ✓ pomocy w powstawaniu stowarzyszeń, wolontariatów oraz wspólnie z władzą lokalną podejmowanie działań poprawy życia publicznego mieszkańców,
- ✓ opracowania Strategii Rozwoju Gminy.

Tabela 26. Liczba osób zaangażowanych w życie publiczne w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

	2014	2015	2016
PCPR	431	1 200	5 450
OPS	10 655	113 987	74 384
Razem	11 086	115 187	79 834

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badania ankietowego.

Na przestrzeni lat 2014-2016 na szczeblu samorządów powiatowych odnotowano sukcesywny wzrost udziału liczby mieszkańców w wypracowaniu wraz władzami lokalnymi rozwiązań dotyczących życia publicznego. W 2016 roku odnotowano wzrost o **22%** w stosunku do 2015 roku, gdzie udział wzięło **5 450** mieszkańców.

Największy udział zarówno na szczeblu samorządów powiatowych jak i gminnych odnotowano w 2015 roku z ogólną liczbą - **115187** mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

PODSUMOWANIE

Wprowadzanie systemowych rozwiązań w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu to praca, która wymaga zaangażowania wielu podmiotów i środowisk, oraz skoncentrowanych działań wielu osób, możliwości jej wykorzystania we wsparciu działań na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Bardzo ważną kwestią jest mobilizacja tych osób do wzięcia przez nich odpowiedzialności za swój los. Działania te muszą uwzględniać rzeczywiste i zróżnicowane potrzeby tych osób oraz powinny zmierzać do ich aktywizacji i pełnego usamodzielnienia. Nawet najbardziej kompleksowe programy nie przyniosą oczekiwanych rezultatów bez zaangażowania oraz czynnego udziału samych zainteresowanych.

Kluczowym jest wdrażanie rozwiązań systemowych w zakresie aktywnej polityki społecznej redukującej skalę zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego skorelowanego z polityką służącą stabilnemu wzrostowi gospodarstwu oraz polityce na rzecz wzrostu zatrudnienia. Konieczne są wszelkiego rodzaju długofalowe interwencje pomocowe kierowane do osób ubogich jak również zagrożonych wykluczeniem społecznym. Powinny to być działania dopasowane do konkretnych grup: bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych, rodzin wielodzietnych, osób z niepełnosprawnościami, starszych oraz mieszkańców małych miejscowości.

Działania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej ukierunkowane na walkę z wykluczeniem społecznym koncentrują się zgodnie z kompetencjami na skutecznej ochronie socjalnej.

Dokonany monitoring programu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w województwie świętokrzyskim może stanowić pomocny materiał w zakresie koncentracji wsparcia w ramach RPOWŚ 2014-2020 w zakresie **osi priorytetowej 9** tj.: **Włączenie społeczne i walka z ubóstwem**, w tym wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i ich otoczenia, które swoimi działaniami łączą cele społeczne z ekonomicznymi, co wpłynie na pobudzenie aktywności zawodowej i społecznej osób doświadczających trudności w sferze społeczno-zawodowej. Informacje mogą być pomocne także dla władz samorządowych

w adresowaniu interwencji, której celem winna być poprawa w zakresie poziomu życia mieszkańców oraz łagodzenie skutków zjawiska wykluczenia społecznego.

Wdrażanie zapisów Programu wymaga skoordynowania wielu działań do których należy zaliczyć monitoring, czyli stały i systematyczny proces zbierania i analizowania wyselekcjonowanych danych ilościowych oraz jakościowych, który pozwala na opisanie aktualnego stanu realizacji założeń. Regularne, cykliczne przeprowadzanie monitoringu jest niezbędne do efektywnej realizacji założeń programu, ponadto ukazuje kształtujące się aktualne postępy w realizacji Programu, a także czy zakładane rezultaty są osiągnięte zgodnie z wcześniej założonym planem.

Raport stanowi podsumowanie działań podjętych w 2016 roku przez realizatorów programu a także podstawę analiz i modyfikacji przyszłych kierunków działań.

Na podstawie analizy danych zgromadzonych na potrzeby monitoringu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu za 2016 rok określono najważniejsze wnioski:

- odnotowano spadek liczby osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej o **10,9%** oraz liczby rodzin o **7%** w odniesieniu do 2015 roku;
- największą grupę osób, którym przyznano świadczenia stanowią osoby w wieku produkcyjnym **54%**, następnie **31,5%** to osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), a **14,5%** beneficjentów stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym;
- liczba osób, które otrzymały świadczenia **pieniężne** z pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim w 2016 roku wyniosła **39 431**, co stanowi spadek o **8,1%** w stosunku do roku poprzedniego;
- liczba rodzin, które uzyskały świadczenie **pieniężne** w 2016 roku wyniosła **36 153**, co stanowi spadek o **7,2%** w stosunku do 2015 roku;
- liczba osób, którym przyznano świadczenie **niepieniężne** w regionie świętokrzyskim wyniosła **40 657**, co stanowi spadek o **8,5%** w stosunku do roku poprzedniego;
- liczba rodzin, którym przyznano świadczenia **niepieniężne** wyniosła **27 782**, co stanowi spadek o **5,6%** w odniesieniu do 2015 roku;
- odnotowano spadek liczby osób objętych wsparciem w ramach wieloletniego programu "**Pomoc Państwa w zakresie dożywiania**", (spadek wśród liczby osób objętych programem **-11,2%** oraz dzieci objętych tym programem **-14,4%**);
- najwięcej osób korzystało z pomocy społecznej z powodu **bezrobocia** z ogólną liczbą osób **55 689** oraz z powodu **ubóstwa** - **54 167**;

- liczba mieszkań komunalnych w zasobach gmin wzrosła o **5%** w odniesieniu do 2015 roku;
- odnotowano wzrost o **5%** liczby mieszkań socjalnych w stosunku do 2015 roku, gdzie liczba mieszkań wynosiła **2748**;
- odnotowano mniejszą liczbę zawartych kontraktów socjalnych (**2 739**) – spadek o **11,19%**; zmniejszyła się tym samym liczba osób (o **25,6%**) objętych tego typu instrumentem aktywizacyjnym;
- odnotowano wzrost o ponad **14%** liczby żłobków i oddziałów żłobkowych – do 49 placówek oferujących **1799** miejsc;
- w 2016 r. odnotowano spadek we wszystkich trzech wskaźnikach zagrożenia ubóstwem: w przypadku zasięgu ubóstwa mierzonego według granicy ubóstwa skrajnego (**4,9%**), relatywnej granicy ubóstwa (**13,9%**) oraz ustawowej granicy ubóstwa (**12,7%**);
- odnotowano spadek: liczby rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem (o **13** rodzin), liczby rodzin zastępczych niezawodowych (o **11**) oraz wzrost (o **2**) rodziny zastępcze zawodowe;
- odnotowano spadek liczby adopcji w regionie o **15** dzieci, w 2016 roku przysposobionych zostało **37** dzieci (w 2015- **52** dzieci);
- odnotowano spadek o **6,3%** sporządzonych formularzy „**Niebieskich Kart**” - ich liczba wyniosła **3 836**;
- odsetek osób doznających przemocy w rodzinie ze względu na zmienną płci w regionie wykazuje, iż **ofiarami najczęściej są kobiety**, które stanowią **75,2% ogółu ofiar**;
- odnotowano spadek liczby rodzin (o **14,9%**) oraz liczby osób w rodzinach (o **18,3%**) korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia (sytuacja spowodowana jest spadkiem stopy bezrobocia w regionie);
- odnotowano wzrost liczby świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży w regionie świętokrzyskim o **2,24%** w stosunku do 2015 roku;
- odnotowano spadek prawie o **10%** liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w odniesieniu do roku 2015;
- spadła liczba rodzin (**1,3%**) oraz liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby, gdzie w 2016 roku z pomocy skorzystało **47482** osób - mniej o **6%** osób w stosunku do roku poprzedniego;
- odnotowano wzrost o **7,28%** usług opiekuńczych w odniesieniu do 2015 roku;

- odnotowano wzrost liczby osób korzystających ze specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi, gdzie w 2016 roku z pomocy tego typu skorzystało **1007** osób (wzrost o **4,77%** osób w porównaniu do roku 2015);
- odnotowano spadek liczby osób bezrobotnych niepełnosprawnych o **6,4%** w stosunku do 2015 roku.

REKOMENDACJE

- zintensyfikowanie współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej oraz publicznymi służbami zatrudnienia w celu skutecznego wykorzystania aktywizujących form pomocy wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia świadczeniobiorców (osób i rodzin), a także zintegrowanie ich ze środowiskiem lokalnym;
- wdrażanie działań pracy metodą: CAL, PAL oraz PAI na szczeblu powiatu/gminy;
- inicjowanie projektów partnerskich instytucji pomocy i integracji społecznej z instytucjami rynku pracy, organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami ekonomii społecznej;
- objęcie osób, rodzin i ich członków zintegrowanymi lokalnymi działaniami pozwalającymi skorzystać z różnorodnego pakietu usług aktywizacyjnych dla uzyskania wzmocnienia ich indywidualnych kompetencji i umiejętności społecznych, zawodowych i edukacyjnych;
- podjęcie działań aktywizujących służby społeczne do większego zaangażowania w konkursach ogłaszanych przez MRPiPS celem pozyskiwania środków finansowych;
- promowanie zatrudniania w jednostkach pomocy i integracji społecznej pracowników na stanowiskach: asystent rodziny, animator społeczny, streetworker;
- umożliwienie osobom, rodzinom i ich członkom, będącym w trudnej sytuacji życiowej korzystania ze wspólnych dóbr, lokalnych usług społecznych oraz zasobów instytucjonalnych dostępnych w środowisku lokalnym;
- podejmowanie działań mających na celu zapewnienie właściwych warunków osobom: zależnym, seniorom, niepełnosprawnym (Kluby Seniora, Uniwersytety Trzeciego Wieku, Rady Seniorów, Domy Pomocy Społecznej, Dzielne Domy Pomocy, Rodzinne Domy Pomocy, itp.);

- poszerzenie oferty działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową osób wykluczonych społecznie;
- rozwój infrastruktury ukierunkowany na wsparcie osób niesamodzielnych, w tym starszych;
- inicjowanie działań mających na celu zapewnienie wsparcia osobom w kryzysie - tworzenie Ośrodków Interwencji Kryzysowej w regionie;
- promowanie adopcji, powstawanie rodzin zastępczych;
- opracowanie lokalnych programów rozwoju ekonomii społecznej w celu wykorzystania instrumentów jakie daje ekonomia społeczna w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu na poziomie gmin i powiatów;
- stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych;
- systematyczne podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników w instytucjach pomocy i integracji społecznej;
- dostosowanie poziomu zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej do wymogów ustawowych;
- promowanie wolontariatu wzmacniającego postawy prospołeczne, aktywność i solidarność obywatelską;
- poszerzanie oddziaływań mających na celu wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych;
- integrowanie młodzieży szczególnie ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym z lokalnym środowiskiem poprzez działania edukacyjno-integracyjne;
- rozwijanie rodzinnych form pieczy zastępczej, w szczególności rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka;
- wzmocnienie działań profilaktycznych wśród młodzieży;
- efektywne wykorzystanie zasobów Centrów i Klubów Integracji Społecznej, a także stworzenie warunków do podejmowania przez samorząd gminy oraz organizacje pozarządowe inicjatyw organizacyjnych, zmierzających do uruchamiania nowych podmiotów reintegracji społeczno-zawodowej;
- w celu skutecznej oraz odpowiednio ukierunkowanej interwencji w obszarze wykluczenia społecznego przeprowadzanie corocznych badań i raportowanie z realizacji programu obrazujących stopień jego wdrożenia.

SPIS MAP:

- Mapa 1. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Mapa 2. Liczba osób, którym przyznano świadczenia wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Mapa 3. Liczba osób, które w 2016 otrzymały świadczenia pieniężne wg powiatów w regionie świętokrzyskim.
- Mapa 4. Liczba osób, którym przyznano świadczenie niepieniężne w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 5. Liczba osób objętych kontraktem socjalnym w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 6. Liczba osób objętych projektami w 2016 roku w ramach konkursów ogłaszanych przez MRPiPS wg powiatów regionu.
- Mapa 7. Liczba realizowanych projektów współfinansowanych z EFS w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 8. Liczba osób objętych projektami współfinansowanymi z EFS w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 9. Mieszkania chronione w 2016 roku wg powiatów w regionie świętokrzyskim.
- Mapa 10. Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w jops wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Mapa 11. Świętokrzyskie OPS, które w 2016 roku nie spełniają ustawowego wskaźnika I - 1 pracownik na 2000 mieszkańców.
- Mapa 12. Świętokrzyskie OPS, które w 2016 roku nie spełniały ustawowego wskaźnika II - 1 pracownik na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.
- Mapa 13. Żłobki i oddziały żłobkowe wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Mapa 14. Liczba przedszkoli wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Mapa 15. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 16. Liczba rodzin zastępczych niezawodowych w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 17. Liczba rodzin zastępczych zawodowych w 2016 roku wg powiatów woj. świętokrzyskiego.

- Mapa 18. Natężenie zjawiska przemocy w rodzinie w powiatach w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.
- Mapa 19. Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży ogółem wg powiatów woj. świętokrzyskiego w 2016 r.
- Mapa 20. Liczba osób, które korzystają ze świadczeń opiekuńczych ogółem w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 21. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, objętych specjalistycznymi usługami w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.
- Mapa 22. Seniorzy 65+ w województwie świętokrzyskim na podstawie danych GUS.
- Mapa 23. Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów ogółem wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

SPIS WYKRESÓW:

- Wykres 1. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia w województwie świętokrzyskim na przestrzeni latach 2014 – 2016.
- Wykres 2. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia na przestrzeni lat 2014-2016.
- Wykres 3. Struktura beneficjentów świadczeń pomocy społecznej w regionie świętokrzyskim według ekonomicznych grup wieku w 2016 roku.
- Wykres 4. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia pieniężne na przestrzeni lat 2014-2016.
- Wykres 5. Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia niepieniężne na przestrzeni lat 2014 – 2016.
- Wykres 6. Świadczenia niepieniężne z zakresu pomocy społecznej w 2016 roku.
- Wykres 7. Powody udzielania pomocy i wsparcia w 2016 roku w województwie świętokrzyskim.
- Wykres 8. Liczba zawartych kontraktów socjalnych oraz osób objętych kontraktem socjalnym, w tym liczba osób objętych kontraktem w KIS na przestrzeni lat 2014-2016.
- Wykres 9. Wpływ świadczenia wychowawczego (500+) na ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie.
- Wykres 10. Wykaz ilości projektów MRPiPS realizowanych w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.

- Wykres 11. Liczba osób korzystających z projektów finansowanych z EFS na przestrzeni lat 2014-2016 w regionie świętokrzyskim.
- Wykres 12. Liczba mieszkań socjalnych w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Wykres 13. Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy, liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne w zasobie gminy na przestrzeni lat 2014-2016 w województwie świętokrzyskim.
- Wykres 14. Procentowy udział zatrudnienia pracowników w jednostkach pomocy i integracji społecznej regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Wykres 15. Wykształcenie pracowników socjalnych zatrudnionych w jops na terenie województwa świętokrzyskiego na przestrzeni lat 2014-2016.
- Wykres 16. Pracownicy zatrudniani w jednostkach pomocy społecznej regionu świętokrzyskiego w latach 2014-2016.
- Wykres 17. Wykształcenie pozostałej grupy pracowników zatrudnionych w jops na terenie regionu świętokrzyskiego w latach 2014-2016.
- Wykres 18. Formy podnoszenia kwalifikacji dla kadr instytucji pomocy i integracji społecznej przez OPS i PCPR w latach 2014-2016.
- Wykres 19. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem ekonomicznym w 2016 roku w województwie świętokrzyskim.
- Wykres 20. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Wykres 21. Liczba rodzin zastępczych niezawodowych w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Wykres 22. Liczba rodzin zastępczych zawodowych w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Wykres 23. Osoby dotknięte przemocą w województwie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2014-2016.
- Wykres 24. Liczba osób biorących udział w działaniach podnoszących kompetencje wychowawcze organizowane przez OPS/PCPR w woj. świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Wykres 25. Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży: przyszkolnych i pozaszkolnych na przestrzeni lat 2014-2016 na terenie woj. świętokrzyskiego.
- Wykres 26. Stopa bezrobocia województwa świętokrzyskiego w 2016 roku.
- Wykres 27. Liczba osób bezrobotnych w województwie świętokrzyskim w latach 2013-2016.

- Wykres 28. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w latach 2014-2016.
- Wykres 29. Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu w 2016 roku w regionie świętokrzyskim.
- Wykres 30. Liczba osób biorących udział w projektach skierowanych do osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Wykres 31. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Wykres 32. Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi na przestrzeni lat 2014-2016.
- Wykres 33. Liczba osób niepełnosprawnych objętych projektami w latach 2014-2016.
- Wykres 34. Liczba osób bezrobotnych niepełnosprawnych w latach 2014-2016 w regionie.
- Wykres 35. Liczba uczestników programów integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w latach 2014-2016.
- Wykres 36. Liczba osób uczestniczących w programach dla osób uzależnionych w regionie w latach 2014-2016.
- Wykres 37. Liczba rodzin bezdomnych oraz liczba osób w rodzinach w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Wykres 38. Osoby starsze korzystające z pomocy i wsparcia OPS w latach 2015 – 2016.
- Wykres 39. Osoby starsze korzystające z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2016 roku w woj. świętokrzyskim.
- Wykres 40. Liczba świetlic i klubów dla seniorów na przestrzeni lat 2014-2016 na terenie woj. świętokrzyskiego.
- Wykres 41. Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w woj. świętokrzyskim w latach 2015-2016.

SPIS TABEL:

- Tabela 1. Powody przyznawania pomocy społecznej na przestrzeni lat 2014-2016.
- Tabela 2. Liczba osób objętych wsparciem w ramach wieloletniego programu "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania" na przestrzeni lat 2014-2016.
- Tabela 3. Wykaz CIS w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.

- Tabela 4. Wykaz KIS w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.
- Tabela 5. WTZ w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.
- Tabela 6. ZAZ w regionie świętokrzyskim w 2016 roku.
- Tabela 7. Spółdzielnie socjalne w województwie świętokrzyskim w 2016 roku.
- Tabela 8. Dzieci przysposobione w woj. świętokrzyskim w latach 2013-2016.
- Tabela 9. Liczba „Niebieskich Kart” w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Tabela 10. Udział w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego w woj. świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Tabela 11. Dane dotyczące wielkości sektora ekonomii społecznej w woj. świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Tabela 12. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Tabela 13. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Tabela 14. Rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych w latach 2014-2016.
- Tabela 15. Pomoc na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się w regionie świętokrzyskim w latach 2014-2016.
- Tabela 16. Turnusy rehabilitacyjne w latach 2014-2016 w regionie świętokrzyskim.
- Tabela 17. Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny w latach 2014-2016.
- Tabela 18. Programy realizowane przez OPS i PCPR skierowane do osób uzależnionych w 2016 roku.
- Tabela 19. Liczba osób biorących udział w projektach skierowanych do osób uzależnionych w latach 2014-2016 w województwie świętokrzyskim.
- Tabela 20. Liczba przypadków zgłoszonych HIV/AIDS w 2016 roku wg województw.
- Tabela 21. Liczba osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności w latach 2014 - 2016.
- Tabela 22. Liczba osób uczestniczących w programach skierowanych na rzecz osób bezdomnych w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.
- Tabela 23. Liczba placówek działających na rzecz osób starszych na terenie regionu świętokrzyskiego w 2016 r.

Tabela 24. Formy wsparcia osób starszych w woj. świętokrzyskim w 2016 r.

Tabela 25. Liczba podjętych partnerstw na rzecz byłych więźniów w 2016 roku w woj. świętokrzyskim.

Tabela 26. Liczba osób zaangażowanych w życie publiczne w latach 2014-2016 w woj. świętokrzyskim.

SPIS SCHEMATÓW:

Schemat 1. Cel główny i cele operacyjne Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2012-2017.